

ประสิทธิ์ยดของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน
ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสนับทึบ จังหวัดเชียงใหม่

นางสาว พรพรรณ สุจริตวณิช

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2548

ISBN 974-364-374-5

ประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน
ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

นางสาว พรพรรณ สุจริตวณิช

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

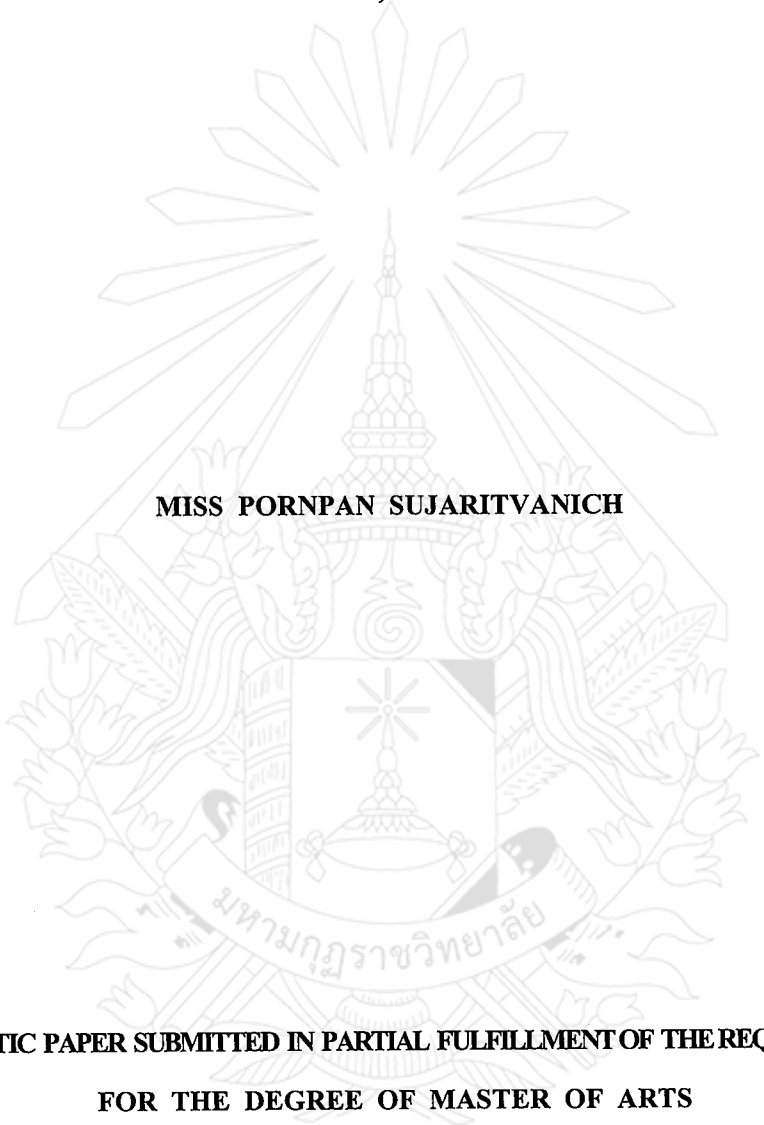
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2548

ISBN 974-364-374-5

B ๘๐๑๕

**THE EFFECTIVENESS OF THE YOUTH MORAL TRAINING
PROJECT IN UDYAN DHAMMA CENTER,
SAN PA TONG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE**

MISS PORNPAN SUJARITVANICH

**A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY**

B.E. 2548 (2005)

ISBN 974-364-374-5

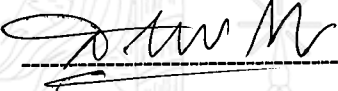
หัวข้อสารนิพนธ์ : ประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน
ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อนักศึกษา : นางสาวพรพรรณ สุจริตวณิช
สาขาวิชา : พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : รศ.สมหมาย เปรมจิตต์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

----- คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

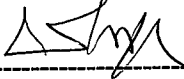
คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

----- ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

----- อาจารย์ที่ปรึกษา
(รศ.ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย)

----- อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รศ.สมหมาย เปรมจิตต์)

----- กรรมการ
(ดร.สุกิจ ชัยมุสิก)

----- กรรมการ
(ดร.บาลี พุทธรักษา)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : **The Effectiveness of the Youth Moral Training Project
In Udyan Dhamma Center, San Pa Tong District,
Chiang Mai Province**

Student's Name : **Miss Pornpan Sujaritvanich**

Department : **Buddhist Studies**

Advisor : **Assoc. Prof. Dr. Suvit Rungvisai**

Co-Advisor : **Assoc. Prof. Sommai Premchit**

**Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.**

P. Sampipattanaviriyajarn **Dean of Graduate School**
(Ven. Phrakhrupalad Sampipattanaviriyajarn)

Thematic Committee

P. Sampipattanaviriyajarn **Chairman**
(Ven. Phrakhrupalad Sampipattanaviriyajarn)

Suvit Rungvisai **Advisor**
(Assoc. Prof. Dr. Suvit Rungvisai)

Sommai Premchit **Co-Advisor**
(Assoc. Prof. Sommai Premchit)

S. Chaimusik **Member**
(Dr. Sukit Chaimusik)

Balee Buddharaksa **Member**
(Dr. Balee Duddharaksa)

หัวข้อสารนิพนธ์	: ประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อนักศึกษา	: นางสาวพรพรรณ สุจิตตวิมล
สาขาวิชา	: พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: รศ.ดร. สุวิทย์ รุ่งวิสัย
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: รศ.สมหมาย เปรมจิตต์
ปีการศึกษา	: 2548

บทคัดย่อ

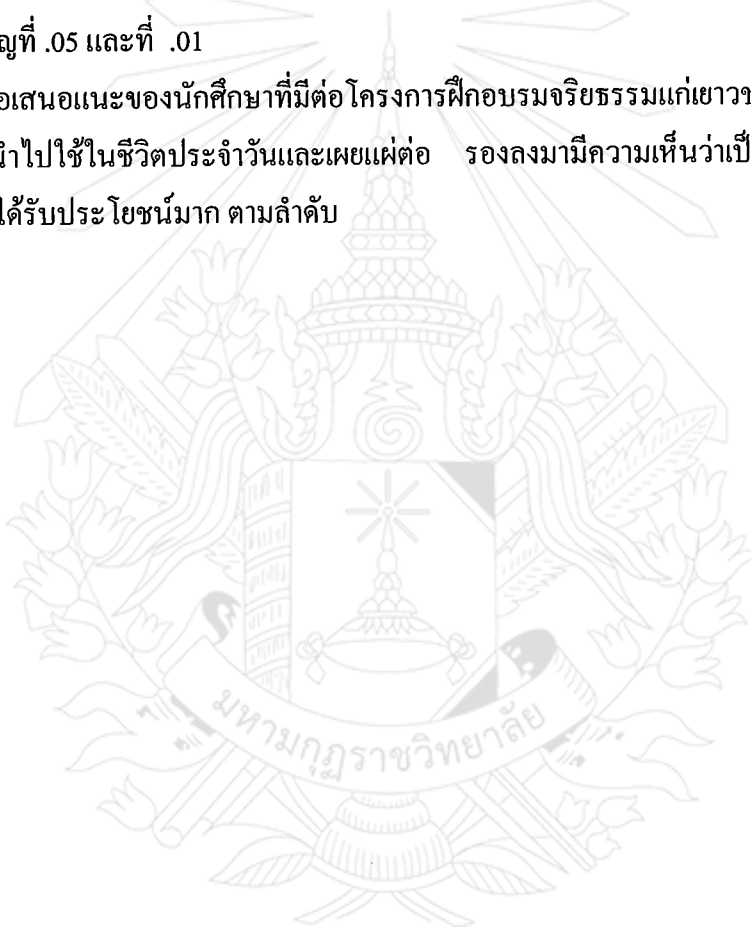
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำแนกตามเพศ ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของเยาวชน ที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 396 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 198 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างมีระบบร้อยละ 50 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าตัวกลางเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสถิติค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า

1. จำนวนผู้ตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม 198 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาหญิงร้อยละ 79.30 มีอายุระหว่าง 19 – 21 ปี ร้อยละ 50.51 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 93.๔๔ ศึกษาอยู่ในโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ร้อยละ 24.24 ศึกษาหลักสูตร 5 ปี ร้อยละ 77.78 มีความสนใจในเรื่องจริยธรรม ร้อยละ 99.50 และเคยปฏิบัติธรรมในศาสนา ร้อยละ 99.50 ตามลำดับ
2. พฤติกรรมทางจริยธรรมจากค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรม และระดับคุณภาพในแต่ละด้าน พบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับดีในทุกด้าน ทั้งนักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์สุจริตที่นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับที่ต่ำมาก จากการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของคะแนน

เต็ม ก่อนและหลังการอบรม จำแนกตามเพศ พบว่าก่อนการอบรมพฤติกรรมทางจริยธรรมของ นักศึกษาชาย - หญิงอยู่ในระดับ ร้อยละ 70 ขึ้นไป ยกเว้น ด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักศึกษา หญิง คะแนนอยู่ในระดับสูงกว่า ร้อยละ 80 และหลังการอบรมพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของ นักศึกษาทั้งหมด มีคะแนนเฉลี่ยสูงมากขึ้นในทุกด้าน รวมทั้งพบว่าคะแนนของนักศึกษาหญิงสูง กว่านักศึกษาชายในทุกด้านทั้งก่อนและหลังการอบรม และพบว่าก่อนการอบรมคะแนนเฉลี่ยของ นักศึกษาชาย - หญิง มีความแตกต่างกันทางสถิติอยู่เพียง 2 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และ ด้านความตรงต่อเวลา ส่วนหลังการอบรมพบว่าคะแนนเฉลี่ย มีความแตกต่างกันทั้ง 5 ด้าน คือ ที่ ระดับนัยสำคัญที่ .05 และที่ .01

3. ข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อ โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน พบว่านักศึกษา ส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและเผยแผ่ต่อ รองลงมามีความเห็นว่าเป็น โครงการที่ดีควร จัดอีก เพราะได้รับประโยชน์มาก ตามลำดับ

Thematic Title : **The Effectiveness of the Youth Moral Training Project
In Udyan Dhamma Center, San Pa Tong District,
Chiang Mai Province**

Student's Name : **Miss Pornpan Sujaritvanich**

Department : **Buddhist Studies**

Advisor : **Assoc. Prof.Dr. Suvit Rungvisai**

Co-Advisor : **Assoc.Prof.Somma Premchit**

Academic Year : **B.E. 2548 (2005)**

ABSTRACT

This research project had three purposes as follows : (1) to study the effectiveness of the moral training program for students at the Udyan Dhamma Center, San Pa Tong District, Chiang Mai province

(2) to compare the scores derived from the forms for the evaluation of moral behavior of the trainees classified by sex.

(3) to study the responses and reactions of the students to the program.

The population of this research was the 396 first year students, the class of B.E. 2547 (2004), of Chiang Mai Rajabhat University. Out of the population, the samples of 198 students or 50% of the total were taken by means of systematic random sampling. The tool used for collecting data was questionnaires for appraising moral behavior. The data were collected by the researcher herself. In analyzing the data the computer package program was used to find out the frequency, the percentage, the arithmetic mean, the standard deviation and t-test.

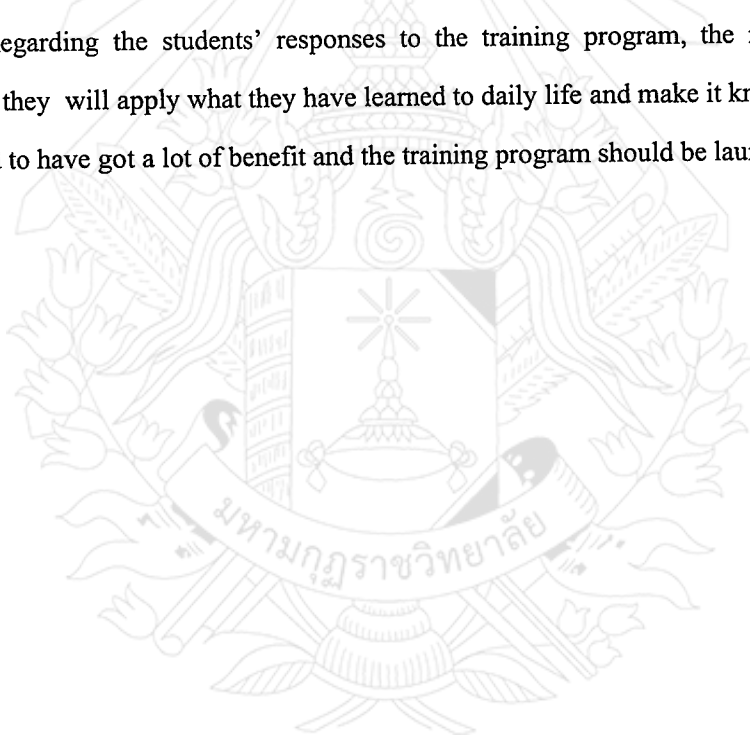
The results of the research are as follows

1. Out of the 198 students 79.30% is female; 50.51% is 19-21 years old; 93.44% is Buddhist; 24.24% majors in elementary education; 77.78% is in the five-years program; 99.50% is interested in morality and 99.50% used to practice the Dhamma.

2. From the average and its interpretations in each aspect after the training program it has been found out that the moral behavior of the students, both male and female, is at the 'good'

level in all aspects except in the category of 'truthfulness' where female students are in the category of 'very good'. Before training the students of both sexes made the score of 70% and over except the female students who made the score of over 80% in 'truthfulness'. After the training the percentage of the students moral behavior has increased but that of female students has been higher than that of male students. Before training the statistical difference between the two sexes was found only in two categories, i.e., in truthfulness and punctuality. After training the statistical difference has been found in all the 5 categories significant at .05 level. After the training program it has been found out that the average score of the students, when compared with the average and the standard deviation is higher in all categories significant at .01 level of significance.

3. Regarding the students' responses to the training program, the majority of the students say they will apply what they have learned to daily life and make it known to others and have claimed to have got a lot of benefit and the training program should be launched again.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี จากความเมตตาอนุเคราะห์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวันทน ษ์ชัญญาณะ ในฐานะที่ได้กรุณาให้คำแนะนำการทำสารนิพนธ์มาตั้งแต่เบื้องต้น รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ รุ่งวิสัย อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์สมหมาย เปรมจิตต์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และรองศาสตราจารย์ ดร.กิตติพร ปัญญาภิญโญผล ที่ได้ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะตลอดทั้งได้ตรวจแก้ไขสารนิพนธ์ในส่วนที่บกพร่องต่างๆ ให้สมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณ ดร.ภูมินทร์ สันติทฤษฎีกกร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพัฒน์ โพธิ์กลางคอน และอาจารย์เขียน วันทนีย ตระกูล ที่กรุณาช่วยตรวจสอบแก้ไขแบบวัดผลพฤติกรรมทางจริยธรรม

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์เพิ่มศักดิ์ สุริยจันทร์ คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อาจารย์สนธยา สวัสดิ์ และอาจารย์ปลัด ฉัตรยาลักษณ์ รองคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่กรุณาให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งนักศึกษาเข้ารับการอบรมในโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณ แสง จันทร์งาม และผู้ช่วยศาสตราจารย์รุ่งเรือง บุญโอรส พระปลัดบุญธรรม บุญธรรมโม ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำสารนิพนธ์ รวมทั้งอาจารย์อุตร สายบัว และคณะวิทยากรในโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนที่ทำให้การฝึกอบรมครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณ คุณบิดา มารดา ญาติพี่น้องและเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท รุ่นที่ 1 สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาและสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาทุกท่านที่เป็นกำลังใจในการศึกษาตลอดมา รวมทั้งผู้มีอุปการคุณอีกหลายท่านที่มีได้เอ่ยนาม ถ้ามีส่วนใดใดๆ เกิดขึ้นจากการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ ขออุทิศส่วนกุศลให้แก่คุณบิดา มารดา และครูอาจารย์ทุกท่าน

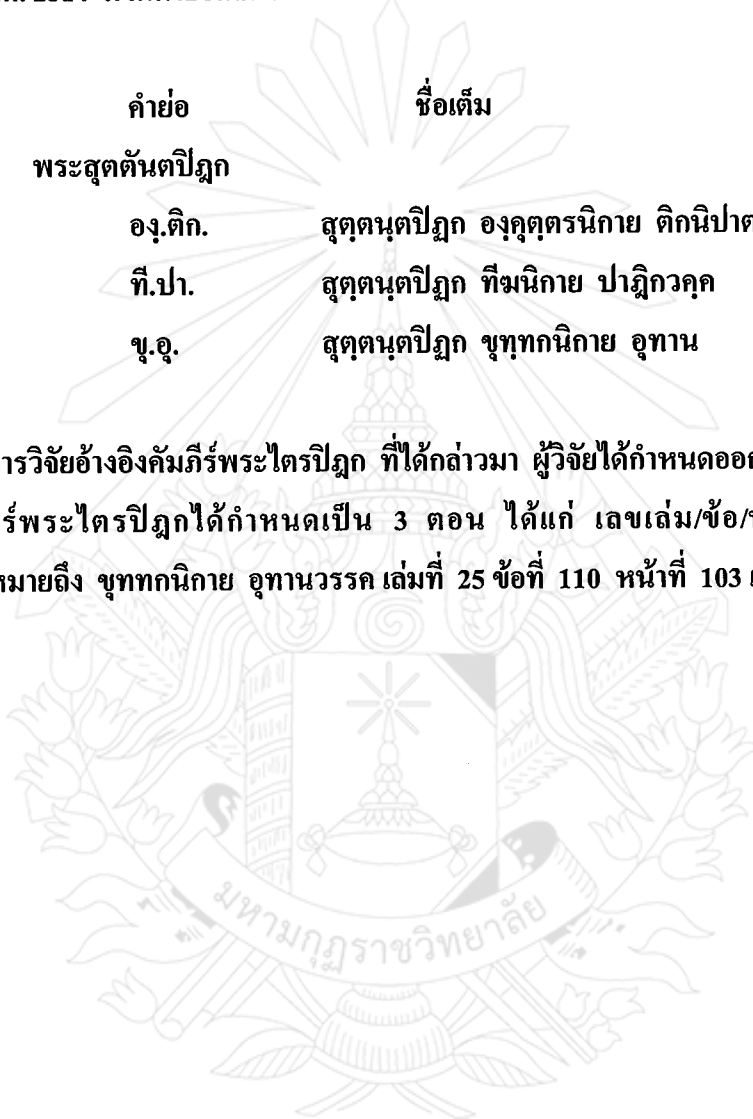
นางสาวพรพรรณ สุจริตวนิช

สารบัญย่อ

สารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและใช้ข้อมูลอ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. 2514 ดังมีคำย่อและคำเต็มที่อ้างถึงดังนี้

คำย่อ	ชื่อเต็ม
พระสุตตันตปิฎก	
อง.ติก.	สุตตฺตฺนตฺปิฎก องค์กรุตฺตรนิกาย ติกนิปาต
ที.ปา.	สุตตฺตฺนตฺปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวคค
ขุ.อุ.	สุตตฺตฺนตฺปิฎก ขุทฺทกนิกาย อุทาน

จากการวิจัยอ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎก ที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดออกเป็นตอน ๆ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกได้กำหนดเป็น 3 ตอน ได้แก่ เลขเล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.อุ. 25/110/103. หมายถึง ขุทฺทกนิกาย อุทานวรรค เล่มที่ 25 ข้อที่ 110 หน้าที่ 103 เป็นต้น.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญคำย่อ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.4 สมมติฐานของการวิจัย	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 ความหมายของจริยธรรมและขอบเขตของจริยธรรม	7
2.1.1 ความหมายของจริยธรรม	7
2.1.2 ขอบเขตของจริยธรรม	10
2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	10
2.2.1 แนวคิดของนักทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม	10
2.2.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์	11
2.2.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก	14
2.2.1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	15

2.2.1.4 การขัดเกลาทางสังคม	15
2.3 แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนา	43
2.3.1 ระดับจริยธรรม	44
2.3.1.1 จริยธรรมขั้นพื้นฐาน	44
2.3.1.2 จริยธรรมขั้นกลาง	45
2.3.1.3 จริยธรรมขั้นสูง	45
2.3.2 จุดมุ่งหมายของชีวิตตามทัศนะจริยธรรมของพระพุทธศาสนา	47
2.3.3 หลักศีลธรรมอันเป็นแม่บทของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา	47
2.3.4 จริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของ คนในสังคม	48
2.3.5 เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในพระพุทธศาสนา	55
2.3.6 ลำดับความสำคัญของเนื้อหาจริยธรรม	56
2.3.7 จริยธรรมในหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา	58
2.3.8 วิธีการสอนจริยธรรม	59
2.4 แนวคิดทางจริยธรรมในสังคมไทย	60
2.4.1 รากฐานทางจริยธรรมของสังคมไทย	60
2.4.2 จริยธรรมในสังคมไทย	60
2.4.2.1 จริยธรรมในยุคสุโขทัย	60
2.4.2.2 จริยธรรมในยุคกรุงศรีอยุธยา	62
2.4.2.3 จริยธรรมในยุครัตนโกสินทร์	63
2.4.3 จริยธรรมในด้านนา	64
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	70
3.1 รูปแบบของการวิจัย	70
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	70
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	71
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	72

	ณ
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	84
5.1 สรุปผลการวิจัย	84
5.2 อภิปรายผล	85
5.3 ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	90
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. รายนามผู้ตรวจสอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม	95
ภาคผนวก ข. แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม	96
ภาคผนวก ค. โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน	103
ภาคผนวก ง. กำหนดการการอบรมโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน	106
ภาคผนวก จ. รายนามวิทยากรผู้อบรมโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน	108
ภาคผนวก ฉ. รูปภาพโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน	109
ประวัติผู้วิจัย	110

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามเพศ	75
ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามอายุ	76
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามศาสนา	76
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามโปรแกรมวิชาที่ศึกษา	77
ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามหลักสูตร	77
ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามความสนใจในเรื่อง จริยธรรม	78
ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามการปฏิบัติธรรม ในศาสนา	78
ตารางที่ 8 คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมและระดับคุณภาพในแต่ละด้านของพฤติกรรม ทางจริยธรรมของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามเพศ	79
ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม ของพฤติกรรม ทางจริยธรรมก่อนและหลังการอบรมของนักศึกษา จำแนกตามเพศ	80
ตารางที่ 10 เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามเพศ ก่อนและหลังการอบรมของโครงการฝึกอบรมจริยธรรม แก่เยาวชน	81
ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบคะแนนรวม คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของนักศึกษาทั้งหมดที่เข้าอบรม	82
ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามข้อเสนอแนะ ของนักศึกษา	83

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่สงบสุข เพราะคนส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในหลักจริยธรรมทางศาสนา และขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามของชาติ แต่ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากความเจริญทางวัตถุ และจากการรับวัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเข้าถึงประชาชนทุกระดับโดยเฉพาะเยาวชนซึ่งยังไม่มีวิจรรณญาณมากนักในการรับสื่อถึงในบ้าน และในห้องนอนเลยทีเดียว ดังที่สุวิทย์ รุ่งวิสัย “กล่าวว่า “สื่อสารมวลชนจึงเป็นกระบวนการทางสื่อสารมวลชนเพื่อให้ประชาชนได้รู้ได้เข้าใจจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ซึ่งมีอิทธิพลทำให้ผู้รับรู้เกิดความรู้สึกและทัศนคติทั้งในแง่ดีหรือไม่ดี จนถึงมีการแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่างๆ”¹ สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก มีผลทำให้ค่านิยมความดีงาม คุณธรรม และความมีน้ำใจเริ่มเบี่ยงเบนออกจากศีลธรรมของศาสนา เงินมีบทบาทมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป สุวรรณา สถาอานันท์ กล่าวว่า “เงินมิใช่เครื่องมือบ่งบอกสถานภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลเท่านั้น แต่เงิน ได้กลายเป็นเครื่องมือบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมและระดับอำนาจในสังคมด้วย”² เพราะสังคมปัจจุบันเน้นการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย ซึ่งนับวันจะรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ดังที่พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า

¹ สุวิทย์ รุ่งวิสัย, ปัญหาสังคม, (เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), หน้า 57.

² สุวรรณา สถาอานันท์, เทพยุทธแห่งยุคสมัย : เงินกับศาสนา, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541), หน้า 26.

ในปัจจุบันปัญหาสังคมเพิ่มมากขึ้นและรุนแรงขึ้น อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาครอบครัว ปัญหาศีลธรรม วัฒนธรรม และจิตใจ ในบรรดาปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังกล่าว มี ปัญหาศีลธรรม วัฒนธรรม และจิตใจ เป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด เพราะเป็น ปัญหาพื้นฐานที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น³

เยาวชนนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ ทั้งนี้เพราะเยาวชนในปัจจุบันคือผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งจะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

สภาพสังคมในปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา พบว่า “เด็กและเยาวชนไทยหลงผิดและกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองเป็นจำนวนมาก และนับวันจำนวนการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี นับเป็นปัญหาที่สำคัญอันหนึ่งของประเทศ”⁴

สมจิตต์ ภาคิกรและคณะ ได้ศึกษาเด็กชายวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมและวิทยาลัยในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 458 คน พบว่า

ร้อยละ 57.42 เคยเสพยาให้โทษ และมีบางส่วนที่เสพทั้งสารให้โทษและสารเสพติดหลายชนิด ร้อยละ 12.01 เสพสารให้โทษ ร้อยละ 58.96 ดื่มเหล้า ร้อยละ 51.09 สูบบุหรี่ ร้อยละ 2.4 สารระเหย สาเหตุที่เสพสารให้โทษและสารเสพติด ร้อยละ 31.13 เพราะความทุกข์ สังคม ต้องการเอง แพ้ชัณ หลงผิดและขาดความอาย ร้อยละ 7.23 เพราะอยากลอง ตัดใจในரசชาติ ร้อยละ 6.92 เพราะสนุก คลายความเครียด และสังสรรค์⁵

นอกจากนี้เยาวชนในปัจจุบันส่วนใหญ่ติดเพื่อนมากกว่าติดพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกมากนัก เพราะต้องดิ้นรนทำมาหากิน รวมทั้งพ่อแม่ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาทางสังคมและบุคลิกภาพของเด็ก ทำให้พื้นฐานด้านบุคลิกภาพไม่มั่นคง เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการ

³ พระราชวรมนูณี (ประยูร ญาคูโต), การพัฒนาตนเอง (ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), ฉบับที่ 6 (กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2538), หน้า 3.

⁴ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, บทบาท ปัญหา และอุปสรรคของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จ.เชียงใหม่ ในการบำบัดแก้ไข สงเคราะห์เด็กและเยาวชนก่อนและภายหลังการปลดปล่อย, (เชียงใหม่ : ภาควิชารัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531), หน้า 1.

⁵ สมจิตต์ ภาคิกรและคณะ, มูลเหตุของใจเสพสารให้โทษ และสารเสพติดของเด็กชายวัยรุ่น อ.เมือง จ.เชียงใหม่, (เชียงใหม่ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527), หน้า 44-46.

ปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมที่มีต่อชีวิตของตนเองและต่อผู้อื่นรวมทั้งผู้ใหญ่ในสังคมบางส่วนเป็นตัวอย่างที่ไม่ถูกต้องแก่เด็กและเยาวชนทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น ถ้าคบเพื่อนที่ไม่ดีก็พากันติดเหล้าติดยาเสพติด ติดอบายมุข ติดการพนัน โดยเฉพาะการพนันบอลหรือหมกมุ่นกับเรื่องทางเพศ ซึ่งมีสื่อมากมายที่ทำให้เยาวชนเสียคนได้ง่าย ตั้งแต่การ์ตูนทางเพศ ซีดีทางเพศ รวมทั้งอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์กันก่อนแต่งงาน ซึ่งทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อเยาวชนเป็นอย่างมาก ทำให้เยาวชนบางส่วนตกอยู่ในภาวะที่สับสน และเกิดความขัดแย้งในค่านิยม ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เป็นเหตุให้คุณธรรมจริยธรรม ที่เหมาะสมกับเยาวชนและสังคมไทยเริ่มจะเสื่อมโทรมลงไป

ปัญหาต่างๆ คงจะไม่เกิดขึ้นถ้าทุกคนยึดถือและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางศาสนา ดังที่ คุณ โทจันทร์ กล่าวไว้ว่า

การกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ถ้าได้นำเอาหลักพระพุทธศาสนาไปเป็นมัคคุเทศก์ส่องทางดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสมเป็นธรรมานุธรรมปฏิบัติ เป็นสุจริตถูกต้องแล้วก็รับประกันได้ว่าชีวิตนั้นๆ จะเป็นชีวิตที่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่ชีวิตกำลังเผชิญได้ สามารถนำความสุข ความปลอดภัย ตลอดจนทั้งความสำเร็จในสิ่งอันพึงปรารถนาให้แก่ตนเองและสังคมโดยส่วนรวมได้ รวมทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีก็จะออกมาในรูปที่ดี ส่งเสริมความสามัคคี ความเป็นเอกภาพ และเอกลักษณ์ของชาติได้⁶

การอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงาม นอกจากสถาบันครอบครัวและการศึกษาแล้วศาสนาก็ถือเป็นสถาบันที่สำคัญในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน บุคคลสำคัญที่เป็นกำลังในการช่วยแนะนำสั่งสอนประชาชนมาแต่อดีต คือ พระภิกษุ ซึ่งเคยเป็นเสมือนครูของสังคม โดยมีวัดและองค์กรทางศาสนาช่วยให้การสนับสนุน แต่ต่อมารัฐได้นำเอาหน้าที่ของพระที่เคยทำอยู่ไปจัดการเอง โดยเฉพาะการศึกษา ซึ่งเมื่อสังคมมีความเจริญทางวัตถุมากขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันศีลธรรมก็เสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้นด้วย ทำให้ปัจจุบันมีบุคคลหลายฝ่ายเห็นโทษของวัตถุนิยม ทุนิยม และบริโภคนิยมว่า การแก้ปัญหาสังคมจะแก้ที่วัตถุอย่างเดียวไม่ได้ ต้องแก้ที่จิตใจด้วย เพราะถ้าเยาวชนมีจริยธรรมแล้ว เยาวชนจะมีสติปัญญาและมีวิจารณญาณมากขึ้น ในทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์

⁶ คุณ โทจันทร์, พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, (กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, 2537),

สัมพันธ์ในชีวิตของเขา ซึ่งจะมีส่วนอย่างมากที่จะทำให้ชีวิตของเขาสงบสุข และพลอยทำให้สังคมที่
เขาอยู่สงบสุขไปด้วย ปัจจุบันก็มีพระภิกษุส่วนหนึ่งที่ทำงานเผยแผ่ธรรม โดยการให้การอบรม
คุณธรรมจริยธรรมอยู่แล้วในโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ซึ่งวิทยากรในโครงการนี้เป็น
พระภิกษุของศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยโครงการ
ดังกล่าวเริ่มเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยลดปัญหาสังคม และช่วยให้เยาวชนมีความ
เข้าใจในหลักศีลธรรม จริยธรรมตลอดทั้งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย โครงการอบรม
จริยธรรมแก่เยาวชนให้การอบรมเกี่ยวกับจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาหลายเรื่อง ซึ่งเยาวชน
สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาทิ ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์
สุจริต ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และความตรงต่อเวลา

ศูนย์อุทยานธรรมเป็นศูนย์เผยแผ่ธรรมของมูลนิธิกลุ่มศรัทธาธรรม ตั้งอยู่เลขที่ 130/2 หมู่ 2
ถนนคันคลองชลประทาน ตำบลน้ำบ่อหลวง (หน้าวัดน้ำบ่อหลวง) อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มี
พื้นที่ประมาณ 9 ไร่ เป็นที่ธรณีสงฆ์ของวัดน้ำบ่อหลวง ทางวัดน้ำบ่อหลวงอนุญาตให้มูลนิธิกลุ่มศรัทธา
ธรรมใช้ประโยชน์ในพื้นที่เพื่อการเผยแผ่ธรรม และจรรโลงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา

ศูนย์อุทยานธรรมเริ่มก่อสร้างเมื่อปลายปี พ.ศ. 2542 หลังจากนั้นก็ก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมขึ้น
เรื่อยๆ ขณะนี้มีศาลาอเนกประสงค์ 5 หลัง กุฏิที่พักประมาณ 10ห้อง ห้องน้ำ 30 ห้อง

ปัจจุบันศูนย์อุทยานธรรมมีกิจกรรมเผยแผ่ธรรม โดยการจัดค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่
เยาวชน ให้กับองค์กรสถาบันต่างๆ ที่ติดต่อมาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา
อาทิ โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (คณะทันตแพทยศาสตร์
คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์ กองกิจการนักศึกษา ฯลฯ) มหาวิทยาลัยพายัพ (ชมรมพุทธ
ศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (คณะครุศาสตร์) เป็นต้น การจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่
องค์กรที่ติดต่อมา อาทิ โครงการพระธรรมจาริก และประชาชนทั่วไปที่สนใจในพุทธธรรม โดยมีพระ
วิปัสสนาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้การอบรม อาทิ พระอาจารย์พระครูปลัดประจักษ์ สิริวัฒนโธ พระอาจารย์
สว่าง ดิถขวีโร พระอาจารย์สมศักดิ์โสทร โท และพระอาจารย์มหาทองมัน สุทธจิตโต รวมทั้งมีกิจกรรม
เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันเสาร์ “อุทยานธรรม”
โดยได้เปิดทำการมาตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งจัดให้มีการเรียนการสอนจริยธรรม พระพุทธศาสนา ภาษาอังกฤษ
และมีวิชาเลือกเสรีให้เด็กเลือกศึกษา เช่น ดนตรีพื้นเมือง นาฏศิลป์ไทย ศิลปะ และการสวดสรภัญญะ
มีนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนประมาณ 100 คน มาเรียนทุกวัน
เสาร์ และมีกิจกรรมอื่นๆ อีก อาทิการจัดอบรมการนวดแผนไทย และการทำลูกประคบยาสมุนไพรแก่
นักศึกษาโปรแกรมจิตวิทยาการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นต้น แต่ยังไม่

มีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของ โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ ทำการศึกษาในเรื่องนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำแนกตามเพศ ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของเยาวชน ที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขต ดังนี้ คือ

1.3.1.1 เป็นการศึกษาประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่ เยาวชน ณ ศูนย์ อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ 5 ด้าน คือ

- 1) ด้านระเบียบวินัย
- 2) ด้านความกตัญญูกตเวที
- 3) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต
- 4) ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่
- 5) ด้านความตรงต่อเวลา

1.3.1.2 เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม จำแนกตามเพศ ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

1.3.1.3 เป็นการศึกษาข้อเสนอแนะของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่ เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

1.3.2 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 396 คน

1.3.3 ตัวแปร

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้คือ

ตัวแปรต้น คือ เพศของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547

ตัวแปรตาม คือ จริยธรรมของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1

ปีการศึกษา 2547

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐาน ดังนี้

- 1) หลังการเข้ารับการอบรมนักศึกษามีจริยธรรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรม
- 2) เพศที่แตกต่างกันมีจริยธรรมแตกต่างกัน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกันการวิจัยครั้งนี้ได้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

ประสิทธิผล หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม 5 ด้าน หลังการดำเนินโครงการฝึกอบรม

โครงการฝึกอบรมจริยธรรม หมายถึง โครงการที่ฝึกอบรมเกี่ยวกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรประพฤติในที่นี้หมายถึงความมีระเบียบวินัย ความกตัญญู กตเวที ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และความตรงต่อเวลา

เยาวชน หมายถึง นักศึกษาคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญู กตเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และด้านความตรงต่อเวลา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้

1.6.1 ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน รวมทั้งข้อเสนอแนะของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

1.6.2 ได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำแนกตามเพศ

1.6.3 เป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นหลักอ้างอิงในทางวิชาการและการวิจัยต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน จำแนกตามหัวข้อ ได้ดังนี้

- 2.1 ความหมายของจริยธรรมและขอบเขตของจริยธรรม
- 2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
- 2.3 แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนา
- 2.4 แนวคิดทางจริยธรรมในสังคมไทย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของจริยธรรมและขอบเขตของจริยธรรม

2.1.1 ความหมายของจริยธรรม

“จริยธรรม” มีความหมายกว้างขวางมาก แต่มีความหมายเป็นสากลคือ เป็นหลักที่ควรประพฤติในการอยู่ร่วมกันเพื่อการอยู่อย่างไม่เป็นทุกข์ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายต่างๆ ของจริยธรรมไว้ดังนี้

ในพระไตรปิฎกคำว่าจริยธรรมไม่มีปรากฏ เพราะเป็นคำบัญญัติขึ้นใช้ใหม่ในภาษาไทย ส่วนของเดิมในพระไตรปิฎกใช้คำว่า ธรรมจริยา ซึ่งอยู่ในมงคลสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 ข้อ 6 หน้า 3 ให้คำหมายของธรรมจิริยาว่า หมายถึง “การปฏิบัติธรรม และประพฤติตามธรรม” (ซึ่งเป็นข้อ 1 ในมงคล 38 ประการ)

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 หน้า 291ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า “จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”

ในหนังสือเมืองไทยของเรา คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติให้ความหมายคำว่า “จริยธรรม คือ ระบบค่านิยมที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นความดี ในความหมายแคบอาจเป็นระบบจริยธรรมของกลุ่มคน หรือสังคม หรือวัฒนธรรมหนึ่งๆ”

ในหนังสือ “พุทธธรรม” ของพระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงจริยธรรมไว้ดังนี้

จริยธรรมมาจาก จริย + ธรรม ในภาษาบาลีมีใช้แต่จริยไม่มีจริยธรรม จริย แปลว่าความประพฤติ การดำเนินชีวิต การครองชีวิต หรือความเป็นอยู่ ส่วน จริยธรรมแปลว่า ธรรมคือจริย หรือหลักแห่งจริย ถ้าพิจารณาในแง่ความหมายของ พระพุทธศาสนา พรหมจริยะ ก็แปลว่าจริยธรรมอันประเสริฐ หมายถึง จริยธรรมที่เป็นระบบของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ตามหลักพระพุทธศาสนา มรรคหรือ มัชฌิมาปฏิปทา คือ ระบบจริยธรรม ระบบความประพฤติ หลักคำสอนเกี่ยวกับการ ดำเนินชีวิตที่ดี หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ที่จะนำไปสู่ จุดหมายคือความดับทุกข์หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์

ในอรรถาหรือฎีกาก็กล่าวถึงจริยธรรมไว้เหมือนกัน เช่น มงคลัตถทีปนี ของพระสิริมังคลาจารย์ ได้แสดงไว้ว่า “ธรรมจริยา (จริยธรรม) หมายถึง การประพฤติกุศลกรรมบถ 10 ประการ ชื่อว่าความประพฤติธรรม หรือความประพฤติไม่ปราศจากกรรม”² ธรรมจริยาในมงคลัตถทีปนี ได้แบ่งออกเป็นทางกาย 3 ประการ วาจา 4 ประการ และทางใจ 3 ประการ คือ

ธรรมจริยาทางกาย 3 ประการ คือ

1. เป็นผู้ละการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกถ่วง
2. เป็นผู้ละการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้
3. เป็นผู้ละการประพฤติดีในกาม

ธรรมจริยาทางวาจา 4 ประการ คือ

1. เป็นผู้ละการพูดเท็จ
2. เป็นผู้ละคำหยาบ
3. เป็นผู้ละคำพูดต่อเสียด
4. เป็นผู้ละคำเพ้อเจ้อ

¹ พระธรรมปิฎก, พุทธธรรม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541), หน้า 590-591.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, มงคลัตถทีปนีแปล เล่ม 3, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533), หน้า 59.

ธรรมจริยาทางใจ 3 ประการ คือ

1. เป็นผู้มากไปด้วยความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น
2. เป็นผู้มึนจิตไม่พยายาท
3. เป็นผู้มีความเห็นชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปความหมายของจริยธรรมจากการสัมมนาไว้ว่า “จริยธรรม คือ แนวทางความประพฤติและปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์”³

พระธรรมญาณมุนี ได้กล่าวว่า “จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นรูปแบบการปฏิบัติตน การดำเนินตนให้มีความเหมาะสมแก่ภาวะ ฐานะ กาลเทศะ และเหตุการณ์ปัจจุบัน”⁴

ในหนังสือ “จริยธรรมของเยาวชนไทย” ของ ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนีก กล่าวว่า

จริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้าง หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีในสมาชิกของสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่ควรร ฉะนั้นผู้มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย⁵

³ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522), หน้า 5.

⁴ พระธรรมญาณมุนี, พระธรรมญาณมุนี 84, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2531), หน้า 103.

⁵ ดวงเดือน พันธุนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจฉนีก, จริยธรรมของเยาวชนไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2520), หน้า 2-3.

แปลก สนธิรักษ์ และวิทย์ วิศวะเวทย์ ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ไว้ดังนี้

จริยธรรม คือ หลักธรรมอันเป็นแนวในการปฏิบัติในการกระทำที่เป็นไปตามครรลองคลองธรรม มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นการให้คุณประโยชน์แก่ผู้อื่น และในเวลาเดียวกันเป็นประโยชน์แก่ตนเอง การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้นก่อให้เกิดผลดีงามแก่ตนเอง ผลดีที่เกิดขึ้นมีได้ 2 แง่ คือ ทางใจและทางกาย โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางแห่งจริยธรรม คือ ทำให้ชีวิตมีความสุข ทำให้ผู้อื่นมีความสุข และปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ⁶

ฉะนั้น จริยธรรมจึงเป็นหลักที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามยึดเป็นหลักของชีวิต

จากความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติชอบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น เพราะหลักจริยธรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย และก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างมีระบบ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมในใจของมนุษย์ทุกคนให้เกิดให้มีเพิ่มขึ้น

2.1.2 ขอบเขตของจริยธรรม

ขอบเขตของจริยธรรมได้ให้ข้อตัดสินและบทสรุปกับศาสตร์ต่าง ๆ เสมอ โดยเฉพาะเกี่ยวกับปัญหาเหล่านี้ คือ

- 1) อะไรคือความดีอันสูงสุดหรืออุดมคติทางศีลธรรม จริยธรรม
- 2) อะไรคือยอดของความดี
- 3) ในการทำดีหลาย ๆ อย่าง อะไรคือความดีอันยิ่งใหญ่ หรือมีคุณค่ากว่า⁷

การตัดสินปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการแสดงออกของมนุษย์ จัดว่าเป็นขอบเขตของจริยธรรม ด้วยว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นประเด็นให้จริยธรรมเข้าไปแก้หรือตัดสินเสมอ

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

2.2.1 แนวคิดของนักทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม

มีนักทฤษฎีพยายามคิดค้นวางเป็นหลักปฏิบัติไว้มากมายในระยะเวลายาวนานที่ผ่านมาเพื่อพัฒนาจริยธรรม โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

⁶ แปลก สนธิรักษ์ และวิทย์ วิศวะเวทย์, ศีลธรรม ส.543, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2522), หน้า 82.

⁷ วสิน อินทสระ, จริยศาสตร์, (กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2529), หน้า 46-47.

1) กลุ่มที่เห็นว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม โดยสมมติฐานไว้ว่าคนเรานั้นไม่ได้ดีหรือชั่วโดยสิ้นเชิงมาแต่กำเนิด จิตอยู่ในสภาวะกลาง ๆ พร้อมทั้งจะได้รับการแต่งแต้มทั้งในแง่บวกและแง่ลบจากสภาพแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่จะเป็นเงื่อนไขปัจจัยผลักดันให้ผู้นั้นเป็นคนดีหรือชั่วได้

คำว่า สิ่งแวดล้อมมีทั้งสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัว เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ครูอาจารย์ และสิ่งแวดล้อมที่ไกลตัว เช่น คนที่ไม่รู้จักไม่คุ้นเคยกันเป็นต้น ผู้เสนอแนวคิดนี้ คือ โสเครตีสและเพลโต โดยเฉพาะเพลโตเน้นย้ำว่าคนดีที่จะพัฒนาคุณธรรมสูงสุดต้องมีคุณธรรมอีก 4 ข้อ คือ 1. ปัญญา 2. ความกล้าหาญ 3. ความรู้จักประมาณตน และ 4. ความยุติธรรม

2) กลุ่มที่เห็นว่า การพัฒนาทางด้านจริยธรรมของบุคคลเป็นไปตามขั้นตอน เป็นลำดับขั้นที่แน่นอนตายตัว ผู้ที่เสนอแนวคิดนี้คือ เพียเจต์และโคลเบอร์ก⁸

2.2.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์เป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องจริยธรรมของเด็ก เขาได้อธิบายว่าจริยธรรมจะแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่างๆ ทุกชนิดในการเล่นเกมส์ต่างๆ ของเด็กจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบซับซ้อนแอบแฝงอยู่ในเกมส์ โดยให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของการเล่นเกมส์ของเด็กว่ามี 2 อย่างคือ

1) การฝึกหัดตามเกณฑ์ อยู่ในช่วงอายุ 8 ปี ระยะเวลาเด็กจะยึดกฎเกณฑ์ภายนอก คือ พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็ก กฎเกณฑ์จะมีลักษณะตายตัว เด็กจะไม่คำนึงถึงแรงจูงใจต่างๆ

2) ความสำนึกในกฎเกณฑ์ เด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์ของตัวเอง ระยะเวลาพัฒนาการทางจริยธรรมเริ่มก้าวไปสู่ระดับที่มีความคิดเป็นของตัวเอง ในลักษณะของการคิดถึงคุณธรรม คิดถึงเหตุผลของการกระทำ⁹

การที่เด็กพัฒนาการรับกฎเกณฑ์ที่ตายตัวจากอิทธิพลภายนอกมาเป็นกฎเกณฑ์ของตนเองได้ เนื่องจากพัฒนาการทางสติปัญญา ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน และอายุ

ในการศึกษาจริยธรรม เขาใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยสร้างเรื่องเป็นสถานการณ์ คู่กล่าวคือ การกระทำของเด็ก 2 คน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่ความตั้งใจและแรงจูงใจต่างกัน ผลที่เกิดขึ้นก็แตกต่างกัน เช่น เรื่องของเด็กชาย 2 คน ทำแก้วแตก จอห์นทำแก้วแตก 15 ใบ โดยไม่เจตนา

⁸ ประพัฒน์ โปธิ์กลางคอน, จริยธรรมกับชีวิต, (เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2542), หน้า 41.

⁹ Piaget Jean, *The Moral Judgement of the Child*, (New York : Collier Book 1962), p.14.

แต่มีความตั้งใจที่จะช่วยแม่ทำงาน ส่วนเฮนรี่ทำแก้วแตก 6 ใบ เพราะปีนขึ้นไปจุมโหยบิบบแล้วถามเด็กว่าใครทำผิดกว่ากัน ถ้าหนูเป็นพ่อแม่หนูจะลงโทษใครมากกว่ากัน จากคำตอบที่ได้ เขาได้ตั้งเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมดังนี้

1. การตัดสินใจโดยการพิจารณาจากเจตนาการกระทำ
2. การตัดสินใจโดยพิจารณาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน
3. การไม่ตัดสินใจความผิดจากการถูกลงโทษ
4. รูปของการแลกเปลี่ยนตอบแทน
5. วัตถุประสงค์ของการทำโทษ
6. ความไม่เชื่อในอำนาจของธรรมชาติของพระเจ้า¹⁰

1) การตัดสินใจโดยการพิจารณาจากเจตนาการกระทำ

เด็กเล็กหรือผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะทางจริยธรรมจะตัดสินใจว่าอะไรดีไม่ดี หรืออะไรถูกอะไรผิดจากการดูผลเสียหายทางด้านวัตถุ และทางร่างกายของผู้กระทำเป็นหลัก

2) การตัดสินใจโดยพิจารณาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน

เด็กเล็ก ๆ มักจะพิจารณาปัญหาแบบไม่ผิดก็ถูกทั้งหมดเลย ไม่พิจารณาถึงสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้อง และคิดว่าทุกคนคิดอย่างเดียวกัน แต่เด็กโตจะพิจารณาปัญหาจากหลายแง่หลายมุมในปัญหาเดียวกัน หรืออาจจะตอบได้ทั้งผิดและถูก แล้วแต่จะพิจารณาในแง่ไหน

3) การไม่ตัดสินใจความผิดจากการถูกลงโทษ

เด็กเล็กมักจะตอบว่าเขาทำผิดถ้าผู้นั้นถูกทำโทษ เด็กโตอาจจะตอบว่าเขาจะทำอะไรผิดสักอย่าง ถ้าเขาถูกทำโทษ

4) รูปของการแลกเปลี่ยนตอบแทน

เด็กอายุ 2 ขวบไม่ได้พิจารณาแบบการเอาใจเขามาใส่ใจเราในการตอบโต้การกระทำของผู้อื่น เมื่อถามว่าถ้ามีคนมาตีหนูจะทำอย่างไร เด็กจะตอบว่าต้องตีตอบหรือถ้ามีคนทำความดีกับเรา ก็ตอบแทนเขาด้วยการให้รางวัลแบบหมูไปไก่มา แต่เด็กอายุ 11-13 ปี จะใช้การตอบแทนในรูปแบบนามธรรม เช่น ตอบแทนด้วยความรัก ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู

¹⁰ Piaget Jean, อังโน สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน และคณะ, รายงานวิจัยพัฒนาการการใช้เหตุผลทางจริยธรรม, (เชียงใหม่ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526), หน้า 30 - 31.

5) วัตถุประสงค์ของการทำโทษ

เด็กเล็กสนับสนุนการทำโทษที่รุนแรง เมื่อมีการกระทำผิดเพื่อการควบคุมกักกันผู้กระทำผิด ส่วนเด็กโตไม่ชอบการทำโทษที่รุนแรง และเห็นว่าควรจะทำโทษควรจะนำมาใช้เพื่อการปรับปรุงแก้ไขเท่านั้น

6) ความไม่เชื่อในอำนาจของธรรมชาติของพระผู้เป็นเจ้า

เด็กเล็กอายุ 6-7 ขวบ ถู้อาอุบัตินิเหตุและความอัปโชคต่างๆ ที่เกิดจากการประพดพิศคว่าเป็น การทำโทษโดยธรรมชาติหรือทำโทษโดยพระเจ้า ส่วนเด็กโตจะไม่เชื่ออย่างนั้น เพียงแต่ได้ศึกษาพบว่า กระบวนการที่ทำให้เด็กเปลี่ยนแปลงพัฒนาเกิดจากการพัฒนาความคิดความเข้าใจ (Cognitive development) มี 4 ขั้น ดังนี้คือ

1. **ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว** (The sensory motor period) เริ่มตั้งแต่ เกิดจนถึงอายุประมาณ 2 ปี การรับรู้ทางประสาทสัมผัสในระดับง่าย ๆ จะทำให้เกิดพัฒนาการทาง ภาษวัญญู และความคิดของสิ่งที่ได้พบเห็น และกระทำด้วยตนเองในตอนปลายของขั้นนี้จะเริ่ม พัฒนาเรื่องความคงที่ของขนาด รูปร่างของวัตถุ และค้นพบความถาวรของวัตถุ

2. **ขั้นก่อนการคิดเป็น** (The period of preparation thoughts) เริ่มตั้งแต่ช่วงอายุ ประมาณ 2-7 ปี เด็กจะเริ่มใช้ภาพแทนวัตถุ และเลียนแบบบุคคลอื่นได้ ซึ่งจะพัฒนาอย่างรวดเร็ว ในช่วงอายุ 2-4 ปี พฤติกรรมในระยะแรกจะเป็นแบบยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางลักษณะแบบนี้จะลดลง เมื่ออายุราว 6-7 ปี ซึ่งเป็นระยะที่เด็กพัฒนาการทางภาษาอย่างรวดเร็ว และเริ่มพัฒนาความคิดหา เหตุผลแบบตรรกศาสตร์ แต่ความคิดส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการรับรู้

3. **ขั้นการคิดอย่างรูปธรรม** (The period of concrete operation) เริ่มช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่เด็กมีความคิดแบบตรรกศาสตร์ ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุหรือ เหตุการณ์ที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ พัฒนาการทางความคิดจะสูงขึ้นในการค้นหาความจริง เกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมโดยไม่ยึดการรับรู้

4. **ขั้นการคิดอย่างนามธรรม** (The period of formal operation) ช่วงอายุประมาณ 11-15 ปี เป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาภาษวัญญูและความคิด เด็กจะสามารถค้นหาเหตุผล นอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาทั้งรูปธรรมและนามธรรมได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์¹¹

¹¹ Piaget Jean, อ้างใน พระจิตติชัย มาตย์วงศ์, การพัฒนารูปแบบกระบวนการฝึกรวม ตามโครงการพัฒนาจริยธรรมเยาวชน ในจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่), 2547, หน้า 13 – 14.

ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

- 1) **ขั้นก่อนธรรมจริยา** เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสองขวบ เด็กขั้นนี้ยังไม่มีความสามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด มีความต้องการทางกาย ต้องการตอบสนองความอยากได้โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใด ๆ เมื่อพูดได้จะเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น
- 2) **ขั้นยึดคำสั่ง** เด็กอายุ 2-8ปี จะเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่ คือประกาศิตที่ตนจะต้องทำตาม
- 3) **ขั้นยึดหลักแห่งตน** เด็กอายุ 8-10 ปี จะมีการพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์เพิ่มขึ้น การยึดหลักคำสั่งหรือเกรงกลัวอำนาจภายนอกจะกลายเป็นความคิดเชื่อมโยงหาเหตุผล ความเป็นไปได้ ความถูกต้องยุติธรรม¹²

2.2.1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก ได้สืบทอดแนวทฤษฎีของเพียเจต์ในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมชนิดใดชนิดหนึ่ง โคลเบอร์กพบว่าบุคคลมิได้บรรลุถึงระดับจริยธรรมในขั้นสูงเมื่ออายุ 10 ปี ดังที่เพียเจต์สรุปไว้ แต่จะมีการพัฒนาการทางจริยธรรมไปอีกหลายขั้น โดยเฉพาะในช่วงอายุ 11-25 ปี โคลเบอร์กได้จัดระดับเหตุผลทางจริยธรรมไว้ 6 ขั้นดังนี้

ระดับจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ระดับก่อนมีจริยธรรมแน่นอนของตนเอง (ก่อนกฎเกณฑ์) (2-10 ปี)	1. ทำเพราะต้องการหลบหลีกการลงโทษ (2-7 ปี) 2. ทำเพราะต้องการแสวงหารางวัล (7-10ปี)
2. ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)	3. ทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10-13ปี) 4. ทำตามหน้าที่ทางสังคม (13-16ปี)
3. ระดับจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (เหมือนกฎเกณฑ์) (16 ขึ้นไป)	5. ทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปี ขึ้นไป) 6. ทำตามอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)

¹² ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก, จริยธรรมของเยาวชนไทย, อ้างแล้ว, หน้า 27.

เกี่ยวกับการจัดระดับเหตุผลทางจริยธรรม 6 ชั้นของโคลเบิร์ตดังกล่าว

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึกได้กล่าวว่า “นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมไม่เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะเป็นลำดับขั้นที่แน่นอนตายตัว”¹³ ตามที่เสนอโดยเพ็ญเจต์ และโคลเบิร์ต เพราะการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจกระทำ ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะแตกต่างกันทางคุณภาพโดยสิ้นเชิง เมื่อมนุษย์พัฒนาจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับขั้นที่แน่นอนตายตัว

2.2.1.3. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

เป็นทฤษฎีที่ Kolb กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของแต่ละบุคคลโดยสรุปเป็นวงจรเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ลักษณะประสบการณ์เชิงรูปธรรมเป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่างๆ แต่ละวัน มักยึดความรู้สึกของตนเองเป็นหลักมากกว่าการใช้แนวคิดอย่างมีระบบในการจัดการปัญหาต่างๆ

ขั้นที่ 2 ลักษณะการไตร่ตรองเป็นการทำความเข้าใจประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้พบด้วยการสังเกตและไตร่ตรองจากหลายๆ แง่มุม เป็นการเรียนรู้จากการเฝ้าดูและการฟัง

ขั้นที่ 3 ลักษณะการสรุป เป็นหลักนามธรรมเป็นการเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลและความคิดมากกว่าการใช้ความรู้สึกในการเข้าใจปัญหาและสถานการณ์ที่ได้พบ สามารถสร้างความคิดรวบยอดใหม่ๆ ซึ่งบูรณาการสิ่งที่สังเกตได้เข้าไปในทฤษฎียึดการวางแผนอย่างมีระบบและพัฒนาทฤษฎีและความคิดมาช่วยแก้ปัญหา เป็นการเรียนรู้ด้วยการคิด

ขั้นที่ 4 ลักษณะการทดลองปฏิบัติจริง เป็นการนำเอาแนวคิดทฤษฎีที่สรุปได้ไปใช้ในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา เป็นการแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติ และคำนึงถึงสิ่งที่ทำไปแล้วได้ผลจริง จึงเป็นการเรียนรู้จากการกระทำ¹⁴

2.2.1.4. การขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ในแง่ที่ต้องการได้รับการขัดเกลาอบรมสั่งสอนตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ ที่กำหนดไว้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

¹⁴ สุวิมล ว่องวานิช, การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 107 – 108.

เพื่อให้บุคคลนั้นได้มีแบบแผนของความประพฤติที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม และสามารถดำรงอยู่ร่วมกับกลุ่มได้อย่างเป็นระเบียบ

วิธีขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม จำแนกออกเป็น 2 วิธี คือ

1. การขัดเกลาโดยตรง
2. การขัดเกลาโดยอ้อม¹⁵

1. การขัดเกลาโดยตรง เป็นการขัดเกลาที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ เป็นการบอกวิธีว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น จะพบเห็นเสมอในครอบครัว โรงเรียน วัด ซึ่งจะออกมาในรูปการบอกเล่า สั่งสอน ชมเชย ดุด่า เป็นต้น

ในสังคมไทย ผู้ชายจะมีอิสระไม่ถูกกฎระเบียบเข้มงวดควบคุมมากเท่าผู้หญิง การอบรมสั่งสอนในรูปกฎระเบียบที่แตกต่างกันดังกล่าว ซึ่งเป็นผลมาจากการปลูกฝังค่านิยมตลอดทั้งเป็นวัฒนธรรมประเพณีไทยแต่โบราณ จึงเป็นผลให้ผู้หญิงมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่อ่อนโยน สุภาพ เรียบร้อย และเชื่อฟังผู้ใหญ่มากกว่าผู้ชาย นำไปสู่การมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ต่าง

กัน

2. การขัดเกลาโดยอ้อม เป็นการอบรมที่ไม่ได้บอกกันโดยตรง แต่บุคคลได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกต หรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น เช่น ถ้าเราไปงานเลี้ยงที่มีอุปกรณ์การกินมากมายและไม่คุ้นเคย ไม่ทราบว่าจะใช้อะไรก่อนหลัง เราก็เรียนรู้ได้จากการดูบุคคลอื่นว่าเขาหยิบอะไรก่อนหลัง แล้วพยายามเลียนแบบคนที่ทำถูกต้อง เราก็จะไม่ทำผิดพลาด เป็นต้น

การขัดเกลาทางสังคมบางครั้งใช้คำว่า สังคมประกฤตหรือการอบรมบ่มนิสัยซึ่งหมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

สังคมประกฤต

คำว่าสังคมประกฤต¹⁶ คำนี้ พระยาอนุমানราชชนเป็นผู้คิดขึ้นใช้ ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า Socialization นี้มีความหมาย 2 ระดับ ระดับแรก คือ กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจาก

¹⁵ สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 50-51.

¹⁶ อมรา พงศาพิชญ์, สังคมศึกษา 4, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า

คนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ในระดับที่สองหมายถึงการสร้างบุคลิกภาพหรือการอบรมพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมและกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ และเป็นส่วนของวัฒนธรรมไม่เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณซึ่งตอบสนองความต้องการทางชีวภาพแต่อย่างใด

ในกระบวนการสังคมประภคต วัฒนธรรมที่ควรได้รับการถ่ายทอดและที่ควรได้รับการพัฒนามีอยู่อย่างน้อย 5 ลักษณะที่สำคัญๆ คือ

1. การอบรมเกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น การอบรมมารยาทบนโต๊ะอาหาร สิ่งที่ต้องทำและไม่ควรทำต่างๆ เป็นต้น
 2. การอบรมเกี่ยวกับค่านิยม สิ่งที่ยิ่งปรารถนาและควรพยายามหามา เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษา เป็นต้น
 3. การอบรมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และสถานภาพของบุคคล เช่น บทบาทและหน้าที่ของบุตรต่อบิดามารดา เป็นต้น
 4. การอบรมเกี่ยวกับทักษะ หรือความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น การฝึกหัดทำกับข้าว เป็นต้น
 5. การอบรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสังคม
- ฉะนั้น กระบวนการสังคมประภคตจึงมีความสำคัญมากในการถ่ายทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ถ้ากระบวนการสังคมประภคตเป็นไปอย่างสมบูรณ์ สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตค่านิยมคล้ายๆ กัน แต่มิได้หมายความว่าผู้ที่มีลักษณะเด่นและมีบุคลิกพิเศษจะไม่มีในสังคม กระบวนการสังคมประภคตจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้สมาชิกในสังคมได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่สังคมยกย่องและเห็นว่าถูกต้อง

การอบรมบ่มนิสัย

นักสังคมวิทยาได้ให้คำจำกัดความการอบรมบ่มนิสัย ไว้ดังนี้¹⁷

ความหมายที่ 1 เอียน โรเบิร์ตสัน (Ian Robertson) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การอบรมบ่มนิสัยเป็นกระบวนการคบหาสัมพันธ์กันทางสังคมซึ่งประชาชนได้รับบุคลิกภาพและการเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตในสังคม”¹⁸

¹⁷ สุวิทย์ รุ่งวิสัย, พันธะทางสังคม, (เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532), หน้า 24.

¹⁸ Ian Robertson, *Sociology*, (New York : Worth, 1977), p. 568.

คำว่า “กระบวนการ” คือ การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการคบหาสัมพันธ์กันทางสังคมจึงเป็นการกระทำที่ต่อเนื่อง และยาวนานจนทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมา หรือการมีปฏิริยาโต้ตอบเป็นแบบฉบับแห่งการกระทำจนกลายเป็นนิสัยประจำตัว หรือบุคลิกภาพของประชาชนในสังคม

นอกจากการคบหาสัมพันธ์กันแล้ว ประชาชนที่อยู่ในสังคมก็จะเกิดการเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตในสังคมว่า อะไรถูกอะไรควร อะไรเหมาะสม อะไรไม่เหมาะสมไปด้วย

ความหมายที่ 2 เมตตา สเปนเซอร์ (Metta Spencer) ได้กล่าวว่า “การอบรมบ่มนิสัย คือ กระบวนการเรียนรู้หลักพฤติกรรมของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมตามวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังทำให้คนได้รับแบบอย่างลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพได้รับการเรียนรู้ทางภาษา ความรู้วิชาการ ทักษะ และความผูกพันในอันที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามปทัสถาน และค่านิยม และความสามารถที่จะแสดงบทบาทหลาย ๆ ด้านในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันด้วย”¹⁹

ตามความหมายนี้ สเปนเซอร์ให้ความหมายรายละเอียดกว้างขวางกว่าความหมายแรกคือ นอกจากจะเป็นกระบวนการคบหาสัมพันธ์และบุคลิกภาพแล้ว ยังได้ครอบคลุมถึงภาษา ความรู้วิชาการ ทักษะ และความผูกพันในอันที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามปทัสถาน และค่านิยมรวมตลอดถึงการแสดงบทบาทด้านต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในทางสังคมด้วย

การที่ใครจะพูดภาษาใดภาษาหนึ่งได้อย่างเป็นธรรมชาติ คนนั้นจะต้องได้รับการเรียนรู้ทางภาษาอย่างต่อเนื่องนานพอสมควร แม้ความรู้วิชาการและทักษะในการทำงาน เช่น การทำกรอบประตูหน้าต่าง ช่างจะต้องเรียนรู้วิธีทำงานเกิดทักษะชำนาญในการประกอบเข้าเหลี่ยมมุมหน้าไม้ ก็จะต้องผ่านกระบวนการอบรมบ่มนิสัยทั้งนั้น

การอบรมบ่มนิสัยยังเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเราเกิดความรู้สึกสำนึกผูกพันที่จะประพฤติปฏิบัติไปตามกรอบปทัสถาน และค่านิยมที่เป็นที่อยู่ในความต้องการและเป็นที่ยอมรับของสังคม

นอกจากนี้การที่คนเราได้รับการอบรมบ่มนิสัย ยังทำให้เกิดความสามารถที่จะแสดงบทบาทหลาย ๆ ด้านในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันด้วย เช่น นาย ก. เป็นอาจารย์ เป็นพ่อของนาย ข. ซึ่งเป็นนักศึกษา ทั้งพ่อลูกเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ นาย ก. ก็จะแสดงบทบาทในฐานะเป็นพ่อเป็นครูสอนและเป็นชาวพุทธกับนาย ข. ได้อย่างเหมาะสม คือ ถึงแม้ นาย ก. อยากจะให้ลูกสอบ

¹⁹Metta Spencer, *Foundations of Modern Sociology*, (N.J. : Prectice-Hall, 1979), pp. 85-86.

ได้คะแนนดีอย่างไร ด้วยจรรยาบรรณ (ปทัสถาน) ของความเป็นครู นาย ก. จะต้องตรวจกระดาษคำตอบและให้คะแนนอย่างยุติธรรมแก่นาย ข. เหมือน ๆ กับนักศึกษาคนอื่น ๆ หากนาย ข. ได้คะแนนไม่ดี เพราะการทำของ นาย ข. เอง นาย ก. ในฐานะเป็นพ่อและเป็นครูผู้ตรวจข้อสอบก็จะต้องยึดหลักพรหมวิหาร 4 ข้อสุดท้ายคือ อุเบกขา คือวางใจเป็นกลางแก่นักศึกษาทุก ๆ คน แม้จะเป็นลูกของตนก็ตามที หากพ่อเลือกใช้กรุณา คือความสงสารคิดอยากจะทำให้พ้นความทุกข์ความสะเทือนใจของนาย ข. นาย ก. ก็จะต้องเสียความยุติธรรม ซึ่งถือว่า นาย ก. ไม่มีความสามารถที่ดีพอจะแสดงบทบาทหลาย ๆ ด้านในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในสังคมได้

ความหมายที่ 3 พอล ไชตส์ (Paul Sites) กล่าวไว้ว่า “การอบรมบ่มนิสัย คือกระบวนการเรียนรู้ การควบคุมซึ่งกันและกันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านปัจเจกชน (จากภาวะที่เคยเป็น) และการควบคุมพฤติกรรมในการคบหาสัมพันธ์กันคนอื่น ๆ”²⁰

ไชตส์ได้ให้คำจำกัดความคล้าย ๆ ความหมายที่ 1 และที่ 2 เฉพาะส่วนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเท่านั้นส่วนที่ขยายต่อก็คือการอบรมบ่มนิสัยเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคมด้วย โดยให้นับถึงพฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง จากที่ยังไม่ได้มีการขัดเกลาไปสู่พฤติกรรมที่ได้มีการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับจากคนอื่น ๆ ในสังคม

ในการควบคุมพฤติกรรมของคนอื่นนั้น คนเราจะต้องควบคุมพฤติกรรมตามสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิ เช่น ในการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน นาย ก. ในฐานะญาติผู้น้อยเมื่อพบนาย ข. ที่เป็นญาติผู้ใหญ่ นาย ก. จะต้องสังเกตว่า นาย ข. เห็น นาย ก. และอยู่ในระยะใกล้พอสมควร แล้วนาย ก. ก็ยกมือไหว้นาย ข. อย่างนอบน้อม พฤติกรรมการไหว้ของ นาย ก. จะเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของนาย ข. ให้นาย ข. ยกมือไหว้ตอบ นาย ก. อย่างเป็นกิจลักษณะ

ในการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกัน หากนักศึกษาคุยกันในขณะที่ครูสอนครูอาจจะไม่บอกให้นักศึกษาหยุดคุยกัน แต่ครูจะแสดงพฤติกรรมอีกแบบหนึ่งออกมาเช่น การหยุดสอนเฉยๆ สักกระยะหนึ่ง นักศึกษาที่คุยกันก็จะแปลกใจว่าทำไมครูจึงหยุดสอนไปเฉย ๆ การแสดงออกในการหยุดสอนชั่วขณะของครูก็ดี เพื่อนักศึกษาค้นอื่น ๆ หันไปมองนักศึกษาที่กำลังคุยกันก็ดี พฤติกรรมเช่นนี้จะทำให้นักศึกษาที่กำลังคุยกันอยู่หยุดคุยกัน หากนักศึกษาที่คุยกันนั้นได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

²⁰Paul Sites, *Control and Constsaint : an Introduction to Sociology*, (New York : Macmillan, 1975), p. 67.

ดังนั้นในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม พฤติกรรมของสมาชิกที่แสดงออกมาจึงมีส่วนควบคุมพฤติกรรมของกันและกัน

โดยสรุป การอบรมบ่มนิสัย คือกระบวนการขัดเกลาอุปนิสัยการเรียนรู้หลักพฤติกรรมทางสังคม การเสริมสร้างบุคลิกภาพและความผูกพันในอันที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามกรอบปทัสถานและค่านิยม และความสามารถที่จะแสดงบทบาทซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมของกันและกันในการอยู่ร่วมกันในสังคม

การอบรมบ่มนิสัยสามารถแยกได้เป็น 6 ประการ ดังนี้

1. เป็นกระบวนการขัดเกลาอุปนิสัยของคนเรา

นับตั้งแต่เกิดมาคนเราจะต้องได้รับการอบรมบ่มนิสัย กระบวนการขัดเกลาจึงเริ่มต้นตั้งแต่เด็กไร้เดียงสา และทำไปเรื่อย ๆ จนแก่เฒ่า เพราะในทางศาสนาต่าง ๆ เช่น พุทธ พราหมณ์ คริสต์ และอิสลาม เชื่อว่ามนุษย์เราเกิดมามีบาปมีกิเลส จำเป็นจะต้องขัดเกลา บาปหรือกิเลสเหล่านี้เป็นอุปนิสัยติดแน่นในสันดานของคน แม้นักจิตวิทยาวิเคราะห์อย่าง ฟลอยด์ (Freud)²¹ ก็เห็นว่ามนุษย์เราเกิดมาพร้อมด้วยสันดานดิบ คือ id

เมื่อมนุษย์เราเกิดมาพร้อมด้วยบาป กิเลส หรือสันดานดิบ (id) ที่หยาบจึงจำเป็นต้องมีการขัดเกลาเพื่อให้อุปนิสัยสันดานดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกของเด็ก เมื่อต้องการอะไรก็จะต้องเอาสิ่งนั้นให้ได้ เมื่อไม่ได้ก็จะร้องไห้ หรือถ้ามีของเล่นจำนวนมาก ๆ ถ้ามีเด็กเพื่อนบ้านไปเล่นด้วย เด็กผู้เป็นเจ้าของจะหวงของเล่นทุกชิ้น และไม่ยอมแบ่งหรือให้เด็กเพื่อนบ้านได้ยืมเล่นเลย นิสัยความเห็นแก่ตัวตระหนี่ถี่เหนียว จำเป็นต้องมีการอบรมเพื่อให้คนเราจัดความเห็นแก่ตัว ความอยากได้อย่างไม่มีขอบเขตลงบ้าง จึงจะอยู่ในสังคมได้อย่างรู้จักเสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น แม้เกิดความโมโหฉุนเฉียวก็รู้จักยับยั้ง โดยการนับหนึ่งถึงสิบเพื่อให้จิตใจเย็นลง และได้มีเวลาให้เหตุผล

หากอุปนิสัยดั้งเดิมมิได้ผ่านการขัดเกลาจากสถาบันครอบครัว ศาสนา หรือการศึกษา คนเราก็จะเจริญเติบโตขึ้นมาอย่างไม่สมบูรณ์ จะแสดงพฤติกรรมตามความอยากที่ไม่รู้จักพอและตามกิเลสตัณหาของตน การอบรมบ่มนิสัยจะทำให้คนเรารู้จักควบคุมความอยากความต้องการของตนเอง และรู้จักควบคุมอารมณ์โกรธเกลียดของตนเอง ให้มีความต้องการและแสดงอารมณ์ภายในขอบเขตที่สังคมยอมรับได้

ในกระบวนการขัดเกลาอุปนิสัยก็มีทั้งวิธีการให้รางวัล เมื่อผู้รับการอบรมแสดงความอยากออกมาภายในขอบเขต และมีการควบคุมอารมณ์ได้ และอาจมีการบังคับหรือการลงโทษ ผู้

²¹ Ian Robertson, *Sociology*, Op. Cit., p. 103.

ถูกรอบรมที่แสดงพฤติกรรมของตนนอกขอบเขต นอกคอก หรือนอกมาตรฐานที่สังคมจะยอมรับได้

2. เป็นการเรียนรู้หลักพฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันใน สังคม

การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นจากการแนะนำโดยไม่ต้องบังคับหรือการสังเกตเรียนรู้และการเอาอย่างของผู้ได้รับการอบรมบ่มนิสัยเอง ในการอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องมีการคบหาปฏิสัมพันธ์ต่อกันไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือ รักใคร่ปรองดอง การแข่งขันหรือการขัดแย้งกัน คนเราก็จะต้องแสดงพฤติกรรมให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่สมควร ผู้ได้รับการอบรมบ่มนิสัยไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่หรือคนแก่แก่มากก็ต้องเรียนรู้หลักพฤติกรรมและวิถีการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมให้ได้ เช่น นาย ก. เป็นลูกของพ่อแม่ เป็นนักศึกษาหรือประธานกลุ่มหนุ่มสาว นาย ก. ก็จะต้องเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ จะประพฤติตนอย่างไรให้เป็นนักศึกษาที่ดี และจะประพฤติตนอย่างไรในฐานะเป็นประธานกลุ่มหนุ่มสาว ก็ต้องมีภาวะผู้นำของเพื่อนที่ร่วมกิจกรรมด้วยกัน

ในการดำเนินชีวิตของคนเราย่อมแตกต่างกันไปตามเพศ วัย สถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษาและตำแหน่งหน้าที่ของสังคม ผู้ได้รับการอบรมบ่มนิสัยจะต้องเรียนรู้การดำเนินชีวิต ให้เหมาะสมกับภาวะและฐานะแห่งตนด้วย เช่น นางสาว ข. เป็นนักศึกษา เป็นคู่หมั้นของ นาย ก. เป็นลูกสาวแม่ค้าในตลาด และเหรียญคือฝ่ายการเงินของชมรมอาสาพัฒนา นางสาว ข. ก็จะต้องรู้จักการวางตัวให้เหมาะสมที่หญิงสาวไทยที่มีคู่หมั้นคู่หมายแล้ว สถานะทางบ้านไม่ร่ำรวยก็จำเป็นต้องรู้จักประหยัดมัธยัสถ์และในฐานะผู้เก็บรักษาเงินของชมรมที่มีเป้าหมายบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ก็ต้องเก็บเงิน มีบัญชีใช้จ่ายอย่างถูกต้อง มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ และเมื่อ นางสาว ข. แต่งงานไปแล้วก็ต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับสามีในฐานะแม่บ้าน และภรรยาที่ดี ร่วมกันสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง

3. การเสริมสร้างบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ คือ “แบบอย่างที่ค่อนข้างมั่นคงของความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของปัจเจกชน”²² ดังนั้นกระบวนการอบรมบ่มนิสัยทั้งในรูปแบบขัดเกลาอุปนิสัยและการเรียนรู้เอาอย่าง ระบบความคิด ความรู้สึก และการแสดงออก จึงทำให้เกิดบุคลิกภาพขึ้น เช่น พ่อแม่ที่เป็นนักดนตรีมักจะเสริมสร้างบุคลิกภาพของลูก ๆ ให้ชอบดนตรีและ

²²Ibid, p. 566.

เรียนรู้ฝึกฝนจนมีความสามารถในการเล่นดนตรีได้ เอกลักษณะของนักดนตรีซึ่งเรียกว่าบุคลิกภาพ นั้น จะต้องเป็นคนที่มีอารมณ์ประทับใจในเสียงดนตรี มีความชอบ มีความเพลิดเพลินในการฟัง และการเล่นได้เป็นเวลานาน ๆ แต่คนที่ไม่มีบุคลิกภาพของนักดนตรีจะสนใจดนตรีไม่นาน ไม่มี ความพึงพอใจและอดทนในการฝึกซ้อม

บางคนอาจมีลักษณะบุคลิกภาพชอบแซวเพื่อนฝูง การแซวอาจจะไม่ได้เกิดจาก กระบวนการขัดเกลา เพราะพ่อแม่ส่วนมากคงไม่อบรมลูกให้เป็นคนใช้คำพูดรบกวนแทรกแซง หรือแย้งคนอื่นเขา แต่นักแซวมักจะเรียนรู้และเอาอย่างจากการที่ได้เห็นคนอื่นแซวกันและพึงพอใจ ที่ได้ได้สนองตอบต่อการแซว ดังนั้นนักแซวจึงได้รับความพึงพอใจและกระทำบ่อย ๆ กับคนหลาย ๆ คนเป็นเวลานานจนกลายเป็นนิสัยประจำตัวหรือบุคลิกภาพของเขาขึ้น

ในสังคมตะวันออกมักจะอบรมบ่มนิสัยแบบควบคุมไม่ให้เด็กได้แสดงออกซึ่ง ความรู้สึกความต้องการและความสามารถอย่างเต็มที่ ทั้งที่ในบางเรื่องอยู่ในวิสัยที่เด็ก ๆ จะทำได้ พ่อแม่มักจะห้ามอย่างโน้นอย่างนี้ จนทำให้เด็ก ๆ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก พอโตขึ้นมาเด็ก ตะวันออก โดยเฉพาะคนไทยส่วนมากจึงมีบุคลิกลักษณะที่ไม่กล้าแสดงออกเกินไปและขาดความ มั่นใจในตนเอง ส่วนเด็กตะวันตกมักจะได้รับกรยอมรับจากพ่อแม่ในการแสดงออก ทั้งความคิด ความต้องการและการกระทำ ดังนั้นเด็กตะวันตกเมื่อเติบโตมาจึงเป็นคนกล้าแสดงออกและมีความ เชื่อมั่นในตนเอง

4. ความผูกพันในอันที่จะประพฤติตามกรอบปทัสถานของสังคม

เมื่อคนเราได้รับการอบรมบ่มนิสัยเพื่อให้แสดงออกซึ่งพฤติกรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของ คนอื่น ๆ ในสังคมนั้น คนส่วนมากก็จะมีแบบมาตรฐานของพฤติกรรมซึ่งส่วนมากสถาบัน ครอบครัวและศาสนาจะเป็นผู้กำหนดว่าพฤติกรรมอย่างไรเป็นพฤติกรรมที่ควรและไม่ควร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ผู้อบรมบ่มนิสัยหากถูกผู้รับการอบรมซักถามก็จะชี้แจงเหตุผลว่า ทำไมจึงจะต้องมีพฤติกรรมอย่างนั้น ทำไมจึงทำได้และไม่ได้เช่น กรอบปทัสถานของสังคมห้าม ลักทรัพย์ของผู้อื่น ถึงแม้เราจะยากจนอย่างไรก็ตาม พ่อแม่ก็จะชี้เหตุผลให้ลูกได้เข้าใจว่า ทรัพย์ ของใคร ๆ ก็หวง และเขาจะต้องทำงานเป็นเวลานานพอสมควรจึงจะได้ค่าตอบแทนเป็นทรัพย์สิน หรือเงินเช่นนั้นได้ การที่เราไปลักทรัพย์ของคนอื่นนับว่าเป็นการเอาเปรียบคนอื่น เป็นการไม่ ยุติธรรม และหากถูกจับได้ก็จะถูกลงโทษจำคุกอย่างนักโทษบางคนที่ต้องโทษฐานลักทรัพย์ เป็น ต้น ลูกที่ได้รับการอบรมเช่นนั้น ก็จะเกิดความสำนึกที่เป็นธรรมไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น หากคิด จะลักก็กลัวถูกลงโทษดังตัวอย่างที่เห็นในเรือนจำต่าง ๆ

เมื่อมนุษย์มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสัตว์โลกเหล่านี้ ก็คือความคิดที่มีระบบและมีเหตุผล มนุษย์จึงเกิดความสำนึกผูกพันที่จะประพฤติปฏิบัติอยู่ภายในกรอบปทัสถานของสังคม เพราะกรอบปทัสถานเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่ทำให้คนเราอยู่ด้วยกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย และเป็นแบบแผนที่สร้างความเป็นธรรมในสังคมด้วย

5. ความสามารถในการแสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ ได้ตามสถานภาพที่ตนมีอยู่

ทุกคนที่เกิดมาเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วจะมีสถานภาพ คือฐานะหรือตำแหน่งทางสังคมหลาย ๆ อย่าง เช่น นาย ก. เป็นลูกของพ่อแม่ เป็นพี่ของน้อง ๆ เป็นคนรักของนางสาว ข. เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ และเป็นประธานคนตรีไทย เป็นต้น จากการอบรมบ่มนิสัยจากสถาบันครอบครัว ศาสนาและการศึกษา นาย ก. ก็สามารถจะแสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ ที่เขาดำรงอยู่ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ตรงกันข้ามหาก นาย ก. ไม่ได้รับการอบรมบ่มนิสัย ซึ่งไม่มีการเรียนรู้สังเกตหรือเอาแบบอย่างที่ดีงาม นาย ก. ก็ไม่สามารถจะปฏิบัติหน้าที่แสดงบทบาทต่าง ๆ ตามสถานภาพของตนได้ หรือหากแสดงได้ก็ไม่ดีอาจจะมีการขาดตกบกพร่องอย่างแน่นอน

ดังนั้นการอบรมบ่มนิสัยที่กระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์และต่อเนื่อง จะทำให้คนเราสามารถที่จะแสดงบทบาทในด้านต่าง ๆ ตามสถานภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การอบรมบ่มนิสัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

6. การควบคุมพฤติกรรมของกันและกัน

การอบรมบ่มนิสัยก่อให้เกิดมีการควบคุมพฤติกรรมของกันและกันด้วย ทั้งนี้เพราะการอบรมบ่มนิสัยทำให้คนเรารู้จักบทบาทของตนเองว่า โดยฐานะตำแหน่งเราเป็นอะไร และมีหน้าที่จะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร และบางคนก็เคยมีฐานะเดิมเช่นเดียวกันกับผู้ที่เรารู้จักมีความสัมพันธ์อยู่ เช่น นาย ก. เคยเป็นนักเรียนมาก่อน และเคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครู ซึ่งเคยได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนมีสัมมาคารวะต่อผู้เป็นครู ในขณะที่ได้รับการบรรจุเป็นครูทางสถาบันการศึกษาก็จะมีการอบรมบ่มนิสัยให้ครูเข้าใจในสถานภาพของตน และจะต้องวางตนแสดงบทบาทให้เหมาะสมเมื่อนาย ก. เข้าไปสอนในชั้นเรียน เขาจะต้องแสดงบทบาทในฐานะเป็นครูอย่างเป็นกิจลักษณะ พฤติกรรมหรือมาดของความเป็นครูของนาย ก. ที่เดินเข้าไปในห้องเรียนและขึ้นหรือนั่งหน้าชั้นเรียน จะก่อให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน โดยนักเรียนจะต้องหยุดพูดคุยกันและแสดงความเคารพครูโดยพร้อมเพรียงกัน

การแสดงความสนใจในห้องเรียนของนักเรียน ก็ก่อให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมของครู คือครูต้องสอนถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนความรู้ด้วยความจริงจังก่อนที่จะหมดชั่วโมงสอน

พฤติกรรมของนักเรียนก็ดี ของครูก็ดี ล้วนเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการขัดเกลาอุปนิสัยและการเรียนรู้ในกระบวนการอบรมบ่มนิสัยทั้งนั้น

ดังนั้นการอบรมบ่มนิสัยจึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการควบคุมทางสังคมขึ้น โดยผู้ได้รับการอบรมบ่มนิสัยจะถูกบังคับหรือการเรียนรู้โดยสมัครใจในการใช้เหตุผลถึงความจำเป็นที่จะต้องประพฤติปฏิบัติไปตามวิธีการดำเนินชีวิตในสังคม หากปราศจากการอบรมบ่มนิสัยแล้วคนเราก็จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้ จะไม่รู้จักวัฒนธรรมและค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมได้ ดังเช่นกรณีของกมล (Kamala) เด็กหญิงที่สุนัขพาเอาไปเลี้ยงไว้ตั้งแต่เด็ก ๆ แม่นักบวชชาวอินเดียจะไปพบ ในปี ค.ศ. 1920 และนำมาอบรมบ่มนิสัยก็พัฒนาไม่ได้มากนัก ถึงแม้จะใช้เวลาอบรมถึง 8-9 ปี จนกมลตาย ในปี 1929 ก็ตาม

การอบรมบ่มนิสัยจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเรารู้จักประพฤติปฏิบัติภายในกรอบของรูปแบบแห่งพฤติกรรมและยินยอมเสียสละ อิสรเสรีภาพบางอย่าง ตลอดถึงความต้องการและการแสดงออกของตนให้เป็นที่ยอมรับของคนอื่น ๆ ในสังคมการอบรมบ่มนิสัยจึงเป็นทั้งการยินยอมหรือเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นทั้งการที่จะต้องบังคับควบคุมในบางโอกาส และกระทำต่อผู้ที่รู้เดียงสาแล้วหรือยัง ไม่รู้เดียงสาด้วย

2. การสั่งสอนและชักจูง

หลักการควบคุมทางสังคมอีกอย่างหนึ่งที่ใช้สำหรับผู้ที่รู้เดียงสาแล้ว และสมัครใจ คือการสั่งสอนและชักจูง คือไม่มีการบังคับให้ต้องเชื่อฟัง แต่เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถพิเศษแตกต่างจากสัตว์โลกเหล่าอื่นก็คือ มนุษย์มีความคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุมีผลดังกล่าวแล้ว ยิ่งมนุษย์ที่เจริญเติบโตแล้วยังเป็นคนช่างคิดที่เป็นระบบเมื่อเพียบพร้อมด้วยเหตุและผล เขาก็พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาตามที่ตนเห็นว่า เหมาะสมและดีงาม ในหลักการควบคุมที่ไม่มีการบังคับนี้พอแยกเป็นข้อย่อยได้ 2 ประการคือ

2.1 การสั่งสอน (Teaching) ส่วนมากสถาบันครอบครัว การศึกษาและศาสนาจะเป็นผู้ใช้หลักการนี้ การสั่งสอนก็คือการชี้แนะหรือการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความคาดหวังของคนส่วนมากในสังคม ผู้รับการสั่งสอนจะเห็นด้วยหรือไม่ หรือจะยอมรับหรือไม่ ผู้สอนไม่สามารถจะไปบังคับได้

ในการสั่งสอนผู้สอนก็จะชี้ให้ผู้ถูกสั่งสอนได้รู้ส่วนดีส่วนไม่ดี ประโยชน์และโทษเหตุและผลของการกระทำ เช่น การมีนิสัยก้าวร้าวรุกรานผู้อื่นจะทำให้เกิดความเดือดร้อนในการ

อยู่ร่วมกับผู้อื่น ไม่มีใครอยากเป็นเพื่อนบ้านด้วย ในที่สุดคนก้าวร้าวก็ถูกคนหมู่มากในสังคมไม่คบหาสมาคมปล่อยให้เขาโดดเดี่ยวคนเดียว เขาก็จะเกิดความเดือดร้อน ไม่มีใครมาช่วยสนใจเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย หรือภัยพิบัติต่าง ๆ เกิดขึ้นก็ไม่มีใครช่วยเหลือ ดังนั้นคนเราควรจะต้องละนิสัยก้าวร้าวเสีย หากนาย ก. เห็นด้วยกับคำสั่งสอนดังกล่าว นาย ก. ก็จะเลิกนิสัยก้าวร้าวของเขา ดังนั้นการสั่งสอนจึงเป็นหลักอย่างหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของคนอื่น โดยเขาสมัครใจเลิกนิสัยที่ไม่ดีหลังจากได้รับฟังคำสั่งสอนแล้ว

ในกรณีการสั่งสอนในสถาบันครอบครัวอาจทำให้เกิดความสับสน เพราะกระบวนการอบรมบ่มนิสัยส่วนมากก็ใช้การสั่งสอน แต่กระบวนการอบรมบ่มนิสัยนั้นจะกระทำตั้งแต่สมาชิกยังไม่มีสติปัญญา และเป็นภาคบังคับไม่ว่าสมาชิกนั้นจะพอใจหรือไม่ก็ตาม และหากการสั่งสอนไม่เป็นผล ครอบครัวก็อาจอบรมโดยมาตรการต่าง ๆ ทั้งการให้รางวัลหรือการลงโทษก็ได้ ส่วนการสั่งสอนในครอบครัวจะทำกับสมาชิกที่รู้สติปัญญาหรือเป็นผู้ใหญ่หรือบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่เป็นข้อผูกพันของพ่อแม่ว่าจะต้องทำตามเหมือนการอบรมบ่มนิสัย หากสั่งสอนไปด้วยความเคยชินหรือด้วยความปรารถนาดีลูก ๆ จะรับเอาคำสั่งสอนไปประพฤติปฏิบัติหรือไม่ก็ไม่เป็นไร

บางครั้งผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะสั่งสอน แม้กระทั่งคนอื่นที่ตนเองไม่มีหน้าที่ความผูกพันต้องทำก็มี เช่น เพื่อน ๆ ของลูกมาที่บ้าน ผู้เป็นพ่อหรือแม่ก็จะสั่งสอนด้วย คนนอกสมาชิกครอบครัวของพ่อแม่ดังกล่าว เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนนั้นและน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติก็ถือว่าเป็นการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกสังคมเหมือนกัน

แม้ในกรณีของสถาบันการศึกษาก็คล้ายกับสถาบันครอบครัว คือมีทั้งกระบวนการอบรมบ่มนิสัยและการสั่งสอนที่มีใช้การอบรมคือไม่มีการบังคับให้ทำ แต่การแนะนำเข้าสู่บทเรียนต่าง ๆ ครูจะชี้ผลดีผลเสียหรือประโยชน์และโทษของสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ หรือรูปธรรมในบทเรียน นักเรียนก็จะเลิกละพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนเสียเป็นต้น

สถาบันศาสนา ถือว่าการสั่งสอนเป็นหลักสำคัญที่จะเป็นเครื่องชี้นำทางให้ศาสนิกชนเลิกอบายมุข ขจัดขัดเกลากิเลสที่หยาบ ๆ ให้บรรเทาเบาบางหรือให้ลดน้อยถอยลง ถ้าใครลดละไม่ได้ก็ถือว่าเป็นพวกบาปหนาอยู่ แต่ใครลดเลิกได้ก็ถือว่าศาสนาได้ใช้หลักการสั่งสอนให้สมาชิกเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคม ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

สถาบันอื่น ๆ ก็อาจจะใช้หลักการสอนของสถาบันศาสนา เพื่อชี้นำสมาชิกได้มีการควบคุมพฤติกรรมของตนให้อยู่ในกรอบสังคมได้เช่นเดียวกัน

2.2 การชักจูง (Persuasion) ในการที่จะเชิญชวนให้ผู้อื่นยอมรับข้อเสนอหรือกระทำบางอย่างเราจะต้องทำตัวอย่างที่มีอยู่ หรือยกตัวอย่างแบบที่มีตัวตนในขณะนั้น เพื่อให้ผู้ที่เราต้องการชักจูงได้ใช้ความคิดตัดสินใจว่าจะเห็นดีหรือกระทำตามที่เราร้องขอหรือไม่ เช่น นาย

ก. ผู้เป็นพ่อต้องการให้ นาย ข. ผู้เป็นลูกเลิกเล่นการพนัน นาย ก. ก็จะยกตัวอย่างของ นาย ค. ที่เป็นนักพนันข้างบ้าน ซึ่งเมื่อก่อนเป็นผู้ได้รับมรดกที่ดินทรัพย์สินมากมาย แต่เพราะผีพนันเข้าสิง นาย ค. จึงเอาที่ดินไปจำนองและขายเพื่อเอาเงินมาเล่นการพนัน บัดนี้ นาย ค. ไม่มีทรัพย์สินสมบัติอันใดเหลืออยู่นอกจากเสื้อผ้าเก่า ๆ ที่เขาใส่อยู่ 2-3 ชุด เท่านั้น นอกจากกลายเป็นคนยากจนแล้ว เพื่อนฝูงก็ไม่มี เพื่อนบ้านก็ขาดความเชื่อถือ ถ้า นาย ข. ผู้เป็นลูกไม่ยอมเลิกเล่นการพนัน บั้นปลายของชีวิตก็จะเหมือนนาย ค. ทุกคนก็ต้องการความเจริญรุ่งเรืองและความสมบูรณ์พูนสุขของชีวิตด้วยกันหมดทั้งนั้น นาย ข. จะต้องเลือกเอาว่าจะเล่นการพนันต่อไปหรือจะเลิก ถ้า นาย ข. เลิกได้ แสดงว่าการชักจูงของนาย ก. ผู้เป็นพ่อมีผลทำให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมของ นาย ข. ได้

ในการซื้อขายก็เหมือนกัน ผู้ขายจะเอาตัวอย่างสินค้ามาสาธิตให้ลูกค้าดูพร้อมทั้งบรรยายสรรพคุณต่าง ๆ ให้ลูกค้าได้เห็นประโยชน์และความสะดวกสบายจากการใช้สินค้านี้ นักขายเป็นผู้เสนอ ลูกค้ามีทางเลือกอยู่ 2 ทางคือ ซื้อ หรือไม่ซื้อ ถ้าลูกค้าซื้อแสดงว่าการชักจูงของผู้ขายมีผลต่อการควบคุมการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ผู้ขายเสนอ

ประเทศ ก. ที่รบชนะหรือพัฒนาแล้วมีภาวะผู้นำทางการเมืองสูง ได้นำเอาเทคโนโลยีหรือวัฒนธรรมทางความคิดมาเผยแพร่ให้ประเทศ ข. ซึ่งเป็นผู้แพ้สงครามหรือด้อยพัฒนา เช่น นำระบบเครื่องจักรที่ทันสมัยในการผลิตสินค้า หรือนำระบบการบริโภคสินค้าเงินผ่อนมาซึ่งนำกระตุ้นให้ประชาชนในประเทศ ข. ใช้เครื่องจักรกลแบบใหม่หรือยอมรับสินค้าเงินผ่อน แต่ดอกเบี้ยแพงจนกลายเป็นการทุจริต ก็ถือว่าประเทศ ก. ใช้วิธีชักจูงควบคุมพฤติกรรมการทำงานโดยใช้เครื่องจักรกลและการบริโภคผลิตภัณฑ์โดยระบบเงินผ่อนของประชาชนในประเทศ ข. ได้

3. การบังคับ (Coercion)

หลักการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นมาตรการขั้นเด็ดขาด ก็คือการบังคับให้อยู่ในปทัสถานของสังคม

ปทัสถาน (Norms) ในฐานะที่เป็นกรอบของสังคม หมายถึงระเบียบประเพณีอันเป็นแนวทางให้ประชาชนปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานภาพของตน ซึ่งแบ่งเป็น 3 อย่าง คือ

3.1 กฎหมาย (Law) หมายถึงระเบียบกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นข้อบังคับ เพื่อให้ประชาชนกระทำหรือละเว้นการกระทำบางอย่างใดอย่างหนึ่ง

กฎหมายในยุคแรก ๆ เป็นกฎเกณฑ์ที่ยอมรับกันในชุมชน โดยไม่ได้จารึกหรือขีดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเรียกว่ากฎหมายจารีตประเพณี เมื่อสังคมเจริญขึ้นจึงได้มีการตรากฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นข้อบังคับ และอ้างอิงได้อย่างแน่นอน

ในปัจจุบันนี้กฎหมาย ก็ยังคงมีใช้บังคับอยู่ ทั้งที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีและ
ลายลักษณ์อักษร

กฎหมายถือว่าเป็นมาตรการควบคุมสังคมที่เข้มงวดที่สุด เพราะมีผลต่อชีวิต
ร่างกายทรัพย์สินและสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ว่าด้วย
ความผิดฐานฆ่าคนตายก็มีโทษรุนแรงถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิต หรือถ้าฆ่าด้วยความอาฆาตมาดร้าย
หรือฆ่าเพื่อปกปิดการกระทำความผิดของตนเอง ก็อาจจะได้รับโทษถึงประหารชีวิตตามมาตรา
289 ก็ได้

3.2 จารีต (Mores) คือกฎเกณฑ์ที่มีสภาพบังคับในทางสังคม การลงโทษไม่
แน่นอนตายตัวเหมือนกำหนดไว้ในกฎหมาย แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่ยึดถือกันมาว่าเป็นกรอบให้
ประชาชนประพฤติปฏิบัติ เช่น การมีครอบครัว ประเพณีไทยฝ่ายชายจะต้องจัดผู้ใหญ่ไปสู่ขอฝ่าย
หญิง แต่ถ้า นาย ก. รักนางสาว ข. แต่ไม่มีเงินเป็นค่าของหมั้นหรือสินสอด และนาย ก. มีโลก
ทัศน์ว่าการมีครอบครัวเป็นความพึงพอใจของคู่บ่าวสาวและเป็นเรื่องเฉพาะตัว ก. กับ ข. ต่างก็ตกลง
ลงยินยอมไปอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาโดยไม่มีการสู่ขอตามประเพณี ก. และ ข. ก็จะถูกลงโทษ
ทางสังคมจากครอบครัวโดยเฉพาะญาติผู้ใหญ่ของ ข. การลงโทษก็อาจจะเป็นการตัดญาติขาดมิตร
หรือค่าต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับอารมณ์โกรธ หรือทัศนคติที่มีต่อการแต่งงาน ถ้าผู้ใหญ่ของ ข. เป็นคน
หัวโบราณอาจจะลงโทษ ก. ถึงขั้นทำร้ายร่างกาย (ตีหัว) ถ้าเป็นคนหัวสมัยใหม่อาจจะแสดงความ
ไม่พอใจมีนิตินัยบ้าง แต่ก็ถือว่าเป็นการลงโทษผู้ละเมิดจารีตประเพณีอย่างหนึ่งเหมือนกัน

3.3 วิถีประชา (Folkways) หมายถึงความเชื่อบางอย่างที่มีมานานทัศนคติและ
รูปแบบของความประพฤติที่ยึดถือปฏิบัติกันภายในกลุ่มหรือชุมชนหนึ่ง²³ นับว่าเป็นกฎเกณฑ์
ควบคุมพฤติกรรมของคนเราอย่างหนึ่ง แต่นับว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่มีการลงโทษอย่างเบาสำหรับผู้
ละเมิดวิถีประชา

ในเรื่องความเชื่อของประชาชนในกลุ่ม เช่นความเชื่อว่าเจ้าพ่อหลักเมืองมีความ
ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งชาวเมืองให้ความเคารพกราบไหว้ หากนาย ก. ไม่เชื่อและไม่แสดงความเคารพจะถูกล
มองว่าเป็นคนไม่เชื่อตามบรรพบุรุษ เป็นคนหัวคื้อ

ในด้านทัศนคติ คือความโน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางที่ไม่เป็นไป
ตามคนหมู่มากในชุมชน เช่น คนหมู่มากมีทัศนคติต่อโสเภณีหรือต่อการซื้อขายเสียงในการ
เลือกตั้งว่าไม่ดี แต่นาย ก. มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพโสเภณีหรือต่อการซื้อขายเสียง เพราะเป็นวิธีหา

²³ George A. Lundberg and Others, *Sociology* (4th ed.), (New York : Harper &
Row, 1968), p. 173.

เงินชนิดหนึ่งและไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร อย่างนี้ถือว่าเป็นคนขวางโลก และได้รับการตำหนิติเตียนจากประชาชนในชุมชนที่เขาอยู่นั้น แต่ก็ไม่ถึงกับมีการลงโทษที่รุนแรง

สำหรับรูปแบบของความประพฤตินี้ยึดถือปฏิบัติกันมาว่า เป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะสมกับวัย ผู้ที่เป็นคนแก่แล้วถ้าแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีฉูดฉาดหรือรูปทรงแบบวัยรุ่น ผู้ชายก็อาจจะถูกมองว่าเป็นโก้แก่ ถ้าเป็นหญิงก็อาจจะถูกมองว่าเป็นคนแต่งตัวไม่สมวัย ถ้าเป็นหญิงสาวซึ่งในสังคมไทยควรจะควบคุมพฤติกรรมบ้าง ไม่ใช่ร้องกรีดกร้าดกระโดดโลดเต้นจนเกินไปก็จะถูกหาว่าเป็นพวกมั่วติดกะโหลกหรือซ่างกระที่บโง่ นับว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแก่ผู้เป็นสาว

อนึ่งหลักการควบคุมที่เกี่ยวกับการบังคับด้วยกฎหมาย จารีต และวิถีประชาหากผู้ปฏิบัติตาม รู้สึกว่าถูกบังคับหรือกระทำโดยความรู้สึกไม่เป็นอิสระ แต่จำเป็นต้องทำนับว่าเป็นการบังคับ (Coercion) แต่มีประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่ยินดีประพฤตินี้ปฏิบัติตามหลักการควบคุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมบ่มนิสัย การสั่งสอน ชักจูง และการบังคับ โดยเข้าใจในหลักการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ ซึ่งทุกคนต้องยอมสละสิทธิเสรีภาพบางอย่างของตนเพื่อสังคม การกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็นผู้มีศีลโดยไม่ต้องรักษาศีล คือยินยอมปฏิบัติด้วยความพึงพอใจและไม่ยอมละเมิดหลักการควบคุมต่าง ๆ แต่อย่างไร การกระทำเช่นนั้นเรียกว่ายอมรับปฏิบัติด้วยความพึงพอใจ (Consensus) คนพวกนี้จะไม่มีความรู้สึกอึดอัดใจ และมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามพันธะทางสังคมที่ตนเองมีอยู่โดยไม่ขาดตกบกพร่อง

การอบรมบ่มนิสัยให้ปฏิบัติตามจริยธรรมเป็นวิธีการหรือแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติแต่องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่อบรมบ่มนิสัยนั้นเป็นสถาบันที่เยาวชนได้รับการเลี้ยงดูอบรมบ่มนิสัยมาแต่แรกเกิด ซึ่งประกอบด้วย

1. สถาบันครอบครัว (Family)

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดของพวกเรา ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมสถาบันต่าง ๆ จะมีระเบียบและมั่นคงได้ก็สืบเนื่องจากการที่สถาบันครอบครัวได้มีส่วนอบรมบ่มนิสัย และควบคุมสมาชิกของครอบครัวให้เป็นคนดี เมื่อคนดีจากครอบครัวที่ดีไปเป็นสมาชิกของสังคมใด ก็จะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่มีระเบียบวินัยไปด้วย

1.1 ครอบครัวมีหน้าที่ดังต่อไปนี้²⁴

1.1.1 การสืบต่อเผ่าพันธุ์ หากครอบครัวผลิตสมาชิกออกมามากจนเกินไป ก็จะมีปัญหาด้านการเลี้ยงดูหรือการอบรมบ่มนิสัย ยิ่งไปกว่านั้นจะทำให้ปัญหาการเพิ่มประชากร

²⁴ Horton and Hunt., *Sociology*, (New York : McGraw – Hill, 1964), pp. 205-508.

ให้แก่ประเทศและโลกด้วย หรือหากครอบครัวไม่สามารถผลิตสมาชิกใหม่ขึ้นมาจะทำให้มนุษย์เราสูญพันธุ์ไป การสืบต่อเผ่าพันธุ์มนุษย์ในอัตราที่เหมาะสมก็จะทำให้มนุษย์เราคำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

1.1.2 การควบคุมพฤติกรรมทางเพศ ความต้องการทางเพศเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้นการมีครอบครัวก็ทำให้ได้มีการสนองตอบความต้องการดังกล่าว พิจารณาทางด้านกฎหมายหรือทางด้านศีลธรรมก็จะเห็นว่าสามีภรรยาจะต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา มีความซื่อสัตย์ต่อกัน และมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างสามีภรรยาเท่านั้น หากสามีหรือภรรยาละเมิดกฎหมายหรือศีลธรรม เช่น สามีไปมีอนุภรรยา หรือไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงทั่ว ๆ ไป ก็ดี หรือภรรยามีชู้ก็ดี ก็จะเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมาได้ เช่น การทะเลาะวิวาทกันระหว่างสามีภรรยา ซึ่งจะนำไปสู่การหย่าร้างหรือการทำผิดกฎหมายอาญามีทำร้ายร่างกาย หรือฆ่ากันตายเกิดขึ้น

การไม่ควบคุมพฤติกรรมทางเพศนอกจากมีปัญหาโดยตรงระหว่างสามีภรรยาแล้วยังมีผลกระทบต่อลูก ๆ ที่จะต้องขาดความรักความอบอุ่น และกลายเป็นผู้ตกอยู่ในฐานะบ้านแตกอีกด้วย

1.1.3 ให้การอบรมบ่มนิสัยสมาชิกของครอบครัว คนเราทุกคนนอกจากจะเป็นสมาชิกของครอบครัวแล้วยังเป็นสมาชิกส่วนรวมของสังคมด้วย ดังนั้นครอบครัวจะต้องให้การอบรมบ่มนิสัย สมาชิกของครอบครัวอย่างถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ มนุษย์เราเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมซึ่งบางอย่างถือว่าเป็นปทัสถานเพื่อควบคุม พฤติกรรมที่คนเราจะแสดงออก ครอบครัวอยู่ในสังคมใดก็ต้องอบรมสมาชิกของครอบครัวให้สอดคล้องกับปทัสถานของสังคมนั้น เด็กเล็ก ๆ ที่มีได้รับการอบรมบ่มนิสัยในทางที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะกลายเป็นปัญหาของสังคมต่อไป ดังนั้นปัญหาด้านการอบรมบ่มนิสัย จึงแยกได้เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความแข็งแกร่งทำทนายต่อการให้อำนาจทั้งภายในครอบครัว และระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคม ก็จะมีปัญหาหนักต่อสังคมเป็นส่วนรวมทีเดียว

1.1.4 ให้ความรักความอบอุ่น ความต้องการพื้นฐานของคนเรานอกจากปัจจัยสี่แล้ว ความรักความอบอุ่นก็เป็นสิ่งที่คนเราจะขาดไม่ได้เช่นกัน หากครอบครัวใดพ่อแม่ไม่สามารถให้ความอบอุ่นและความใกล้ชิดได้ ลูกจะเกิดความว่าเหว่ หงอยเหงา เซื่องซึม และบางคนก็มีพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นการประชดสังคม บางคนก็มีจิตใจแข็งกระด้างมีการกระทำที่ก้าวร้าวรุนแรงและมีการกระทำที่โหดร้ายทารุณ ดังนั้นหากครอบครัวไม่สามารถจะให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกในครัวเรือน ก็จะเกิดปัญหาดังกล่าวได้และพลอยมีผลกระทบไปถึง

ครอบครัวด้วย ความรักความอบอุ่นจะทำให้เกิดพันธะทางใจยึดเหนี่ยวให้สมาชิกมีความผูกพันต่อกันอย่างแนบแน่น

1.1.5 ให้ความคุ้มครองป้องกันและเลี้ยงดู มนุษย์เรามีสัญชาตญาณกลัวและตื่นภัยที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง เมื่อลูก ๆ ยังเล็กอยู่ หากพบคนที่ไม่เคยรู้จักก็จะเกิดความกลัว บางคนก็จะร้องไห้ ยิ่งถ้ามีผู้แสดงสีหน้าที่น่ากลัวด้วยแล้วเด็กจะร้องไห้ทันที กรณีนี้แสดงว่าสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัวมีความกลัว เด็ก ๆ เหล่านี้หากมีพ่อแม่อยู่ก็จะเข้าไปนั่งตักหรือหลบซ่อนอยู่กับพ่อแม่ นั่นแสดงถึงการหาที่คุ้มครองป้องกันตน

ในด้านการเลี้ยงดูลูกที่ยังเล็กอยู่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยพ่อแม่หากไม่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างสมบูรณ์เด็ก ๆ มักไม่เจริญเติบโตหรือเกิดการพิการทางร่างกายหรือสมอง ก็จะกลายเป็นสมาชิกของครอบครัวที่อ่อนแอไม่สมบูรณ์

ดังนั้น หากครอบครัวไม่สามารถให้ความคุ้มครองป้องกันและเลี้ยงดูสมาชิกของครอบครัวตามอรรถภาพแล้ว ลูก ๆ ก็จะเจริญเติบโตขึ้นอย่างคนขี้ขลาด เป็นคนที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงสมบูรณ์ ถ้ามีสิ่งกระทบต่อสมองด้วยก็จะกลายเป็นคนสมองพิการ กลายเป็นสมาชิกที่พิการของสังคมไป หากมีข้าศึกศัตรูมารุกรานประเทศชาติ คือ สังคมส่วนรวมของคนแล้ว คนพวกนี้ก็ไม่สามารถจะไปสู้รบป้องกันประเทศชาติได้ ก็จะเกิดมีคนขี้ขลาดตาขาวเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้คนที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่ให้ความคุ้มครองป้องกันและการเลี้ยงดูมาดีก็ตกเป็นเครื่องมือของคนที่เข้มแข็งได้ และหากคนที่เข้มแข็งนั้นเป็นโจรผู้ร้าย คนทุจริตคนโกงก็จะบังคับหรือล่อลวงให้คนที่ขาดการคุ้มครองป้องกัน ขาดการเลี้ยงดูมาแต่เด็กไปกระทำความผิดหรือความชั่วได้ง่าย

1.1.6 การให้สถานภาพทางสังคม คนเราเกิดมาจะได้รับการยอมรับนับถือมากน้อยแค่ไหนเพียงไร ขึ้นอยู่กับสถานภาพหรือตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับ

สถานภาพโดยทั่วไปได้มา 2 ทาง²⁵

1. ได้มาโดยกำเนิด (Ascribed status) คือภาวะที่ติดมากับตนตั้งแต่เกิด เช่น เพศชาย เพศหญิง วรรณะที่ประจำตระกูลมี กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ (พ่อค้า) สุทร เป็นต้น
2. การได้มาโดยความสามารถของตน (Achieved status) คือตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับ เนื่องจากตนเองได้แสดงความรู้ความสามารถ จนได้รับการยอมรับนับถือให้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เช่น เด็กชาย ก. มีความสามารถทำงานได้ดีก็ได้เข้าไปจนถึงตำแหน่งนายพลเอก ก. หรือมีประชาชนนิยมชมชอบ กลุ่มการเมืองและสถาบันกษัตริย์ยอมรับก็อาจจะได้รับแต่งตั้งให้

²⁵ Ibid, p. 239.

ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ก็ถือว่าเป็นสถานภาพที่ได้มาด้วยความสามารถ แม้แต่ยอดนักมวย (แชมป์) นักร้องผู้โด่งดังก็เป็นตำแหน่งที่ได้มาโดยความสามารถของตนเช่นกัน

ในครอบครัวสถานภาพที่ได้มาตั้งแต่เกิด ก็ถือเพศ ถ้าอยู่นานไปมีน้องเกิด ตามมาก็จะได้สถานภาพความเป็นพี่ สถานภาพที่ได้มาโดยที่เราแต่งงานก็คือการเป็นสามี ภรรยา ลูกที่เกิดขึ้นมาจะต้องได้สถานภาพโดยกำเนิด แต่พ่อแม่บางคนอาจไม่ยอมรับสถานภาพความเป็นลูกของตน ก็เกิดปัญหาขึ้น

หรือในกรณีภรรยา สามีไม่ยอมรับความเป็นเอกเพียงผู้เดียวที่เป็นภรรยา เขากลับไปยกย่องหญิงอื่นเป็นภรรยา คือให้สถานภาพแก่หญิงอื่นแทนตน ครอบครัวนั้นก็เกิดปัญหาได้

ดังนั้น ครอบครัวจะต้องให้การยอมรับนับถือสถานภาพความเป็นภรรยา เพียงผู้เดียวเท่านั้น ยอมรับลูกที่เกิดจากการอยู่ร่วมหลับนอนระหว่างชายหญิงว่าเป็นลูกของตนเอง ภรรยาและลูกก็จะเกิดความภูมิใจ มีความรักใคร่และมีความอบอุ่นภายในครอบครัวยิ่งขึ้น

2. สถาบันศาสนา (Religion)

ศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ที่เคารพ นับถือ ศาสนา มาจากภาษาละติน คือ Religare หมายถึงความผูกพันหรือปฏิบัติต่อ ซึ่งก็คือการที่คนเรามีความผูกพันต่อพระเจ้าหรือปฏิบัติต่อพระเจ้า แต่ตามรากศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤต หมายถึงคำสั่งสอน

นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ได้ให้คำจำกัดความว่า “ศาสนาคือความเชื่ออย่างแน่วแน่และการปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเกิดทุนไว้เหนือสิ่งอื่นใด ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ความเชื่อและการปฏิบัติก่อให้เกิดชุมชนทางจริยธรรมเรียกว่า วัด และเป็นที่รวมของศาสนิกชนด้วย”²⁶

ส่วน วอลเลส (Anthony Wallace) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันกล่าวว่า “เรื่องอภินิหารที่เล่าสืบกันมาเป็นต้นเหตุแห่งพิธีกรรม ซึ่งมีอำนาจบันดาลให้คนเราประสบความสำเร็จและความล้มเหลว ทั้งเรื่องอภินิหารและพิธีกรรมเรียกว่าศาสนา”²⁷

²⁶ William Lessa and Evon L. Vogt, *Reader in Comparative Religion* (2nd.ed.), (New York : Harper & Row, 1965), p. 59.

²⁷ Anthony F.C. Wallace, *Religion* , (New York : Horper & Row, 1965), p. 107.

จึงเห็นได้ว่า ศาสนาตามความเห็นของ เคอร์โทม นั้น ประกอบด้วยความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การปฏิบัติ และศาสนสถานอันเป็นที่รวมของชุมชน ส่วนวอลเลสเน้นเฉพาะ เรื่อง อภินิหาร และพิธีกรรม โดยสรุปศาสนา คือหลักอุดมการณ์อันสูงส่งที่ศาสนิกชนศรัทธาเลื่อมใสประพฤติปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงสันติสุข

องค์ประกอบของศาสนา

- (1) มีหลักอุดมการณ์อันสูงส่งที่มุ่งไปสู่สันติสุข
- (2) มีหลักประพฤติปฏิบัติให้บรรลุถึงอุดมการณ์
- (3) มีผู้นำและผู้สืบต่อศาสนา
- (4) มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือความศักดิ์สิทธิ์ให้ศาสนิกชนเคารพบูชา
- (5) มีศาสนสถานเพื่อประกอบศาสนกิจ
- (6) มีเครื่องหมายอันเป็นสัญลักษณ์ประจำศาสนา

โดยทั่วไปศาสนาได้กำหนดหลักศีลธรรมเบื้องต้นที่เป็นหลักควบคุมพฤติกรรมของคนที่อยู่ร่วมกัน ผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ พยายามชี้ให้ประชาชนเห็นว่าปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมากนั้นเพราะคนไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมในทางศาสนาของตน

ผู้ที่เชื่อในเรื่องพระเจ้าก็เชื่อว่า ผู้ที่ล่วงละเมิดหลักคำสั่งสอนของพระเจ้าจึงถูกท่านลงโทษทัณฑ์โดยทำให้มนุษย์เราได้รับความเดือดร้อนยุ่งเหยิงและสับสนวุ่นวายด้วยปัญหาต่าง ๆ ส่วนที่นับถือศาสนาแบบไม่มีพระเจ้างี้เชื่อว่า ที่เกิดปัญหาขึ้นมาก ๆ นั้นก็เพราะประชาชนไม่ปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนมีการละเมิดศีล เช่น ไม่ให้ลักทรัพย์ หรือประทุษร้ายกันหรือไม่ปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น ขาดความเมตตากรุณาทำให้จิตใจของคนเรากระด้างโหดร้าย จึงง่ายแก่การก่อปัญหาสังคมขึ้น

คนทั่วไปมักจะใช้หลักคำสั่งสอนของศาสนาเป็นแนวทางอบรมบ่มนิสัยลูกหรือสมาชิกอื่นในครอบครัว ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างมากทีเดียว ความสำคัญในการวินิจฉัยตัดสินใจว่าอะไรผิดอะไรถูกจึงเป็นการใช้หลักความเชื่อถือทางศาสนาเป็นตัวกำหนด

ในฐานะที่ศาสนามุ่งเน้นในเรื่องจิตใจ การปฏิบัติถึงธรรมขั้นสูงในทางศาสนาจึงเป็นการแสวงหาสันติสุข โดยการพยายามสละความต้องการให้ลดน้อยลงจิตใจก็จะไม่เกิดความวิตกกังวลต่อสิ่งต่าง ๆ เกิดความสงบสุขทางด้านจิตใจได้ ส่วนการพัฒนาทางสังคมนั้น เป็นเรื่องของวัตถุนิยม เมื่อคนหันมาสนใจและเพิ่มพูนการพัฒนาทางด้านวัตถุมากเท่าไรก็ทำให้คนเราให้ความสำคัญและยึดมั่นในทางศาสนาน้อยลง การพัฒนาทางด้านวัตถุนั้นมักจะเป็นไปอย่างปราศจาก

การควบคุม ยังมีมากก็เกิดความต้องมากเกิดความโลภไม่มีที่สุด ความกระหายอยากที่ไม่มีขอบเขต จึงเป็นชนวนของปัญหาสังคม ถ้าคนเราได้นำหลักคำสั่งสอนในทางศาสนามาประพฤติปฏิบัติอย่าง ถูกต้องและจริงจังแล้ว ก็เชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลง

ศาสนาต่าง ๆ เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมมนุษย์ ศาสนาได้วางกฎเกณฑ์และ หลักปฏิบัติสำหรับจิตใจไว้เป็นขั้นตอน เพื่อให้คนเราอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ เบียดเบียนกันและกัน แทบทุกศาสนาเน้นหนักหลักปฏิบัติทางจิตใจ เพราะถือว่าจิตใจเป็นผู้คิด แล้วสั่งให้กายทำไปตามที่ตนคิด หากคนได้รับการอบรมทางศาสนามาดีและได้ปฏิบัติตามหลักคำ สอนแล้ว พฤติกรรมที่แสดงออก ก็จะอยู่ในกรอบศีลธรรมและกฎหมาย ผู้เคร่งศาสนาส่วนมาก เห็นปัญหาสังคมต่าง ๆ เกิดขึ้นเพราะคนห่างเหินศาสนา ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ คือ ศีลธรรม ทางศาสนา เช่น คีลห้า กุศลมูล อโกละ อโทสะ อโมหะ เป็นต้น

บางคนอาจจะไม่นับถือศาสนาใด ๆ แต่พฤติกรรมที่แสดงออกมาอยู่ภายใต้ กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเบื้องต้นของศาสนาทั่วไป ก็น่าจะได้ว่าพฤติกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับหลัก คำสั่งสอนของศาสนาได้

หลักคำสั่งสอนศาสนาขั้นพื้นฐาน เช่น ให้มีเมตตากรุณาต่อกัน คืออยู่ร่วมกัน อย่างเห็นอกเห็นใจ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2.1 ศีลธรรมในศาสนา

ระเบียบกฎเกณฑ์ของศาสนาหรือเรียกว่า “ศีล” นั้นเป็นข้อกำหนดที่ควบคุม พฤติกรรมทางกายวาจาของศาสนิกชนให้อยู่ในกรอบแบบแผนที่เรียบร้อย และดีงาม

ส่วนธรรม คือหลักปฏิบัติและหลักยึดมั่นทางจิตใจซึ่งเป็นปัจจัยช่วยขัดเกลา จิตใจให้คิดในทางที่ดีงาม มีเมตตากรุณาต่อกัน ลดความละโมภโลภหลงจนถึงขั้นทำจิตใจบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไร้เครื่องมัวหมอง คือกิเลสตัณหาและอุปาทานเสียได้

ศาสนาพุทธ

ศีลในศาสนาพุทธแบ่งเป็น 2 ระดับคือ

1. ระดับสูงได้แก่ ศีลของนักบวช ได้แก่ ศีลของภิกษุมี 227 ข้อ และศีล ของภิกษุณีมี 311 ข้อ

ส่วนศีลของนักบวชผู้เยาว์ คืออายุยังไม่ครบ 20 ปีหรือผู้ที่อินทรีย์ไม่แก่ ก้าวพอที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุได้ ก็จะรักษาศีลเท่ากับนักบวชผู้เยาว์ คือระดับสามเณร (ชาย) และ สามเณรี (หญิง) มี 10 ข้อดังนี้

1. เว้นจากฆ่าสัตว์
2. เว้นจากการขโมย
3. เว้นจากกรรมมิใช่พรหมจรรย์ ไม่เสพเมถุน
4. เว้นจากพูดเท็จ
5. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานประมาท
6. เว้นจากบริโภคอาหารผิดเวลา (ในเวลาวิกาล)
7. เว้นจากการฟ้อนขับประ โคมและดูการเล่น
8. เว้นจากตัดทาดอกไม้ของหอมและเครื่องทาอันเป็นฐานแต่งตัว (ห้ามแต่งตัวด้วยการใช้เครื่องสำอาง)

9. เว้นจากนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ (ที่ยัดด้วยนุ่นและสำลี)

10. เว้นจากรับเงินทอง²⁸

2. ระดับชาวบ้านได้แก่ ศีลผู้รักษาในวันพระ หรืออุบาสกอุบาสิกา สมาทานประจำ ซึ่งมีข้อห้ามคล้ายกับศีล 10 ของสามเณร แต่มีข้อกำหนดน้อยและมีองค์ประกอบต่างกัน เรียกว่าอุโบสถศีล มี 8 ข้อ ดังนี้

1. ไม่ฆ่าสัตว์เองและไม่ให้ผู้อื่นฆ่า
2. ไม่ลักเองและไม่ใช้ให้เขาลักสิ่งของที่เจ้าของยังไม่ให้
3. ไม่เสพเมถุน
4. ไม่พูดปด
5. ไม่เสพสุราเมรัย
6. ไม่กินอาหารตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงวันใหม่
7. ไม่ฟ้อนรำขับร้อง ดูการเล่น ลูบทาตัดทรง ประดับตกแต่งร่างกาย
8. ไม่นั่งนอนบนที่นั่งนอนอันสูงใหญ่²⁹

สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่ยึดมั่นในศาสนาที่จะรักษาศีลเบื้องต้น คือ เบญจศีลมี 5 ข้อดังนี้

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
2. เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร

²⁸ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, อุปสมบทวิธีและบูรพกิจสำหรับภิกษุใหม่, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515), หน้า 8-9.

²⁹ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, อุโบสถศีล. (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518), หน้า 7.

3. เว้นจากประพตติพิศในกาม
4. เว้นจากกล่าวคำเท็จ
5. เว้นจากค้ำน้ำเมา คือ สุราและเมรัย³⁰

ในการทำให้จิตใจมีหลักยึดมั่นเพื่อให้สามารถรักษาเบญจศีล คือศีล 5 ข้อ ได้พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติตามหลักเบญจธรรม 5 ข้อ ดังนี้

1. เมตตากรุณา (ความรักความสงสารที่แผ่แผ่และช่วยเหลือผู้อื่น)
2. สัมมาอาชีวะ หมั่นประกอบกรเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ
3. ความสำรวมในกาม
4. ความมีสัจย์
5. ความมีสติรอบคอบ³¹

เมื่อพุทธศาสนิกชนประพฤติตามศีลธรรมดังกล่าวมา ก็จะทำให้เป็นคนที่ไม่เปรียบเทียบกับคนอื่น ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ต่างอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3. สถาบันการศึกษา (Education)

1. ความหมาย

การศึกษาตามแนวความคิดของ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก หมายถึง การอบรมคนให้เป็นพลเมืองดี และการดำเนินชีวิตด้วยการกระทำดี

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาและนักการศึกษา ชาวอเมริกันได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

1) การศึกษา คือความเจริญงอกงาม ยึดเอาความเจริญงอกงามเป็นจุดสำคัญ ความเจริญงอกงามเหล่านี้ ได้แก่

1.1 ความเจริญงอกงามทางร่างกาย คือ การศึกษาให้รู้จักวิธีรักษาสุขภาพให้มีพลานามัยแข็งแรง ซึ่งถือว่าเป็นวิชาการด้านพลศึกษาและสุขศึกษา

1.2 ความเจริญงอกงามทางอารมณ์ คือ การศึกษาให้รู้จักการควบคุมอารมณ์ของตัวเอง ฝึกฝนจิตใจให้เป็นคนมั่นคง ไม่อ่อนไหวง่ายไปตามสิ่งแวดล้อมที่มากระทบ

³⁰ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล เบญจธรรม, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518), หน้า 3.

³¹ เรื่องเดียวกัน.

1.3 ความเจริญงอกงามทางสังคม คือ รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน รู้จักหน้าที่และบทบาทที่ตัวเองมีอยู่ในสังคม

1.4 ความเจริญงอกงามทางด้านปัญญา คือ การศึกษาฝึกฝนอบรม เพื่อให้เกิดความเฉลียวฉลาดความรอบรู้อย่างกว้างขวาง ตลอดถึงเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ

2) การศึกษา คือ การปรับตัว ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อันใดอันหนึ่งได้เป็นอย่างดี

3) การศึกษา คือ การสร้างสมประสบการณ์ต่อเนื่องกัน ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นขบวนการเรียนรู้ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราและประสบการณ์ที่เราได้ประสบพบเห็นบ่อย ๆ ซึ่งสามารถทำให้คนเราพัฒนาตนเองขึ้นมาได้ในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมา

โดยสรุป การศึกษา คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม คุณธรรม และพฤติกรรม เพื่อให้คนเราเป็นสมาชิกที่ดี และมีคุณภาพของสังคม

การศึกษาพอจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1) การเรียนรู้ คือ การจดจำเลียนแบบ เช่น การจดจำตัวหนังสือ ทฤษฎีต่าง ๆ หรือการเลียนแบบอย่างพฤติกรรม เช่น ภาษาพูด ท่าทางในการพอรำ หรือการแต่งตัว เป็นต้น

2) การศึกษาค้นคว้า คือ การแสวงหาความรู้ด้วยการสังเกตศึกษาค้นคว้าหาเหตุผล ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดมีประสบการณ์ หรือให้เข้าใจพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2. ความมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของการศึกษาตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การศึกษามีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
2. เพื่อความเป็นพลเมืองดี
3. เพื่อเพิ่มความรู้ สติปัญญา
4. เพื่อฝึกจิตใจให้เข้มแข็งมีระเบียบวินัย
5. เพื่อช่วยในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ให้เข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ดี
6. เพื่อให้รู้จักคิด แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล

3. ประโยชน์ของการศึกษา

- 1) ทำให้มีความรู้วิชาการต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาเกิดความเฉลียวฉลาดรู้ทันคน และเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น รู้ว่าปัญหาเกิดขึ้นจากอะไรและจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร เป็นต้น
- 2) ทำให้มีอาชีพเป็นหลักฐาน เมื่อคนเราได้รับความรู้แล้วก็สามารถจะนำความรู้ต่าง ๆ ไปประกอบอาชีพเป็นหลักฐานต่อไป
- 3) ทำให้เกิดความเคยชิน สถาบันการศึกษาโดยทั่วไปนั้นเป็นหน่วยงานที่อบรมสั่งสอนให้คนประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสมที่ควรถูกต้อง และดีงาม เมื่อทำนาน ๆ เข้าก็กลายเป็นนิสัยเคยชินกับการประพฤติปฏิบัติดังกล่าว ผู้ที่ได้รับการศึกษาจึงเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีงาม
- 4) ทำให้เกิดความสำนึกในศักดิ์ศรี หากคนเราได้รับการศึกษามีความรู้มากก็ย่อมจะเกิดความภูมิใจว่าตนเป็นบุคคลที่มีวิชาความรู้เป็นที่ยกย่องนับถือของประชาชน เป็นผู้มีความเกียรตินั้นก็จะต้องรักษาเกียรติของตน จะทำการใด ๆ ก็ต้องคิดถึงชื่อเสียง เมื่อการกระทำผิดถือว่าเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของตนเอง ผู้นั้นก็จะเกิดความสำนึกและไม่กล้าจะกระทำความผิด

4. สถาบันการศึกษาในฐานะเป็นองค์กรควบคุมทางสังคม

ในสมัยโบราณ ผู้ปกครองเป็นผู้ให้การศึกษาด้านวิชาชีพแก่สมาชิกในครอบครัว เมื่อวิทยาการก้าวหน้าไปไกล ผู้นำในครอบครัวส่วนมากไม่สามารถจะให้การศึกษาแก่ลูกหลานได้ ดังนั้นครอบครัวจึงต้องส่งลูกหลานไปรับการศึกษาตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งนอกจากให้ประสิทธิ์ประสาทความรู้วิชาการแล้วยังทำหน้าที่ควบคุมสมาชิกของสถาบันอีกด้วย

ในการควบคุมทางสังคมในสถาบันการศึกษา ขอแยกระดับการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ

4.1 ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

4.2 ระดับอุดมศึกษา

4.1 ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ส่วนมากจะเรียกว่าโรงเรียน ซึ่งมีทั้งอนุบาล ประถมและมัธยม หรือเรียกชื่ออย่างอื่น แต่พื้นฐานความรู้ที่สอนอยู่ในระดับเบื้องต้นไปจนถึงก่อนระดับอุดมศึกษา

การควบคุมในระดับโรงเรียนสามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่ม

4.1.1 การควบคุมครูและอาจารย์ในโรงเรียน นอกจากควบคุมตามระเบียบบริหารราชการทั่วไปแล้ว ครูสภายังออกระเบียบว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีครู ปี พ.ศ.2526 ดังนี้ (ประกาศใช้วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2526)

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2526”

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2526 เป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบคุรุสภาว่าด้วย จรรยาบรรณตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2506 ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2506 และระเบียบหรือคำสั่งอื่นใดซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้

ข้อ 4. ครูต้องมีจรรยาบรรณอันดีงาม และต้องอยู่ในวินัยตามระเบียบประเพณีของครูดังต่อไปนี้

4.1 เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

4.2 ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น

4.3 ตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้

4.4 รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว ห้ามประพฤติการใด ๆ อันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู

4.5 ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา

4.6 ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือน และปิดบังอำพรางไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ

4.7 ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการ โดยไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน และไม่เบียดบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน

4.8 ประพฤติตนอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเที่ยงธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ

4.9 สุภาพเรียบร้อยประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ รักษาความลับของศิษย์ของร่วมงานและของสถานศึกษา

4.10 รักษาความสามัคคีระหว่างครูและช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน
จากระเบียบดังกล่าวจะเห็นว่ามีการควบคุมทางกฎหมาย และจารีตประเพณี เช่นข้อ 4 และวิถีประชา เช่น ข้อ 3 เป็นต้น

4.1.2 การควบคุมนักเรียนหรือนักศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้วางระเบียบควบคุมความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษาตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 1 ลงวันที่ 22 เมษายน 2525 ซึ่งเป็นข้อห้ามการกระทำดังต่อไปนี้

(1) นักเรียนชายไว้ผมยาว โดยไว้ผมข้างหน้าและกลางศีรษะยาวเกิน 5 เซนติเมตร และชายผมรอบศีรษะไม่ตัดเกรียนชิดผิวหนังหรือไว้หนวดหรือเครา

นักเรียนหญิงตัดผมหรือไว้ยาวเลยคอ หากโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้อนุญาตให้ไว้ผมยาวเกินกว่านั้น ก็ให้รวบให้เรียบร้อย

นักเรียนใช้เครื่องสำอางหรือสิ่งปลอมเพื่อการเสริมสวย

(2) เทียวเร่ร่อนอยู่ในสาธารณสถาน หรือทำลายสมบัติของโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือสาธารณสมบัติ

(3) แสดงกริยาวาจา หรือกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สุภาพ

(4) มั่วสุม และก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างหนึ่งอย่างใด

(5) เล่นการพนันซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายการพนัน

(6) เทียวเตร่เวลากลางคืนระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 04.00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น เว้นไว้แต่ไปกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือได้รับอนุญาตจากโรงเรียนหรือสถานศึกษา

(7) สูบบุหรี่ สูบกัญชา หรือเสพสุรา ยาเสพติด หรือของมีนเมาอย่างอื่น

(8) เข้าไปในสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการหรือสถานอื่นใดซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โรงรับจำนำ หรือสถานการพนันในระหว่างเวลาที่มีการเล่นการพนัน เว้นแต่จะเป็นผู้อาศัยอยู่หรือเยี่ยมญาติในสถานทีนั้น

(9) เข้าไปในงานหรือร่วมงานสังสรรค์ และงานนั้นมีการเต้นรำหรือการแสดงซึ่งไม่สมควรแก่สภาพของนักเรียน เว้นแต่ไปกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองหรืองานนั้น บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือสถานศึกษาของนักเรียนคนนั้นเป็นผู้จัด

(10) เข้าไปในสถานค้าประเวณี เว้นแต่จะเป็นผู้อาศัยอยู่ในที่นั้นหรือเข้าไปเยี่ยมญาติซึ่งอาศัยอยู่ในสถานทีนั้น

(11) คบค้าสมาคมกับหญิงซึ่งประพฤติดนเพื่อการค้าประเวณี เว้นแต่จะเป็นญาติใกล้ชิดกับหญิงนั้น

(12) ประพฤติตนในทำนองชู้สาว

(13) มีวัตถุประสงค์ที่ดี หรือมีอาวุธติดตัวหรือซ่อนเร้นไว้เพื่อใช้ในการ
ประทุษร้ายก็ดี

(14) หลบหนีโรงเรียน

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา
ปี พ.ศ.2515 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522

ตามข้อ 4 กำหนดไว้ว่าการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้อยู่ในดุลพินิจ
ของหัวหน้าสถานศึกษา ครู อาจารย์ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมายที่จะดำเนินการตามความ
เหมาะสมดังต่อไปนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. เขียน
3. ทำทัณฑ์บน
4. สั่งพักการเรียน
5. ให้ออก
6. คัดชื่อออก

สำหรับนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับตามกฎหมายว่าด้วยประถมศึกษา ให้
พิจารณาลงโทษตามข้อ 1,2 และ 3 เท่านั้น

การว่ากล่าวตักเตือน ใช้สำหรับนักเรียนหรือนักศึกษาที่ได้กระทำความผิด
ไม่ร้ายแรงและในเมื่อหัวหน้าสถานศึกษาหรือครูอาจารย์ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมายเห็นว่า
เหมาะสมและจะได้ผลดี

การเขียน ใช้สำหรับความผิดที่นักเรียนหรือนักศึกษาฝ่าฝืนระเบียบ
ข้อบังคับของสถานศึกษา หรือประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียน หรือนักศึกษาตามกฎหมาย
กระทรวงศึกษาธิการออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132

การเขียน ให้เขียนด้วยไม้เรียวเหลากลมผิวเรียบ เส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน
0.7เซนติเมตร ที่บริเวณก้นหรือขาอ่อนท่อนบนด้านหลัง ซึ่งมีเครื่องแต่งกายรองรับ กำหนดเขียน
ไม่เกินหกที โดยให้หัวหน้าสถานศึกษาหรือครูอาจารย์ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมายเป็นผู้เขียน
การเขียนต้องกระทำในที่ที่ไม่เปิดเผย และในลักษณะเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนให้เข็ดหลาบไม่ประพฤติ
ชั่วและกลับตัวเป็นคนดีต่อไป

การทำทัณฑ์บน ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่
ประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียน หรือนักศึกษาตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการออกตามความ
ในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ในกรณีทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษา

หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาอย่างร้ายแรงหรือได้รับโทษอย่างอื่นแล้วแต่ยังไม่เจ็ด
หลาย ให้ทำทัณฑ์บนไว้เป็นหลักฐาน และเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาบันทึกรับทราบ
ความผิดและรับรองการทำทัณฑ์บนไว้ด้วยการส่งพักการเรียน ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณา
ลงโทษสั่งพักการเรียนในกรณีต่อไปนี้

1. นักเรียนหรือนักศึกษาที่ประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพนักเรียน หรือ
นักศึกษาตามกฎกระทรวงศึกษาธิการออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ใน
กรณีที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษา หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของ
สถานศึกษาอย่างร้ายแรง หรือเคยถูกลงโทษให้ทำทัณฑ์บนมาแล้วแต่ไม่เจ็ดหลาย

2. นักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งฝ่าฝืนระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุไว้ให้สั่ง
พักการเรียน

การลงโทษสั่งพักการเรียน จะสั่งพักการเรียนได้ครั้งหนึ่งไม่เกิน 7 วัน หรือ
จนกว่าความผิดนั้นจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ถ้าสั่งพักการเรียนเกิน 7 วันให้ขออนุมัติกรม
เจ้าสังกัด สำหรับโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในส่วนภูมิภาคเมื่อสั่งพักการเรียนแล้วให้แจ้ง
บิดามารดาหรือผู้ปกครองนักเรียนทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

การให้ออก นักเรียนหรือนักศึกษาคณะใดประพฤติตนไม่สมควรแก่สภาพ
นักเรียนนักศึกษาตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่
132 หรือฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา หรือประพฤติผิดศีลธรรมจนเป็นที่เห็นได้ว่าถ้า
ให้อยู่ในสถานศึกษาต่อไปจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษา หรือจะเป็น
เหตุให้ระเบียบวินัย หรือศีลธรรมอันดีของนักเรียน หรือนักศึกษาอื่นพลอยเสื่อมเสียให้หัวหน้า
สถานศึกษาเชิญมารดา หรือผู้ปกครองมารับทราบเหตุผล แล้วให้นักเรียนหรือนักศึกษาผู้นั้น
ออกไป ในกรณีนี้ให้สถานศึกษาออกใบสุทธิให้

การคัดชื่อออก นักเรียนหรือนักศึกษาคณะใดประพฤติผิดตามที่กล่าวไว้ในข้อ 9
และหัวหน้าสถานศึกษาได้เชิญบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมารับทราบเหตุผลแล้ว แต่บิดา มารดา
หรือผู้ปกครองไม่มาในเวลาอันสมควร ให้แจ้งเหตุผลให้ทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนแล้ว
รายงานขออนุญาตคัดชื่อ นักเรียนหรือนักศึกษาผู้นั้นออกจากสถานศึกษาต่อกรมเจ้าสังกัด สำหรับ
โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในส่วนกลางผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับโรงเรียนรัฐบาลและ
โรงเรียนราษฎร์ในส่วนภูมิภาค เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงคัดชื่อออกและไม่ออกใบสุทธิให้

4.2 ระดับอุดมศึกษา

4.2.1 การควบคุมอาจารย์ หากสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะมีการควบคุมในลักษณะที่กล่าวแล้วตาม 4.1.1 ถ้าเป็นอาจารย์ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยถึงแม้จะอนุโลมใช้ระเบียบข้าราชการพลเรือน แต่ระเบียบของครูสภาตามที่กล่าวมาก็ถือว่าเป็นระเบียบปฏิบัติที่อาจารย์ทั่วไปต้องยึดถือเช่นกัน

4.2.2 การควบคุมนักศึกษา โดยทั่วไปนักศึกษามหาวิทยาลัยจะมีอิสระมาก อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจะไม่ควบคุมนักศึกษาตามระเบียบในระดับประถมและมัธยมทั้งหมด แต่มีบางข้อที่สถาบันอุดมศึกษาห้ามการสูบบุหรี่ ยาเสพติด เป็นต้น

ถึงแม้จะให้อิสระแก่นักศึกษาในการปกครองตนเอง แต่เมื่อกระทำผิดระเบียบกฎเกณฑ์ของสถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะวางระเบียบว่าด้วยวินัยของนักศึกษาดังต่อไปนี้

ข้อ 1. นักศึกษาต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่ากระทำผิดจกต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

ข้อ 2. นักศึกษาต้องแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย ในลักษณะของสุภาพชน หรือตามแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

ข้อ 3. นักศึกษาต้องปฏิบัติตนในฐานะเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง และเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น มีศีลธรรมและจรรยาบรรณอันดีงาม ไม่ปฏิบัติตนในทางที่นำมาซึ่งความเสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติคุณมหาวิทยาลัย

ข้อ 4. นักศึกษาต้องรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก ความสามัคคี หรือทะเลาะวิวาทกันในระหว่างบรรดานักศึกษาและสถาบันแห่งนี้ รวมทั้งสถาบันอื่น และบุคคลภายนอก

ข้อ 5. นักศึกษาต้องปฏิบัติตนต่อคณาจารย์ ด้วยความสุภาพการจะไม่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องลบหลู่ดูหมิ่น รวมทั้งต่อเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบด้วยอำนาจและระเบียบแบบแผน

ข้อ 6. นักศึกษาต้องรักษาชื่อเสียง และเกียรติศักดิ์ของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่สุจริตและประพฤติชั่ว ดังกรณีดังต่อไปนี้

6.1 พุจริตในการศึกษาและการสอน

6.2 ประพฤติผิดและเสื่อมเสียในทางชู้สาว

6.3 ประพฤติตนเป็นคนเสเพล เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือหนีสินรุนแรง

6.4 ประพฤติตนหมกมุ่นในการพนัน

6.5 เสพสุราเมรัย ของมีเงินมา หรือสิ่งเสพติดใด ๆ จนไม่สามารถครองสติได้หรือเป็นเหตุให้เสื่อมเสียแก่ตนเอง และส่วนรวมของมหาวิทยาลัย

6.6 กระทำการใด ๆ โดยจงใจหรือฝ่าฝืนเป็นเหตุให้ทรัพย์สินผลประโยชน์และปกติสุขส่วนรวมของมหาวิทยาลัย ถูกทำลายหรือเสียหาย

6.7 กระทำความผิดอาญา เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ซึ่งลักษณะความผิดไม่เป็นที่เสื่อมเสียแก่เกียรติคุณของมหาวิทยาลัย

ข้อ 7. โทษฐานผิดวินัยมี 6 สถาน คือ

7.1 ตักเตือน

7.2 ทำทัณฑ์บน

7.3 ให้พักการศึกษาชั่วคราว มีกำหนดตั้งแต่ 1 ภาคการศึกษาถึง 3 ปีการศึกษา

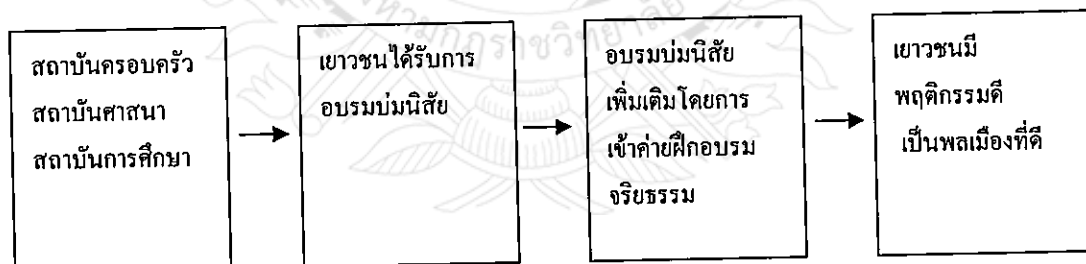
7.4 ระงับการเสนอให้ได้รับปริญญาประกาศนียบัตรชั้นสูง อนุปริญญา หรือประกาศนียบัตร มีกำหนดตั้งแต่ 1 ภาคการศึกษา ถึง 3 ปีการศึกษา

7.5 ลบชื่อออกจากการเป็นนักศึกษา

7.6 กรณีทุจริตในการสอบ การลงโทษให้เป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วยการนั้น

สถาบันการศึกษา นอกจากทำหน้าที่ให้การศึกษแล้วก็ยังมีหน้าที่ควบคุมสมาชิกในสังกัดให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบประเพณีอันดีงามด้วย

กรอบคิดในการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

2.3 แนวคิดทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ของประเทศให้ความเคารพนับถือ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาจึงซึมซาบเข้าไปในจิตใจของคนไทยอย่างลึกซึ้ง จนเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย คำสอนของพระพุทธศาสนานั้นมีหลายระดับ มี

ทั้งระดับการปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุขและระดับที่มุ่งเน้นในเรื่องการปฏิบัติ
ทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อแสวงหาความหลุดพ้น กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเน้นในเรื่องการพัฒนาจิตใจ
เป็นหลัก ถือว่าจิตใจเป็นนายกายเป็นบ่าว โดยมีคุณธรรมพื้นฐานทางจริยธรรม คือ “hiri โอตตปปะ”
เป็นหลักใหญ่ที่เป็นเสมือนธรรมที่คุ้มครองโลก

hiri คือ ความละอายใจ

โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป

ถ้าขาดคุณธรรมทั้ง 2 ข้อนี้ ก็เสมือนการขาดฐานรองรับคุณธรรมทั้งปวง

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้แบ่งจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเป็น 3 ระดับ คือ

1. จริยธรรมพื้นฐาน เบญจศีล-เบญจธรรม
2. จริยธรรมชั้นกลาง กุศลกรรมบถ 10
3. จริยธรรมชั้นสูง มรรคมงคล 8 หรือ อริยมรรค³²

2.3.1 ระดับจริยธรรม

2.3.1.1 จริยธรรมขั้นพื้นฐาน

ศีล 5 เน้นหลักในการควบคุมความประพฤติของคนเราที่ทำให้เกิดความสะอาดทางกาย
วาจา ได้แก่

- 1) เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
- 2) เว้นจากการลักทรัพย์สินของผู้อื่น
- 3) เว้นจากการประพฤติดีในกาม
- 4) เว้นจากการกล่าวคำเท็จ
- 5) เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัย

ศีล 5 จะมั่นคงต้องประกอบด้วยเบญจธรรม 5 ด้วย คือ

- 1) เมตตา กรุณา
- 2) สัมมาอาชีวะ
- 3) กามสังวร
- 4) ความสัตย์
- 5) มีสติ รอบคอบ

³²สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2509),

2.3.1.2 จริยธรรมชั้นกลาง

กุศลกรรมบถ 10³³ คือ การทำความดีด้วยกาย วาจาและใจ ซึ่งทำให้บุคคลที่ประพฤติดี แต่ความสุขความเจริญโดยฝ่ายเดียว การปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 เป็นการปฏิบัติที่สูงกว่า จริยธรรมพื้นฐาน คือนอกจากจะทำดีด้วยกาย วาจาแล้ว ยังทำดีด้วยใจด้วย โดยมีข้อปฏิบัติ คือ

- 1) เว้นจากการทำให้ชีวิตสัตว์ตกล่วง ทำให้เกิดความเมตตา กรุณา
- 2) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย ทำให้เกิดการประกอบอาชีพสุจริต ขยัน ประหยัดเลี้ยงชีพ
- 3) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ทำให้มีความสันโดษ รู้หน้าที่ของตนเอง (ข้อ 1-3 เป็นการรักษากายให้สะอาด)
- 4) เว้นจากการพูดเท็จ ทำให้พูดคำสัตย์ มีความยุติธรรมไม่เห็นแก่ได้
- 5) เว้นจากการพูดส่อเสียด ทำให้เกิดความสามัคคีทำให้สังคมสงบสุข
- 6) เว้นจากการพูดหยาบคาย ทำให้เกิดความวาจาไพเราะเป็นที่รักของคนทั่วไป
- 7) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ทำให้รู้กาลเทศะ และพูดแต่สิ่งที่ดีที่เป็นประโยชน์ (ข้อ 4-7 เป็นการรักษาวาจาให้สะอาด)
- 8) ไม่โลภอยากได้ของเขา ทำให้เกิดความสันโดษ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- 9) ไม่พยาบาทปองร้ายเขาทำให้ไม่มีเวรต่อกันและสุกกาย สบายใจ
- 10) เห็นชอบตามคลองธรรม ทำให้มีปัญญาเห็นชอบในอริยสัจ 4 (ข้อ 8-10 เป็นการรักษาใจให้สะอาด)

2.3.1.3 จริยธรรมชั้นสูง

ทางบรรลุประโยชน์สูงสุดซึ่งเป็นจริยธรรมชั้นสูงของพระพุทธศาสนา เรียกว่า “มรรค” หรือ “อริยมรรค” มีองค์ 8³⁴ คือ

- 1) สัมมาทิฐิ (Right View) ความเห็นชอบ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุข และประเสริฐ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ ความรู้ในความดับแห่งทุกข์ และความรู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับแห่งทุกข์

³³ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มхамกุฎราชวิทยาลัย, 2526), หน้า 159.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

2) สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) ความดำริชอบ คือ ความคิดที่ถูกต้องที่ไม่เป็นไปเพื่อความทุกข์ ได้แก่ “กุศลมูล 3” คือ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในทางไม่มุ่งร้าย และความดำริในการไม่เบียดเบียน

3) สัมมาวาจา (Right Speech) เจรจาชอบ คือ การพูดที่ไม่ทำให้อื่นเกิดทุกข์ ได้แก่ “วจีสุจริต 4” คือการเว้นจากการพูดปด เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ

4) สัมมากัมมันตะ (Right Action) การทำงานชอบ คือ การกระทำในสิ่งที่เหมาะสมไม่ควร ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน คือ กายสุจริต 3 ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต เว้นจากการลักทรัพย์ และเว้นจากการประพฤตินอกใจ

5) สัมมาอาชีพะ (Right Livelihood) เลี้ยงชีพชอบ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง มีข้อห้ามอุบาสกไม่ให้ประกอบอาชีพ 5 ที่เรียกว่า มิจฉาวณิชชา 5 คือ การเว้นจากการค้าขายอาวุธ เว้นจากการค้าขายสิ่งมีชีวิต เว้นจากการค้าขายเนื้อสัตว์ เว้นจากการค้าขายยาพิษ และเว้นจากการค้าขายน้ำเมา (เครื่องคองของเมาและสิ่งเสพติดต่าง ๆ)

6) สัมมาวายามะ (Right Effort) เพียรชอบ คือ ความพยายามที่ถูกต้อง มีผลทำให้เกิดความปกติสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ที่เรียกว่า ปธาน 4 ได้แก่ ความเพียรเพื่อจะยังกุศลธรรม อันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น ความเพียรเพื่อจะละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ความเพียรเพื่อจะยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ให้เกิดขึ้น ความเพียรเพื่อความตั้งอยู่ความงอกงามยิ่งขึ้นของกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

7) สัมมาสติ (Right Mindfulness) ระลึกรชอบ คือความมีสติอย่างถูกต้องไม่ประมาท เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความราบรื่น ที่เรียกว่า สติปัฏฐาน 4 ได้แก่ การพิจารณาเห็นกายในกาย การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา การพิจารณาเห็นจิตในจิต การพิจารณาเห็นธรรมในธรรม

8) สัมมาสมาธิ (Right Concentration) ตั้งใจมั่นชอบ คือความสงบจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุถึงปฐมฌาน ทุคิยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ด้วยวิธีฝึกจิตและปฏิบัติสมาธิ คือ

- การฝึกจิตให้มีความสะอาด สงบ มีพลัง และมีประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตใจมั่นคง

- ภาวะจิตที่แน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด สงบตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ที่เพ่งจนกระทั่งเป็นสมาธิระดับสูงสุด

2.3.2 จุดมุ่งหมายของชีวิตตามทัศนะจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

สาระสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น เราอาจแยกอธิบายจากง่ายไปสู่ยาก หรือจากระดับปุถุชนไปสู่อริยชน ตามวิถีทางดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตที่เรียกว่า อรรถะ 3 คือ

1) จุดมุ่งหมายที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐุชัมมิกัตถะ) หรือประโยชน์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันซึ่งเป็นขั้นต้น คือธรรมคาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ การมีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไมตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น การบรรลุจุดมุ่งหมายของชีวิตในระดับนี้ จะเกิดขึ้นได้ด้วยความเพียรพยายาม โดยมีสติปัญญาในทางที่ชอบธรรม และรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น

2) จุดมุ่งหมายที่เป็นไปเพื่อประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ) หรือประโยชน์ในด้านคุณค่าของชีวิต ซึ่งเป็นขั้นสำหรับชีวิตด้านใน เป็นหลักประกันชีวิตในอนาคตและภพหน้า คือความเจริญงอกงามแห่งชีวิต จิตใจที่ก้าวหน้าเติบโตด้วยคุณธรรม มีศรัทธา มีศีล จาคะ และปัญญาดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ให้จุดมุ่งหมายของชีวิตระดับนี้ไปในทางที่ชอบ เป็นคุณประโยชน์จนเป็นผู้มีความมั่นใจในความดีของตน ถึงเวลาละ โลกนี้ไป ก็มีใจสงบครองสติไม่หวั่นไหวไม่กังวลทรมานทุราราย หรือหวาดกลัวภัยแห่งโลกหน้า

3) ประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถ์) หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตในระดับสูงสุดที่ชีวิตควรเข้าถึง คือการรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันคตินิยมของสังขารธรรม ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต ไม่ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจความยึดมั่นถือมั่น สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ปลอดโปร่ง ผ่องใส สะอาด สว่าง สงบ มีความสุข ปราณีตภายใน เรียกสั้น ๆ ว่า นิพพาน คือการดับกิเลสและกองทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

2.3.3 หลักศีลธรรมอันเป็นแม่บทของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา

สิ่งสำคัญในพุทธจริยศาสตร์ที่เห็นได้ชัดก็คือ การเน้นที่การรู้จักใช้ปัญญา เหตุผล ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ จะพบหลักฐานได้จากพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย เกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) ที่ทรงสอนว่าอย่าด่วนปลงใจเชื่อเพราะเหตุใดบ้าง แต่ให้เชื่อด้วยการใช้วิจารณ์ญาณ³⁵

ด้วยเหตุที่คำสอนของพระพุทธศาสนามีสาระสำคัญ มุ่งเน้นที่ตัวมนุษย์ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นสำคัญ หลักศีลธรรมอันเป็นแม่บทของจริยธรรมในพระพุทธศาสนาจึงสรุปได้จากคำสอนที่เป็นแก่นของพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยธรรม 3 ประการคือ

³⁵ อจ.ต.ก. 20/505/178-179.

1. การละเว้นความชั่ว
2. การกระทำความดี
3. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ แจ่มใส

ความดี ความชั่ว เป็นสิ่งที่ปรากฏ และรับรู้ได้จากสภาพการดำรงชีวิตในสังคมมนุษย์ การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญาอย่างรอบคอบ แยกแยะจะทำให้มนุษย์แยกแยะ ความดี ความชั่วได้ และ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์แจ่มใส ย่อมเป็นพื้นฐานหรือบ่อเกิดของความประพฤดี การกระทำที่ชอบ ที่ควร

2.3.4 จริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคนในสังคม

คนในสังคมต่างมีความเกี่ยวข้องกันหลายอย่างซึ่งจริยธรรมในพระพุทธศาสนาได้มีหลักในการสอนให้ทุกฝ่ายปฏิบัติต่อกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข คือเรื่องทศ 6

1. ปุริตถิมทิส คือทศเบื้องหน้า ได้แก่ มารดา บิดา
2. ทักขินทิส คือทศเบื้องขวา ได้แก่ อาจารย์
3. ปังฉิมทิส คือทศเบื้องหลัง ได้แก่ บุตร ภรรยา
4. อุตตรทิส คือทศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตร
5. เหมฐิมทิส คือทศเบื้องต่ำ ได้แก่ บ่าว ไพร่
6. อุปริมทิส คือทศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์³⁶

1. มารดาบิดา ได้ชื่อว่าทศเบื้องหน้า เพราะมารดาบิดาเป็นผู้อุปการะแก่บุตรธิดามาก่อนกว่าคนอื่น คือท่านได้เลี้ยงดูประคบประหงมมา ตั้งแต่อ่อนแอแต่อก สมควรเทียบด้วยปุริตถิมทิส คือทศเบื้องหน้า

2. อาจารย์ ได้ชื่อว่าทศเบื้องขวา เพราะอาจารย์เป็นผู้แนะนำพร่ำสอนให้ศิษย์รู้จัก บาบ บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมีใช้ประโยชน์ ตลอดจนวิชาการต่าง ๆ ต่อจากบิดามารดา ประดุจแขนขวาที่ทำการให้สำเร็จประโยชน์ด้วยดี จึงสมควรเทียบด้วยทศเบื้องขวา

3. บุตรภรรยา ได้ชื่อว่าทศเบื้องหลัง เพราะบุตรภรรยาเป็นผู้มาทีหลัง ฉะนั้น จึงสมควรเทียบด้วยทศเบื้องหลัง

4. มิตรสหาย ได้ชื่อว่าทศเบื้องซ้าย เพราะมิตรสหายเป็นผู้ช่วยทำกิจให้สำเร็จ เมื่อมีกิจธุระเกิดขึ้นดูจมือซ้ายที่ช่วยมือขวาทำงาน ฉะนั้น จึงสมควรเทียบด้วยทศเบื้องซ้าย

³⁶ ที.ป.า. 11/198-204/202-206.

5. บ่าวไพร่คนทำงาน ได้ชื่อว่าทศเบื่องต่ำ เพราะบ่าวไพร่เป็นผู้ต่ำกว่า ยอมตนลงเป็นคนรับใช้ ฉะนั้นจึงสมควรเทียบด้วยทศเบื่องต่ำ

6. สมณพราหมณ์ได้ชื่อว่าทศเบื่องบน เพราะสมณพราหมณ์เป็นที่เคารพสักการะของคฤหัสถ์ เป็นผู้สูงกว่าคฤหัสถ์โดยคุณสมบัตินั้นจึงสมควรเทียบด้วยทศเบื่องบน

1. ปุรัตถิมทิส คือทศเบื่องหน้า มารดาบิดา

บุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
 2. ทำกิจของท่าน
 3. คำรงวงศ์สกุล
 4. ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
 5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน
- บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาด้วยสถาน 5

1. บิดา มารดาได้เลี้ยงเรามาตั้งแต่ยังเด็ก ๆ จนเจริญเติบโตพึงเลี้ยงบิดามารดาให้เป็นสุข เวลาบิดามารดาเจ็บไข้ บุตรธิดาพึงตั้งใจรักษาพยาบาล 2. กิจสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมารดาบิดากระทำ บุตรธิดามีความสามารถจะช่วยเหลือท่านได้ก็พึงกระทำ เวลาที่มารดาบิดาเจ็บไข้ไม่สามารถประกอบกิจตามปกติได้ บุตรธิดาพึงทำกิจนั้นแทนให้ลุล่วงสำเร็จไปด้วยดี 3. บุตรธิดาของตระกูลใดพึงดำรงวงศ์ตระกูลของตนมิให้เสื่อม ควรพยายามทำตระกูลของตนให้เป็นที่นิยมนับถือของคนทั่วไป 4. บุตรธิดาผู้ซึ่งสามารถควรรับทรัพย์มรดกของมารดาบิดา ต้องเป็นผู้มีความประพฤติสุภาพเรียบร้อยน่าไว้วางใจ เว้นจากอบายมุข 6 ประการ 5. บุตรธิดาผู้มีความกตัญญูกตเวที ในเมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้ว ควรทำบุญให้ท่าน อุทิศส่วนกุศลไปให้มารดาบิดาตามกำลังความสามารถของตน

มารดาบิดาได้รับบำรุงขณะนี้แล้วยอมอนุเคราะห์บุตรด้วยสถาน 5

1. ห้ามมิให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. หากรรยาที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์ให้ในกาลอันควร

เป็นหน้าที่ของมารดาบิดาที่จะต้องอนุเคราะห์บุตรธิดา

1. ห้ามปรามบุตรธิดาของตนไม่ให้กระทำความชั่ว 2. พร่ำสอนบุตรธิดาให้ตั้งอยู่ในความดี ความชอบ ให้รู้จักประกอบกิจการงาน หมั่นชวนขวยแสดวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบ ให้รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีพ 3. ชวนขวยให้บุตรธิดาของตนได้ศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาต่าง ๆ ตามสมควรแก่ฐานะ 4. เมื่อถึงวัยสมควรก็เลือกหาภรรยา สามีที่มีความประพฤติดี มีชาติตระกูลและฐานะเสมอกันให้เป็นคู่ครอง 5. มอบทรัพย์ให้บุตรธิดาตามกาลอันควร

2. ทักขิมทิส คือทักขิมเมืองขวา อาจารย์

ศิษย์พึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยลูกขึ้นยืนรับ
2. ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้
3. ด้วยเชื้อเพลิง
4. ด้วยอุปัฏฐาก
5. ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ด้วยสถาน 5

1. เห็นอาจารย์ของตนมา ก็มีความชื่นชมยินดี ลูกขึ้นทำปฏิสันถารรับสิ่งของจากอาจารย์วางไว้ในที่สมควร ปูอาสนะหรือยกเก้าอี้มาตั้งรับ เชิญอาจารย์นั่งตามความผาสุก แล้วกระทำสามีจิกรรม 2. ควรรับใช้อาจารย์ เมื่ออาจารย์ประสงค์ใช้ทำกิจธุระ โดยความเต็มอกเต็มใจ 3. เมื่ออาจารย์กล่าวตักเตือนสั่งสอนก็ตั้งใจฟัง เชื้อเพลิงไม่ฝ่าฝืน และตั้งใจประพฤติตาม 4. พึงอุปัฏฐากอาจารย์ด้วยกิจต่าง ๆ เช่น จัดแจงเตรียมน้ำล้างหน้าบ้วนปาก แปรงฟันไว้ให้ ตกแต่งปูลาดอาสนะที่หลับที่นอน เมื่ออาจารย์เจ็บไข้ไม่สบายก็ตั้งใจพยาบาลรักษา 5. พึงตั้งใจศึกษาศิลปวิทยาในสำนักอาจารย์ด้วยความเคารพตั้งใจเรียนกำหนดจดจำให้ได้ หมั่นท่องบ่นสาธยายศิลปวิทยานั้น ๆ ไม่ให้หลงลืม

อาจารย์ได้รับบำรุงดังนี้แล้วย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5

1. แนะนำดี
2. ให้เรียนดี
3. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง
4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง
5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย (คือจะไปในทางทิศไหนก็ไม่อดอยาก)

อาจารย์พึงอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยสถาน 5

1. ชี้แจง แนะนำศิษย์ให้รู้สิ่งที่ควรประพฤติและสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ ให้ชวนขยายหา
ทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ 2. อนุเคราะห์ศิษย์ให้ได้ศึกษาศิลปวิทยาต่าง ๆ ให้ศิษย์เข้าใจดีถูกต้อง 3.
ไม่ปิดบังอำพรางศิลปวิทยา ควรบอกให้ศิษย์โดยสิ้นเชิง สิ่งใดที่จะชี้แจงสั่งสอนศิษย์ให้เข้าใจดีพึง
นำมาชี้แจงโดยสิ้นเชิง 4. เมื่อศิษย์มีความรู้ความสามารถในสิ่งใดอาจารย์พึงแสดงความรู้
ความสามารถของศิษย์ตามที่เป็นจริงแก่มิตร สหาย ยกย่องเชิดชูศิษย์เพื่อให้เป็นเกียรติยศสำหรับ
ประดับชื่อเสียง และคุณความดีของศิษย์ 5. เมื่อศิษย์ปรารถนาจะไปสู่สถานที่ใด อาจารย์ยอมทำ
ความป้องกัน เพื่อฝากฝังศิษย์ให้อยู่ในสถานที่อันสมควร ที่จะนำความเจริญมาสู่ศิษย์

3. ปัจฉิมทิส คือทิศเบื้องหลัง ภรรยา

สามีพึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา
2. ด้วยไม่ดูหมิ่น
3. ด้วยไม่ประพฤติก่อล่วงใจ
4. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้
5. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

สามีพึงบำรุงภรรยาด้วยสถาน 5

1. เรียกภรรยาของตนด้วยวาจาไพเราะน่าฟัง กล่าวยกย่องรับรองว่าเป็นภรรยาของตนตาม
โอกาสที่สมควร 2. ไม่ดูหมิ่นภรรยาว่าเป็นดูทาสี ไม่แสดงกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นการดู
หมิ่นประมาท 3. ไม่ประพฤตินอกใจภรรยาของตน ไม่ไปทำชู้กับหญิงอื่น 4. ยกภรรยาให้เป็น
ใหญ่ในเรือน มอบหมายให้ภรรยา มีอำนาจจัดการกิจการในบ้านทุกชนิดตลอดจนทรัพย์สินเงิน
ทอง 5. แสวงหาเครื่องประดับสำหรับสตรี อันเป็นของดีของแปลกมาให้ภรรยาของตนประดับ
ตามฐานานุรูป

ภรรยาได้รับบำรุงดังนี้แล้วยอมอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน 5

1. จัดการงานดี
2. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี
3. ไม่ประพฤติก่อล่วงใจสามี
4. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้
5. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

ภรรยาพึงอนุเคราะห์สามีด้วยสถาน 5

1. เป็นผู้ขยันหมั่นทำกิจการในบ้านเรือน ให้สำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดี 2. เป็นผู้รู้จักสงเคราะห์คนข้างเคียงด้วยการต้อนรับปราศรัยและให้ปันสิ่งของแก่บุคคลผู้เป็นมิตรเป็นญาติของสามี หรือช่วยกระทำกิจที่พึงอนุเคราะห์ได้ 3. เป็นผู้ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อสามี ไม่ประพฤติก่อล่วงใจสามี ไม่ต้องการนุรุษอื่นในทางชู้สาว ตั้งใจปฏิบัติสามีด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 4. รู้จักสงวนรักษาทรัพย์อันสามีหามอบไว้ไม่ให้เป็นอันตราย รู้จักจ่ายแต่พอดีคือจ่ายในสิ่งจำเป็น 5. มีความขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานทั้งปวง สิ่งใดอันเป็นหน้าที่ของตน พึงกระทำให้เสร็จเรียบร้อยไปด้วยดี แม้กิจอันเป็นหน้าที่ของสามีหากตนจะพึงช่วยเหลือได้ก็ช่วยทำโดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย

4. อุตตรทิส คือทิสเมืองชาย มิตร

กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยให้ปัน
2. ด้วยเจรจาถ้อยคำไพเราะ
3. ด้วยประพฤติประโยชน์
4. ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ
5. ด้วยไม่แก่งกล่าวให้กลาดจากความจริง

พึงบำรุงมิตรด้วยสถาน 5

1. แบ่งปันทรัพย์แก่มิตรสหายในกาลอันควร 2. กล่าววาจาปราศรัยกับมิตรสหายด้วยวาจาที่อ่อนหวานไพเราะด้วยถ้อยคำอันเป็นสารประโยชน์ 3. ช่วยเหลือกิจการงานของมิตรให้ลุล่วงไปด้วยดี และให้สำเร็จประโยชน์ในทางที่ชอบ 4. ทำตนให้เป็นผู้เสมอกับมิตร เป็นผู้ไม่ถือตัว ไม่แสดงกิริยาเย่อหยิ่งจองหองต่อมิตร 5. ซื่อสัตย์สุจริตต่อมิตรสหาย กล่าวถ้อยคำที่เป็นจริง ไม่บิดเบือนกล่าวถ้อยคำให้มิตรมีความระแวงสงสัย เว้นจากคำเท็จคำล่อลวง

มิตรได้รับบำรุงฉะนี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 5

1. รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
2. รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
3. เมื่อมีภัย เขาเป็นที่พึ่งพำนักได้
4. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
5. นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

มิตรพึงอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 5

1. พึงชวนขวายนวบายสัคคกันันตรรายอย่าให้เกิดแก่กุลบุตร 2. พึงรักษาทรัพย์สมบัติของกุลบุตรไม่ให้เป็นอันตรรายทั้งปวง 3. หากมีภัยเกิดขึ้นแก่กุลบุตร มิตรสหายพึงช่วยแก้ไขเป็นที่พึงพึงได้ 4. เมื่อกุลบุตรเกิดวิบัติเสื่อมลาภ ยศ ทรัพย์สมบัติ มิตรสหายยอมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยกำลังกาย กำลังความคิดของตน โดยไม่ทอดทิ้ง 5. รักใคร่นับถือญาติวงศ์วานของกุลบุตรเสมอญาติตน หากมีกิจธุระก็เข้าช่วยด้วยความเต็มใจ

5. เภฏฐิมทิส คือทิศเมืองคำ บ่าว

นายพึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยจัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
2. ด้วยให้อาหารและรางวัล
3. ด้วยพยาบาลในเวลาเจ็บไข้
4. ด้วยแจกของมีรสแปลกประหลาดให้กิน
5. ด้วยปลอ่ยในสมัยหรือกาลอันควร

นายพึงบำรุงบ่าวไพร่ด้วยสถาน 5

1. จัดการงานให้บ่าวไพร่ทำแต่พอเหมาะแก่กำลังความรู้ความสามารถ 2. พึงให้อาหารเครื่องนุ่งห่ม และรางวัลแก่บ่าวไพร่ตามควร 3. เมื่อบ่าวไพร่เจ็บไข้ได้ป่วยพึงมีความเมตตาสงสารไม่ใช่ทำงานต้องให้ได้รับรักษาพยาบาลตามความเหมาะสม 4. เมื่อได้ของกินที่มีรสแปลกมาก็พึงแบ่งเฉลี่ยให้บ่าวไพร่จนทั่วหน้า 5. พึงผ่อนผันให้บ่าวไพร่ได้หยุดงานบ้างตามสมควร เช่นหยุดพักผ่อน หรือหยุดในเทศกาลต่าง ๆ

บ่าวได้รับบำรุงฉะนี้แล้วยอมอนุเคราะห์นาย ด้วยสถาน 5

1. ลุกขึ้นทำงานก่อนนาย
2. เลิกการงานทีหลังนาย
3. ถือเอาแต่ของที่นายให้
4. ทำงานให้ดีขึ้น
5. นำคุณของนายไปสรรเสริญในที่นั้น

บ่าวไพร่พึงอนุเคราะห์นายด้วยสถาน 5

1. ลุกขึ้นแต่เช้าไม่ต้องรอให้นายปลุก รีบลงมือทำการงาน 2. เวลาทำงานต้องรอให้นายเลิกก่อนแล้วจึงเลิกหรือรอให้นายบอกให้เลิกจึงเลิกได้ 3. ทำตนให้เป็นที่ไว้วางใจของนาย พึงถือน้ำใจที่นายให้ ไม่ยกยอกคดโกง 4. เมื่อนายมอบกิจการงานให้ทำพึงรับทำโดยเต็มใจและ

พยายามทำให้ดี 5. ฟังนำคุณงามความดีของนายไปสรรเสริญ ยกย่อง ชมเชยให้ปรากฏแก่ชุมชน
ชนตามสมควรแก่กาล

6. อุปริมทิส คือทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์

กุลบุตรพึงบำรุงด้วยสถาน 5

1. ด้วยกายกรรม คือทำอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
2. ด้วยวจีกรรม คือพูดอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
3. ด้วยมโนกรรม คือคิดอะไรๆ ประกอบด้วยเมตตา
4. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือมิได้ห้ามไม่ให้เข้าบ้านเรือน
5. ด้วยให้อามิสทาน

กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ด้วยสถาน 5

1. ขวนขวายกระทำกิจอันเป็นประโยชน์แก่สมณพราหมณ์บรรพชิตในพุทธศาสนาด้วยเมตตาจิต
2. ประกาศชักชวนประชาชนให้ถวายอาหารบิณฑบาต เจริญด้วยคารวาทต่อบรรพชิตด้วยเมตตา
3. คิดขวนขวายกระทำกิจอันเป็นประโยชน์แก่สมณพราหมณ์บรรพชิต ในพุทธศาสนาประกอบด้วยเมตตา
4. ถวายอาหารบิณฑบาตที่บ้าน เรียกว่าเปิดประตู ส่วนผู้ที่ไม่มีศรัทธาเลื่อมใส ไม่ถวายอาหารบิณฑบาตแก่สมณพราหมณ์ชื่อว่าปิดประตู
5. ฟังบำรุงสมณพราหมณ์บรรพชิตในพุทธศาสนาด้วยการถวายปัจจัย 4

สมณพราหมณ์ได้รับบำรุงดังนี้แล้วยอมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 6

1. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ให้

สมณพราหมณ์พึงอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยสถาน 6

1. ชี้แจงสั่งสอนให้กุลบุตรรู้จักและละประพฤติชั่ว
2. สั่งสอนให้กุลบุตรรู้และประพฤติสิ่งที่ดี
3. ให้พรแก่กุลบุตรด้วยความจริงใจ
4. ชี้แจงสั่งสอนกุลบุตรด้วยข้อธรรมที่กุลบุตรไม่เคยได้ฟัง
5. ข้อธรรมใดที่กุลบุตรเคยได้ยินได้ฟังแล้วแต่ยังไม่เข้าใจ ก็ชี้แจงให้รู้ให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง
6. ชี้ทางสวรรค์ให้กุลบุตรทราบคือ ชี้แจงให้กุลบุตรบำเพ็ญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา จึงนำหลักทิส 6 มาประกอบ แต่ในที่นี้เน้นเฉพาะ 2 ทิส ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ ปุรัตถิมทิส คือ ทิสเบื้องหน้า ได้แก่ มารดาบิดา และทักษิณทิส คือ ทิสเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์

2.3.5 เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในพระพุทธศาสนา

มาตรการตัดสินการกระทำในทางพระพุทธศาสนา ถ้าพิจารณาจากสาระสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ที่มุ่งเน้นสภาพของจิตที่บริสุทธิ์แจ่มใส ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการกระทำที่ชอบที่ควรแล้ว พระพุทธศาสนาจะเป็นพรรณณะแบบถือเจตนาของการกระทำเป็นตัวตัดสินการกระทำ (Deontological Ethics) แต่สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงเน้นและปรากฏเสมอในธรรมของพระองค์คือการคำนึงถึงตนเองและผู้อื่นควบคู่กันไป คือ ทรงสอนให้ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นการประสานประโยชน์ที่เป็นทั้งของตนและของผู้อื่น ส่วนการกระทำที่เป็นไปในทางเบียดเบียนหรือก่อให้เกิดโทษแก่ผู้อื่นย่อมเป็นสิ่งไม่พึงกระทำ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมรักตนเอง ดังเช่นพุทธอุทานที่ทรงเปล่งแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล ใน ขุททกนิกาย อุทานวรรค ราชสูตร ความว่า “เมื่อตรวจตราด้วยจิตไปทั่วทุกทิศแล้วใคร ๆ ก็หาพบผู้ที่รักยิ่งกว่าตนไม่ สัตว์ทั้งหลายรักตนมากเหมือน ๆ กัน เพราะฉะนั้นผู้ที่รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น”³⁷ ดังนั้นการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี แต่ส่งผลที่เบียดเบียนผู้อื่นก็เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ไม่ทรงสนับสนุน

นอกจากนี้ยังมีพุทธธรรมอยู่หลายประการที่ทรงเน้นให้คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมของผู้อื่น ให้กล่าวคำพูดที่ดีต่อกัน ชักจูงกันไปไปในทางที่ดี สมานสามัคคี ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น แก่สังคม วางตนเสมอคืนเสมอปลาย ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วย “ดังนั้นการกระทำที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา จะต้องมิใช่เจตนาดีเป็นพื้นฐาน และคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่นและสังคมด้วย เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมจึงมีลักษณะของการถือเอาผลที่เกิดจากการกระทำพิจารณาควบคู่กันไป (Teleological Ethics) สิ่งที่สำคัญนอกจากเจตนาและผลของการกระทำแล้ว วิธีการกระทำก็เป็นอีกเรื่องที่เหมาะสมควรพิจารณาควบคู่กันไป เพราะเป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญมากเช่นเดียวกัน”³⁸

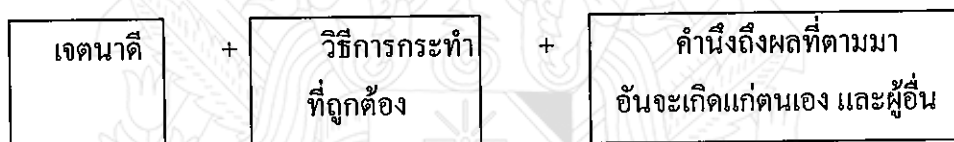
³⁷ ขุ.อ. 25/110/103.

³⁸ ลีวลี ศิริโล, การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ จริยธรรม และเกณฑ์ตัดสินปัญหาจริยธรรมทางการแพทย์ในสมัยปัจจุบัน, ฉบับแก้ไขปรับปรุง, (นครปฐม : ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530), หน้า 38-39.

เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมอีกประการหนึ่ง คือความตั้งใจเต็มใจในการทำกรรมและความไม่ตั้งใจเต็มใจในการทำกรรมแต่มีความจำเป็นให้ต้องทำ ก็ได้รับผลที่ต่างกัน ดังที่ แสง จันทร์งาม ได้กล่าวไว้ว่า “คนที่ทำกรรมอย่างเดียวกันแต่อาจได้รับผลต่างกัน คนหนึ่งได้รับผลกรรมอย่างเต็มที่ อีกคนหนึ่งได้รับผลกรรมเพียงบางส่วน ทั้งนี้แล้วแต่พื้นเพทางจิตใจของผู้กระทำ”³⁹

ในโถกณสูตร ดิกนิบาต อังคุตตรนิกาย (20/540/280) พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า คนผู้ไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา มีคุณน้อย มีอรรถภาพเล็ก มีอรรถภาพอยู่เป็นทุกข์ เพราะวิบากเล็กน้อย คนเช่นนี้ ทำบาปกรรมเล็กน้อย บาปกรรมนั้นก็นำเขาเข้านรก ส่วนคนที่อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญา มีคุณไม่น้อย มีอรรถภาพใหญ่ มีธรรมเป็นเครื่องอยู่ใหญ่ ไม่มีประมาณ คนเช่นนั้นแม้ทำบาปกรรมเท่ากันก็ได้รับผลน้อย เปรียบเหมือนคนที่ใส่เกลือลงในขันใบน้อย น้ำในขันใบน้อยนั้นจึงเค็ม ดื่มไม่ได้ ส่วนบาปกรรมเล็กน้อยของบุคคลผู้อบรมกายเป็นต้นนั้น เปรียบเหมือนเอาก้อนเกลือใส่ในแม่น้ำคงคา น้ำในแม่น้ำคงคาก็ไม่เค็ม ดื่มกินได้ เพราะเป็นห้วงน้ำใหญ่ฉนั้น

สรุป เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในพระพุทธศาสนาระดับพื้นฐาน การกระทำที่ดีทางพระพุทธศาสนามีลักษณะดังนี้คือ

เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมอีกประการหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาด้วยปัญญาว่าสิ่งเหล่านี้เป็นกุศล หรือเป็นอกุศล เป็นประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ มีโทษหรือไม่มีโทษ ให้สุขหรือให้ทุกข์ ผู้รู้หรือวิญญูชนสรรเสริญหรือติเตียน ซึ่งต้องพิจารณาในเรื่องเหล่านี้ด้วย

2.3.6 ลำดับความสำคัญของเนื้อหาจริยธรรม

ในการประชุมสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิได้กำหนดหลักจริยธรรมที่สำคัญตามลำดับความสำคัญดังนี้

1) การใฝ่สัจธรรม ถือเป็นจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญที่สุด เน้นการใฝ่หาความจริงโดยยึดมั่นในกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และศรัทธาต่อการเข้าใจถึงความจริงของเรื่องต่าง ๆ กระบวนการคิดเน้นวิธีการแสวงหาข้อมูล การกำหนดปัญหา การสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา

³⁹ แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, 2544), หน้า123.

การวิเคราะห์ค้นหาวิธีที่ดีในการสรุปการใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ หรือขั้นตอนทางอริยสัจมาใช้ จะทำให้สังเกตสภาพแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป วิเคราะห์สาระค้นหาวิธีที่ดีในการสรุปการใช้หลักทางวิทยาศาสตร์หรือขั้นตอนทางอริยสัจมาใช้ จะทำให้สังเกตสภาพแวดล้อม หรือฟังความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป วิเคราะห์สาระความรู้ข่าวสารที่ได้รับ ขวนขวายศึกษาหาความรู้อยู่เป็นประจำ

2) การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ใช้หลักกรรมกาลามสูตร พละ 5 วุฒิธรรม 4 เมื่อประสบปัญหาอย่าชักชว้ช้อน ตั้งสติควบคุมตน วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ตั้งสมมติฐานของปัญหานั้น ทดลองพิสูจน์ ทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงแก่นปัญหาที่แท้จริง เมื่อมีข้อพิพาทขัดแย้งกับผู้อื่น ก็พยายามยุติปัญหาด้วยสันติวิธี ประนีประนอม วิเคราะห์หาสาระของปัญหาสาเหตุของปัญหา และหาวิธีแก้ไขปัญหาคด้วยปัญญา

3) เมตตา กรุณา เป็นจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญ ใช้พรหมวิหารธรรม 4 สังคหวัตถุ 4 มีลักษณะพฤติกรรมที่รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ เสียสละ ยินดีในความสุขของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูล ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะ บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ทำงานกลุ่มและไม่นำผลงานของกลุ่มมาเป็นของตน ไม่นำประโยชน์ส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว สงสารปลอบโยนเมื่อผู้อื่นมีทุกข์

4) สติ สัมปชัญญะ เน้นการควบคุมตนเองให้มีความพร้อมในการตัดสินใจ สำรวมรอบคอบ ระมัดระวัง มีความจำเป็นในการรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของสิ่งชั่วยุคมมมา ตั้งมั่นในความถูกต้องดีงาม ไม่ให้ตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย ยับยั้ง ตักเตือนผู้อื่นให้ควบคุมพฤติกรรมอันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและหมู่คณะ

5) ความไม่ประมาท เน้นการพิจารณาสภาพแวดล้อม พิจารณาถึงผลที่จะตามมาของการกระทำหรือไม่กระทำ วางแผนการจัดสถานการณ์เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุด มีพฤติกรรมที่ตั้งใจระมัดระวังไม่ผลีผลามเดินเล่น แสวงหาทางแก้โดยการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิหรือแหล่งวิทยาการ หมั่นศึกษาหาความรู้ความก้าวหน้าอยู่เสมอ มีอารมณ์หนักแน่น

6) ความซื่อสัตย์สุจริต เน้นความซื่อตรงต่อตนเอง ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อหน้าที่ รับผิดชอบ ปฏิบัติตนในคุณธรรม ทำตามสัญญาและคำพูด ซื่อตรงต่อระเบียบวินัยข้อบังคับแบบแผน ประเพณีมีความยุติธรรมและซื่อตรงต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่

7) ความขยันหมั่นเพียร พอใจในการทำงาน มีความเพียรความเอาใจใส่ มีใจจดจ่อต่อ งานที่ทำ และไตร่ตรองพิจารณาด้วยความอดทน ขยัน พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความมานะบากบั่นให้ทำงานผิคน้อยที่สุด ค้นคว้าศึกษาหาความรู้ ไม่ละเลยธุระในการงาน ควบคุม

ตนเอง ให้ใช้เวลาทำงานตามกำหนดใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือกิจกรรมหมู่คณะอย่าง เข้มแข็ง และพร้อมเพรียงกัน หมั่นประชุมหารือกันเนื่องนิคย์ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

8) หิริ โอตตัปปะ การเกรงกลัวต่อการทำชั่ว และละอายใจต่อบาป ควบคุม กาย วาจา ใจ และความคิดให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ใช้เบญจศีลเบญจธรรม กุศลกรรมบถ 10 เข้าใจเหตุผล และคุณค่าของจริยธรรม รู้จักละอายใจไม่ทำชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น รวมทั้งรับผิดชอบใน ผลอันเกิดจากการกระทำของตน ไม่ททลองและตกเป็นทาสสิ่งเสพติดมีนเมาไม่ชักจูงหลอกลวง เพศตรงข้าม ไม่ทำร้ายบุคคลและสัตว์อื่น

นอกจากนั้นที่ประชุมยังได้กำหนดพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 2 มิติ คือ มิติระดับ จริยธรรมจำแนกพฤติกรรมจากระดับคือ หรือขาดคุณสมบัติจริยธรรมไปจนถึงสังคมใหญ่ส่วนรวม กับมิติระดับผู้ปฏิบัติตามวัยและระดับชั้นการศึกษา⁴⁰

2.3.7 จริยธรรมในหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

จริยธรรมที่ปรากฏในหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาของกระทรวง ศึกษาธิการ จากเอกสาร การวิจัยของกรมฝึกหัดครู มีโครงสร้างคุณลักษณะของจริยธรรมดังต่อไปนี้

1) ความรับผิดชอบ หมายถึง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความเพียร ความละเอียด รอบคอบ ขอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้ง พยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

2) ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้ง กาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่นรวมถึงสังคมประเทศชาติ

3) ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์ และความยึดมั่นของ ตนเองที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้ ไม่เป็นคนหูเบาเชื่อง่าย รู้จักเหตุผล รู้จักตน รู้จักประมาณ และรู้จัก กาลเทศะ

4) ความกตัญญูกตเวที หมายถึง กตัญญูความสำนึกในอุปการคุณ หรือบุญคุณ หรือสิ่งที่มี ต่อเรา กตเวที หมายถึง การแสดงออกและการตอบแทนบุญคุณต่อคนอื่นและสิ่งอื่นที่มีบุญคุณได้แก่ บุพการี ครูอาจารย์ โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา

⁴⁰กรมวิชาการ, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย, (กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, 2523), หน้า 61.

5) การรักษาระเบียบวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และ ศีลธรรม

6) ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตัวเองด้วย

7) ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกัน กระทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ปรับตนเองเข้ากับผู้อื่นได้ รับผิดชอบ รักหมั่นคณะ

8) การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายอย่างพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด รู้จักระมัดระวัง ไม่ให้มีส่วนเกินเหลือทิ้ง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขต ไม่ฟุ้งเฟ้อและฟุ่มเฟือย

9) ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความจริง ไม่มีความลำเอียง

10) ความอดุสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ขยันอดทนไม่ท้อถอย กระตือรือร้น หนักแน่น ไม่หวั่นไหวและไม่ยอมแพ้

11) ความเมตตาการุณา หมายถึง เมตตา คือรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์⁴¹

2.3.8 วิธีการสอนจริยธรรม

ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงการสอนจริยธรรมว่า มีวิธีการสอน 2 อย่าง คือ การสอนในทางทฤษฎี และการฝึกที่เรียกว่า การปฏิบัติ หรือ อบรม ดังมีคำที่ใช้ในวงการศึกษาว่า Teaching กับ Training Teaching คือการสอน Training คือการอบรม ต้องมีทั้ง 2 อย่างจึงจะสำเร็จประโยชน์ตามที่ต้องการ⁴²

เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ ได้แสดงแนวทางการสอนจริยศึกษาไว้ดังนี้⁴³

1. การสอนจริยศึกษาควรจะสอดแทรกอยู่ในทุก ๆ วิชา

⁴¹ ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาและจริยธรรม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 66-67.

⁴² พุทธทาสภิกขุ, จริยธรรมสำหรับครู, (กรุงเทพฯ : ประสานมิตร, 2545), หน้า 137.

⁴³ เกลียวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ, "แนวคิดการสอนจริยธรรม", ครูสาร, ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (ธันวาคม-มกราคม, 2523) : 99-100.

2. จะต้องสอนในลักษณะที่โยงนามธรรมทั้งหลายให้เห็นรูปธรรม นักเรียนสามารถเรียนรู้ และทำความเข้าใจได้ง่าย

3. ก่อนสอนครูต้องตีความสิ่งที่จะสอนให้กระจ่างก่อน เพื่อสามารถแปลเป็นภาคปฏิบัติในการ เรียนการสอนต่อไป

4. การสอนควรมีลักษณะไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกว่าถูกสั่ง หรือสอน เช่น

4.1 สอนโดยให้ตัวอย่าง

4.2 สอนด้วยการให้ปฏิบัติ

4.3 สอนให้ใช้ความคิดของตนเอง

4.4 การเคลื่อนแฝงให้แง่คิด แง่ปฏิบัติทางศีลธรรมเข้าไปในประสบการณ์ทุกอย่างของเด็ก ทั้งในและนอกชั้นเรียน

4.5 ใช้ความรู้ด้านจิตวิทยา เช่น ธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก พัฒนาการของเด็กเข้าช่วย

4.6 ลักษณะการสอนควรใช้วิธีการให้เหตุผลเชิงวิเคราะห์

จากทฤษฎีวิธีการสอนจริยธรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวอ้างมา พอสรุปได้ว่าการสอนต้อง สอนให้คิดให้รู้และให้ปฏิบัติได้ด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผล รวมทั้งตัวผู้สอนเองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ ผู้ถูกสอนด้วย

2.4 แนวคิดทางจริยธรรมในสังคมไทย

แนวความคิดทางจริยธรรมในสังคมไทย คือ แนวทางการประพฤติและการปฏิบัติ เพื่อให้ บรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่า พึงประสงค์ของคนไทย เช่น ความดี ความงาม ความซื่อ ความ ถูกต้อง ความผิ และเป้าหมายของชีวิต

2.4.1 รากฐานทางจริยธรรมของสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่สงบสุขมาแต่อดีต รากฐานทางจริยธรรมของสังคมไทย ขึ้นอยู่กับ

1) ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งตกทอดมาจากอดีตตั้งแต่สมัยสุโขทัย

2) ศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของคนไทย มาแต่อดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยมาทั้งในทางความประพฤติและการ ปฏิบัติ ขอบกตัวอย่างแนวคิดทางจริยศาสตร์ของสังคมไทย แต่ละยุคพอสังเขป ดังนี้

2.4.2 จริยธรรมในสังคมไทย

2.4.2.1 จริยธรรมในยุคสุโขทัย

เราสามารถพิจารณาแนวคิดทางจริยศาสตร์ของสังคมไทยจากวรรณกรรมสุโขทัย ซึ่งมีรากฐานที่ยึดถือสืบทอดกันเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้ พอสรุปได้ดังนี้

2.4.2.1.1 คุณมคติสูงสุดของคนไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นในเรื่องของจิตใจ จึงมีลักษณะเป็นจิตนิยม (Idealism) เพราะฉะนั้นคุณมคติของคนไทยจึงมี 2 ระดับคือ

1) คุณมคติสูงสุดทางโลก

ได้แก่ การทำความดี โดยมีศีลเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อจะได้รับผลของการกระทำ คือความสุขในภพนี้และภพหน้า

2) คุณมคติสูงสุดทางธรรม

เป็นคุณมคติที่มุ่งหวังให้เกิดความหลุดพ้นจากความทุกข์ที่แท้จริง โดยการถึงนิพพานตามหลักของพระพุทธศาสนา โดยการปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง หรือ มรรคมีองค์ ๘ เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุคุณคติทางธรรม

2.4.2.1.2 เกณฑ์การตัดสินการกระทำ

คือ เจตนา เป็นเกณฑ์ในการตัดสินการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะจะทำให้เกิดกุศลมูล (รากเง่าแห่งความดี) อกุศลมูล (รากเง่าและความชั่ว)

2.4.2.1.3 สังคมในอุดมคติของคนไทย

สังคมอุดมคติในไตรภูมิพระร่วง สามารถวิเคราะห์ออกมาในแง่จริยธรรมดังนี้ คือ ประชาชนทั่วไป เป็นผู้ที่มีศีล 5 มีสัมมาคารวะ รู้จักเคารพยำเกรง อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ไม่อิจฉาริษยา มีจิตใจสะอาด จงรักภักดีต่อผู้ปกครอง มีความสามัคคีกลมเกลียว ดำรงชีวิตอย่างสะดวกสบาย เพราะเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วจะไปเกิดในสวรรค์ภูมิซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสุขสบาย แม้กระทั่งผู้ปกครองก็มีธรรมของผู้ปกครองคือทศพิธราชธรรม (ธรรมสำหรับผู้ปกครอง 10 ประการ) จากรากฐานทางจริยธรรมที่กล่าวมาแล้ว เราสามารถแยกให้เห็นจริยธรรมในสังคมไทย เป็นยุค ๆ ดังนี้ ยุคสุโขทัย ยุคกรุงศรีอยุธยา และยุครัตนโกสินทร์

ทัศนะทางจริยธรรมในยุคสุโขทัย มีอิทธิพลต่อชีวิตของคนไทยอย่างมาก เพราะสังคมสมัยสุโขทัยเป็นสังคมสงบสุข จึงทำให้ประชาชนมีความสุขทั้งร่างกาย และจิตใจ ดังปรากฏในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 และสุภาษิตพระร่วง คนไทยในยุคสุโขทัย ยึดถือสุภาษิตพระร่วงเป็นแนวทางดำเนินชีวิตมาตลอด

คำสอนในสุภาษิตพระร่วง เป็นการสอนการปฏิบัติตนต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทั้งผู้อาวุโส มิตรผู้เสมอกัน ผู้มีฐานะต่ำ รวมทั้งปฏิบัติต่อบุคคลทั่วไป เช่น สอนให้มีสัมมาการะ นอบน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ผู้มีศักดิ์สูงกว่าคือ

อย่างนั่งชิดผู้ใหญ่	อย่าขัดแย้งผู้ใหญ่
จนอบน้อมผู้ใหญ่	นอบตนต่อผู้เฒ่า
เฝ้าท้าว ไทอย่าทรนง	อย่าเถียงครูเตือนคำ
ตระกูลตนจงคำนับ	คบขุนนางอย่าโหด
ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ	ท่านให้อย่าหมายโทษ
ทดแทนคุณท่านเมื่อยาก	เจ้าเคียดอย่าเคียดตอบ
ท่านสอนอย่าสอนตอบ	อย่าปองภัยต่อท้าว ⁴⁴

2.4.2.2 จริยธรรมในยุครุ่งศรีอยุธยา

จริยธรรมในยุครุ่งศรีอยุธยา โดยทั่วไปแล้วจะรับเอาแนวความคิดทางจริยธรรมของสุโขทัยมาเป็นแนวทางปฏิบัติโดยเฉพาะในสมัยอยุธยาตอนต้นนั้นอิทธิพลของสุภาษิตพระร่วงจะฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนไทยเป็นอย่างมาก จนกระทั่งมาถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง จะพบวรรณคดีต่าง ๆ ที่มีคำสอนด้านจริยธรรมปรากฏออกมาให้เห็นในสมัยพระนารายณ์มหาราชในราโชวาทชาดก ผลงานของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แพลและเรียบเรียงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ จ.ศ.1037 (พ.ศ. 2218) มีการกล่าวถึงราชธรรม 38 ประการ ซึ่งบางข้อจัดเป็นจริยธรรมที่น่าสนใจมาก ได้แก่

- การรักษาความสัตย์จริง
- การชวนชวายในการทำความดี
- การสำรวจกาย วาจา ใจ
- มีความกรุณาในสัตว์ทั้งปวง
- การบูชาบุคคลที่ควรบูชา
- การไม่ลุ่มหลงในเมถุนธรรม
- การไม่เบียดเบียน
- ไม่ประพฤติผิดศีลข้อ 3
- ฯลฯ⁴⁵

⁴⁴ ขายนรงค์ ฌ เชียงใหม่, “จริยธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2533, หน้า 16.

และยังมีคำสอนในลักษณะโครงสีสุภาพ เช่น พาลีสอนน้อง ทศรถสอนพระราม แต่ก็เป็นจริยธรรมในการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ในการเข้ารับราชการ และหลักในการครองเมือง ส่วนจริยธรรมในด้านทั่ว ๆ ไป อิทธิพลของสุภาษิตพระร่วงก็ยังมีผู้ยอมรับปฏิบัติสืบต่อกันมา

ก. จริยธรรมในเรื่องความกตัญญู

สอนให้ลูกรู้จักเลี้ยงดู บิดามารดาตอบแทนเมื่อท่านชราภาพแล้ว

แม่มีทรัพย์ยั้งทั้ง	ยศถา
พ่อแม่แก่ชรา	บ่เลี้ยง
เป็นสุขแต่อาตมา	บริโภค
จักฉิบหายวายเพียง	โทษท้าวลงทัณฑ์ ⁴⁶
สอนให้กตัญญูรู้คุณของบิดามารดา พี่และครูบาอาจารย์	
“คุณแม่หนาหนักเพียง	พสุธา
คุณบิดรคุดจา	กาศกว้าง
คุณพี่ฟ่างศิขรา	เมรุมาศ
คุณพระอาจารย์อ้าย	อาจสู้อาคร ⁴⁷

2.4.2.3 จริยธรรมในยุครัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 1 จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมในยุคสุโขทัยยังมีบทบาทและอิทธิพลเหนือความรู้สึกรักของคนไทยตลอดเวลา โดยเฉพาะสุภาษิตพระร่วงยังได้รับการยึดถือ และจัดเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าที่ใช้ในหลักสูตรการสอนเกือบทุกระดับ อาทิ สุภาษิตสอนสตรี สอนให้สตรีรักนวลสงวนตัวเพราะคุณค่าของสตรีก็คือความสาว เท่านั้น

“เป็นสาวแล้วแร้วสวยสะอาด ก็หมายมาดเหมือนมณีอันมีค่า

แม้เนแตกร้าวารานร่อยลยราคา จะพลอยพาหอมหายจากกายนาง⁴⁸

⁴⁵ สุภาพรรณ ฦ บางช้าง, วรรณนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 111.

⁴⁶ ชายณรงค์ ฦ เชียงใหม่, จริยธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น, อ่างแล้ว, หน้า 21.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

⁴⁸ คณะกรรมการ โครงการอนุสรณ์สุนทรภู่, ประชุมโวหารสุนทรภู่, (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2532), หน้า 1.

นอกจากนั้นแล้วยังมีแบบสอนจรรยาเรื่องสมบัติของผู้ดี ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ซึ่งเป็นคู่มือครูในการสอนจริยธรรมแก่เยาวชนทั้งทางกายกรรม ทางวจีกรรม และทางมโนกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็นภาคๆ ถึงสิบภาค แต่ละภาคมีข้อปฏิบัติดังนี้คือ

- ภาคที่ 1 ผู้ดีย่อมรักษาความเรียบร้อย
- ภาคที่ 2 ผู้ดีย่อมไม่ทำอุจาดลามก
- ภาคที่ 3 ผู้ดีย่อมมีสัมมาคารวะ
- ภาคที่ 4 ผู้ดีย่อมมีกิริยาเป็นที่รัก
- ภาคที่ 5 ผู้ดีย่อมเป็นผู้มีสง่า
- ภาคที่ 6 ผู้ดีย่อมปฏิบัติงานการดี
- ภาคที่ 7 ผู้ดีย่อมเป็นผู้มีน้ำใจดี
- ภาคที่ 8 ผู้ดีย่อมไม่เห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว
- ภาคที่ 9 ผู้ดีย่อมรักษาความสุจริตซื่อตรง
- ภาคที่ 10 ผู้ดีย่อมไม่ประพฤติชั่ว

2.4.3 จริยธรรมในล้านนา

สำหรับทางภาคเหนือหรือล้านนา ซึ่งเป็นดินแดนแห่งความสงบสุขมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน ใจบุญใจกุศล ใฝ่ใจในทางพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากจำนวนวัดต่างๆ ในภาคเหนือ มีเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นทางล้านนายังมีคำสอนจริยธรรมหรือคุณธรรมจากคัมภีร์ชาดกล้านนา เช่น ปัญญาสชาดก ส่วนหนึ่งแต่งในระหว่าง พ.ศ. 1800 – 1950 สอนธรรมมุ่งเน้นคุณธรรมระดับศีลธรรม เช่น เรื่องทาน ความกตัญญู การคบมิตร ส่วนระดับสังฆธรรมจะสอนเรื่องกรรม และไตรลักษณ์ เช่น สุกุมิตตชาดก สุทธนชาดก สุทธนูชาดก ฯลฯ⁴⁹ และยังมีตำนานสุภาษิตและคำคมที่ให้ข้อคิดทางจริยธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามในเรื่องต่างๆ มากมายหลายเรื่อง อาทิ...

1) สอนให้คนมีความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

“ก้อยอยู่ต้ำน้ำ ทำไปต้ำตั่ว น้ำเปียงไค ดอกบัวเปียงอัน”⁵⁰ ความหมาย ให้อยู่ไปตามฐานะของตนเหมือนดอกบัว น้ำจะลึกจะตื้นเพียงไหน ดอกบัวก็จะอยู่บนผิวน้ำเพียงนั้น

⁴⁹ สุภาพรรณ ฦ บางช้าง, วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย, (อ้างแล้ว), หน้า 18.

⁵⁰ ชาชนรงค์ ฦ เชียงใหม่, จริยธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น, อ้างแล้ว, หน้า 27.

2) สอนให้รู้จักการเลือกคบคน

“ไต่หลักวัก อี้อยู่ใกล้นักปราชญ์”⁵¹ ความหมาย อยากเป็นคนฉลาดให้คบบัณฑิต

3) สอนสามี-ภรรยาให้ปรองดองรักใคร่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

“ผัวบ่นับถือเมีย คำเต้าล้าเชือกก็บ่ค้าง เมียบ่นับถือผัว คำก่องเต้าหัวก็
เสียง”⁵² ความหมาย สามี-ภรรยาต้องนับถือกันจึงจะเจริญรุ่งเรือง “ผัวเป็นสวิง เมียบเป็นซ้อง ผัวเป็น
แก้ว เมียบเป็นแสง”⁵³ ความหมาย สามี-ภรรยาต้องช่วยกันประกอบกิจการงานจึงจะทำให้เจริญรุ่งเรือง

4) สอนให้นักปกครองประพฤติตัวให้เหมาะสม

“เป็นขุนอย่าเสพด้วย	สุรามากเนอ
หลอมหมู่ชาวประชา	ข้าไหว
ปะใส่เทียรฉายจ้า	ฮืดแก่งมีเฮย
เขาจะลือข้อมได้	ว่าเจ้าขุนเมา” ⁵⁴

ความหมาย เจ้านายอย่าดื่มสุรามรัย จนเสียดสีสัมปชัญญะ ทำให้คนดูถูกดูแคลนได้

5) สอนให้ลูกเป็นลูกที่ดีต้องเชื่อฟังพ่อแม่

“มารบมี ป่าระมีบ่แก่ ลูกบ่ฟังกำป้อแม่ ยากนักจักเป็นคนดี”⁵⁵ ความหมาย ไม่มีมาร ก็ไม่มี
บารมี ลูกไม่เชื่อฟังพ่อแม่จะเป็นคนดีได้ยาก

สรุปจริยธรรมในสังคมไทย นับตั้งแต่ยุคสุโขทัย จนถึงยุครัตนโกสินทร์ ล้วนได้รับ
อิทธิพลจากวรรณกรรมพุทธศาสนา “สุภาษิตพระร่วง” ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ยังมีศีลมีธรรมและ
กลัวบาปกลัวกรรมทำให้สังคมไทยยังมีความสงบร่มเย็นอยู่ แต่ปัจจุบันสังคมไทยถูกกระแสความ
เจริญทางวัตถุ และกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเข้าครอบงำทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายในสังคม
ทำให้คนไทยส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่า ต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับจริยธรรมของศาสนาให้
มากขึ้น เพื่อแก้และผ่อนคลายนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ทุเลาเบาบางลงโดยลำดับ

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁵³ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำราญ นิลทอง ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ใน 7 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดสาหะ ความยุติธรรม และความมีเหตุผล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในชีวิตประจำวันรวมทั้ง 7 คุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05⁶⁶

พระมหาเกษม ชินวิโส ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ที่มีต่อพระภิกษุและพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์” โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาปีที่ 1-4 โปรแกรมศิลปศาสตร์ จำนวน 128 คน และโปรแกรมวิทยาศาสตร์ จำนวน 202 คน รวม 330 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการฝึกสมาธิที่ทำให้จิตใจแจ่มใสสงบสุข การอบรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอจะช่วยกล่อมเกลานักศึกษาให้ดีขึ้น แต่ความเชื่อทางศาสนานั้น ประชากรส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อความเชื่อว่า การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่ความเชื่อในเรื่องนรก-สวรรค์ มีจริงนั้น มีความเห็นด้วยเท่านั้น⁶⁷

ทรงศักดิ์ อ่อนพึ้ง ทำการวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์ทางจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2548” เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์จริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตการศึกษา 11 โดยจำแนกตามเพศ และถิ่นที่อยู่ ได้ทดสอบวัดมโนทัศน์ทางจริยธรรม ด้านความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และความรับผิดชอบต่อ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยส่วนรวม และจำแนกตามเพศชายและเพศหญิง และถิ่นที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง มีมโนทัศน์ทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันโดยส่วนรวม เฉพาะด้านความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ในด้านความมีระเบียบวินัยแตกต่างกันโดยนักเรียนชายมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันสูงกว่านักเรียนหญิง ส่วนนักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง มีมโนทัศน์ทางจริยธรรมใน

⁶⁶ สำราญ นิลทอง, “ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), 2526, หน้า 113-114.

⁶⁷ พระมหาเกษม ชินวิโส, “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ที่มีต่อพระภิกษุและพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), 2542, บทคัดย่อ.

ชีวิตประจำวัน โดยส่วนรวมเฉพาะด้านความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ แต่ในด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่ในเมืองมีมโนทัศน์ทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันสูงกว่านักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่นอกเมือง⁵⁸

จ่านวย วิมะสิน ทำการวิจัยเรื่อง “การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี” โดยทำการสุ่มตัวอย่างของนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 216 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว และมีทัศนคติที่ดีต่อประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ เด็กวัยรุ่นมีความเห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ และพระสงฆ์คือผู้สืบทอดศาสนาและสอนธรรมะให้แก่บุคคลทั่วไป⁵⁹

พรพิมล สันติหิรัญภาค ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ผลปรากฏว่า มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ 7 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดสาหัส ความยุติธรรมและความมีเหตุผล⁶⁰

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉินิก ทำการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย” เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทย ซึ่งมีอายุ ระดับการศึกษา เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน โรงเรียนรัฐบาล

⁵⁸ ทรงศักดิ์ อ่อนพึ้ง, “มโนทัศน์ทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2528”, วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), 2529, บทคัดย่อ.

⁵⁹ จ่านวย วิมะสิน, “การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี”, สารนิพนธ์ปริญญาตรี, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2509, หน้า 53.

⁶⁰ พรพิมล สันติหิรัญภาค, “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2522, บทคัดย่อ.

และนิสิต อายุระหว่าง 11-25 ปี จำนวน 1,400 คน ผลปรากฏว่า นักเรียนในช่วงอายุ 13-15 ปี นักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชาย ในช่วงอายุ 17-19 ปี นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมเท่าเทียมกัน ส่วนในช่วงอายุ 19-21 ปี พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชายสูงกว่านักเรียนหญิง⁶¹

วิมล เสวตกนิษฐ์ ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเหนือ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเหนือ และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ผลปรากฏว่า มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจอยู่ 6 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดทน และความยุติธรรม⁶²

สุรพล นาควานิช ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ผลปรากฏว่า มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมในระดับที่ไม่พึงประสงค์อยู่ 6 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดทน และความยุติธรรม⁶³

บุภาพร จุนเจืองาน ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคกลาง” (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคกลาง และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ผลการวิจัยพบว่า มีคุณลักษณะทางจริยธรรม นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่

⁶¹ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจุบัน, *จริยธรรมของเยาวชนไทย*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า 89-129.

⁶² วิมล เสวตกนิษฐ์, “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเหนือ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2522, หน้า 105-107.

⁶³ สุรพล นาควานิช, “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2522, หน้า 130-132.

ในระดับที่ไม่น่าพึงประสงค์อยู่ 6 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความอดุสาหะ ความสามัคคี และความยุติธรรม⁶⁴

ประภาศรี จิตรักดี ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคใต้” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคใต้ และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง ผลการวิจัยพบว่า มีคุณลักษณะทางจริยธรรม นักเรียนแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงประสงค์อยู่ 6 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความอดุสาหะ ความสามัคคี และความยุติธรรม⁶⁵

⁶⁴ ยูพาพร จุนเจืองาน, “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคกลาง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2522, หน้า 87–89.

⁶⁵ ประภาศรี จิตรักดี, “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคใต้”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2522, หน้า 137–139.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ the One Group Pretest-Posttest Design ที่ศึกษาประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ และศึกษาเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ รวมทั้งศึกษาข้อเสนอแนะของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 396 คน

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 198 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ร้อยละ 50

3.2.3 วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 1 จัดเรียงลำดับของนักศึกษาตามลำดับการลงทะเบียนจากเลขที่ 1 ถึงเลขที่สุดท้าย

ขั้นที่ 2 ทำสลาก 2 หมายเลข คือ หมายเลข 1 และ 2

ขั้นที่ 3 จับสลากมา 1 สลาก ได้หมายเลขใดถือว่านักศึกษามีลำดับที่ตรงกับหมายเลข

ดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่างคนแรก

ขั้นที่ 4 นำเลข 2 บวกกับหมายเลขที่จับสลากได้ และเลขที่เป็นผลบวก เมื่อนำ 2 บวกแล้ว ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบจำนวนประชากร นักศึกษาที่มีลำดับที่ตรงกับหมายเลขดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง (ให้ดูในภาคผนวก)

วิธีการสร้างเครื่องมือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางจริยธรรม

ขั้นที่ 2 นำความรู้ที่ได้จากขั้นที่ 1 สร้างเป็นข้อคำถาม

ขั้นที่ 3 นำข้อคำถามที่ได้เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา

ขั้นที่ 4 นำข้อคำถามที่ได้จากขั้นที่ 3 มาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 5 นำข้อคำถามที่ได้จากขั้นที่ 4 มาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

อนึ่งแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม มีจำนวน 7 ข้อ ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบและเติมข้อความ

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมและการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ 5 ด้าน คือ ด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูตเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และด้านความตรงต่อเวลา (ดังแสดงในตารางที่ 8-11) มีจำนวน 38 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน เป็นแบบปลายเปิด

การให้คะแนนคำตอบในแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม ตอนที่ 2 ของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ใช้มาตราส่วนประมาณ

ค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีการของ R.Likert (Likert type scale)¹ โดยการกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	5
มาก	หมายถึง	4
ปานกลาง	หมายถึง	3
น้อย	หมายถึง	2
น้อยที่สุด	หมายถึง	1

การพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนในแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม ตอนที่ 2 ของ โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยการกำหนดค่าเฉลี่ยของคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	หมายถึง	ระดับคุณภาพ
4.50-5.00	หมายถึง	ดีมาก
3.50-4.49	หมายถึง	ดี
2.50-3.49	หมายถึง	พอใช้
1.50-2.49	หมายถึง	ไม่ดี
1.00-1.49	หมายถึง	ไม่ใช่มาก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยตนเองโดย แจกแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมก่อนและหลังการฝึกอบรมและรับแบบวัดพฤติกรรมทาง จริยธรรมจากนักศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมคืน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นสถานภาพส่วนตัวของนักศึกษาใช้สถิติดังนี้
 - 1.1 การหาค่าความถี่ (Frequency)

¹ Claire Selltitz et al, *Research Methods in Social Relation*, (New York : Holt, Rinchart and Winston 1962) pp. 366 – 70.

1.2 การหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{สูตรร้อยละ} = \frac{\text{ความถี่ของประเด็นที่ต้องการศึกษา} \times 100}{\text{ความถี่ทั้งหมด}}$$

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรมใช้สถิติ ดังนี้

2.1 การหาค่าตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Mean)

$$\text{สูตร } \bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

เมื่อ \bar{X} คือ ค่าตัวกลางเลขคณิต

$\sum fx$ คือ ผลรวมของผลคูณระหว่างความถี่กับน้ำหนักของคำตอบ

N คือ จำนวนผู้ตอบ

2.2 การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$\text{สูตร } S.D. = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ $S.D$ คือ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum fx^2$ คือ ผลรวมของผลคูณระหว่างความถี่กับกำลัง 2 ของ น้ำหนักของคำตอบ

$\sum fx$ คือ ผลรวมของผลคูณระหว่างความถี่กับน้ำหนักของคำตอบ

N คือ จำนวนผู้ตอบ

2.3 การวิเคราะห์ประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนใช้ t-test ในกรณี 2 กลุ่มสัมพันธ์

$$\text{สูตร } t = \frac{\bar{d}}{s_d / \sqrt{N}}$$

เมื่อ t คือ ค่าสถิติ

\bar{d} คือ ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่าง Pretest กับ Post-test

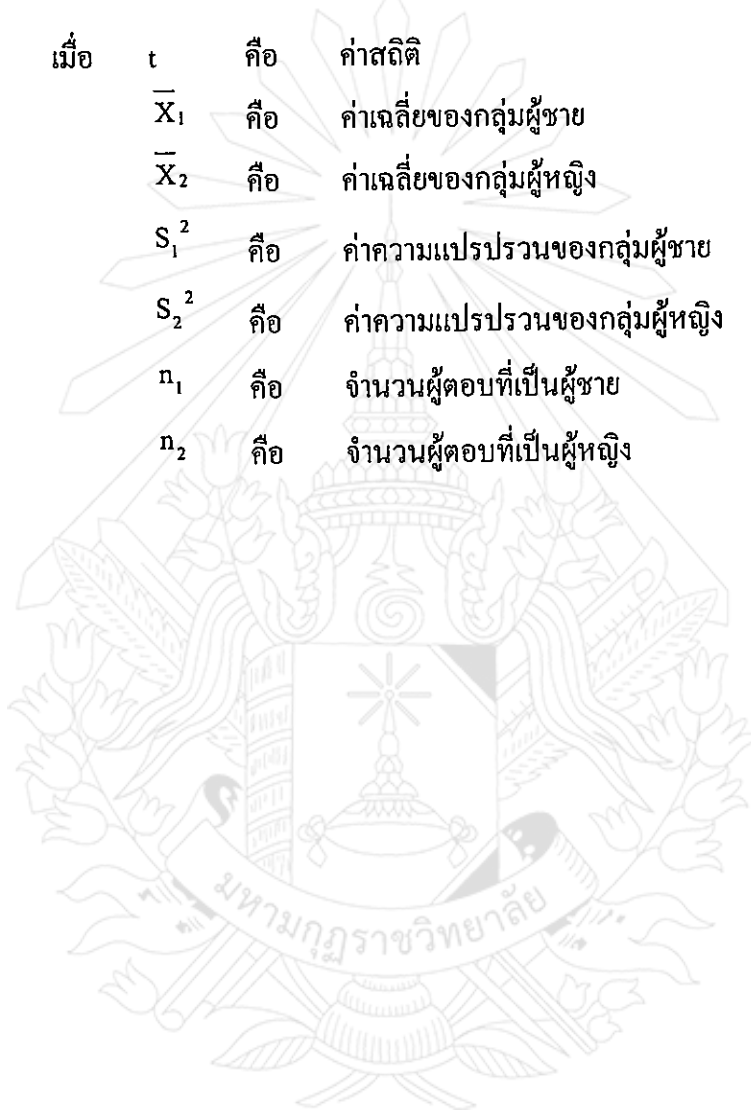
S_d คือ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความแตกต่างระหว่าง Pretest กับ Post-test

N คือ จำนวนผู้ตอบ

2.4 การเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศใช้ t-test กรณี 2 กลุ่มอิสระ

$$\text{สูตร } t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ	t	คือ	ค่าสถิติ
	\bar{X}_1	คือ	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้ชาย
	\bar{X}_2	คือ	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มผู้หญิง
	S_1^2	คือ	ค่าความแปรปรวนของกลุ่มผู้ชาย
	S_2^2	คือ	ค่าความแปรปรวนของกลุ่มผู้หญิง
	n_1	คือ	จำนวนผู้ตอบที่เป็นผู้ชาย
	n_2	คือ	จำนวนผู้ตอบที่เป็นผู้หญิง

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรม แก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเปรียบเทียบ คะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม และการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ 5 ด้าน คือด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และด้านความตรงต่อเวลา (ดังแสดงในตารางที่ 8-11)

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	41	20.70
หญิง	157	79.30
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 79.30 เป็นเพศหญิง และ ร้อยละ 20.70 เป็นเพศชาย ตามลำดับ

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
16 - 18 ปี	97	48.99
19 - 21 ปี	100	50.51
22 - 25 ปี	1	0.50
อื่นๆ	0	0.00
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 50.51 มีอายุระหว่าง 19.21 ปี รองลงมา ร้อยละ 48.99 มีอายุระหว่าง 16-18 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรมจำแนกตามศาสนา

ศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
พุทธ	185	93.44
คริสต์	13	6.56
อิสลาม	0	0.0
อื่นๆ	0	0.00
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 93.44 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 6.56 นับถือศาสนาคริสต์

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามโปรแกรมวิชาที่ศึกษา

โปรแกรมวิชา	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษาปฐมวัย	48	24.24
จิตวิทยาและการแนะแนว	30	15.15
พลศึกษา	14	7.07
สังคมศึกษา	27	13.64
ภาษาไทย	24	12.12
การศึกษาพิเศษ	39	19.70
ไม่ระบุ	16	8.08
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 24.24 ศึกษาในโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ร้อยละ 19.70 ศึกษาในโปรแกรมวิชาการศึกษาพิเศษ และร้อยละ 15.15 ศึกษาในโปรแกรมวิชาจิตวิทยาและการแนะแนวตามลำดับ

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามหลักสูตร

หลักสูตร	จำนวน	ร้อยละ
4 ปี	44	22.22
5 ปี	154	77.78
2 ปี	0	0.00
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 77.78 ศึกษาหลักสูตร 5 ปี และร้อยละ 22.22 ศึกษาหลักสูตร 4 ปีตามลำดับ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามความสนใจในเรื่อง
จริยธรรม

ความสนใจในจริยธรรม	จำนวน	ร้อยละ
สนใจ	197	99.50
ไม่สนใจ	0	0.00
ไม่ระบุ	1	0.50
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 99.50 มีความสนใจในเรื่อง
จริยธรรม และร้อยละ 0.50 ไม่ระบุ ตามลำดับ

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามการปฏิบัติธรรมใน
ศาสนา

การปฏิบัติธรรมในศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
เคย	197	99.50
ไม่เคย	1	0.50
ไม่ระบุ	0	0.00
รวม	198	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 99.50 เคยปฏิบัติธรรมใน
ศาสนา และร้อยละ 0.50 ไม่เคยปฏิบัติธรรมในศาสนา ตามลำดับ

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม และการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ 5 ด้าน คือด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูทเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่ และด้านความตรงต่อเวลา (ดังแสดงในตารางที่ 8-11)

ตารางที่ 8 คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมและระดับคุณภาพในแต่ละด้านของพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามเพศ

พฤติกรรมทางจริยธรรม	หลังอบรม			
	ชาย		หญิง	
	คะแนนเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ	คะแนนเฉลี่ย	ระดับคุณภาพ
1. ด้านระเบียบวินัย	4.14	ดี	4.33	ดี
2. ด้านความกตัญญูทเวที	4.22	ดี	4.36	ดี
3. ด้านความซื่อสัตย์	4.30	ดี	4.59	ดีมาก
4. ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่	4.11	ดี	4.32	ดี
5. ด้านความตรงต่อเวลา	3.86	ดี	4.22	ดี
รวม	4.20	ดี	4.36	ดี

จากตารางที่ 8 พบว่า หลังการอบรมพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับดีทุกด้านทั้งนักศึกษาชายและหญิง ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์สุจริตที่นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับดีมาก

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม ของพฤติกรรมทางจริยธรรมก่อนและหลังอบรมของนักศึกษา จำแนกตามเพศ

พฤติกรรมทางจริยธรรม	ก่อนอบรม		หลังอบรม	
	ร้อยละของคะแนนเต็ม		ร้อยละของคะแนนเต็ม	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1. ด้านระเบียบวินัย	77.07	79.07	82.93	86.62
2. ด้านความกตัญญูกตเวที	78.65	79.45	84.43	87.26
3. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต	79.80	83.20	86.16	91.88
4. ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่	75.80	77.36	82.32	86.48
๕. ด้านความตรงต่อเวลา	70.50	73.75	77.20	84.40
รวม	77.11	79.03	84.06	87.20

จากตารางที่ 9 พบว่า ก่อนอบรมพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาทั้งหมดอยู่ในระดับ ต่ำอยู่แล้ว คือ ร้อยละ 70 ขึ้นไป ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักศึกษาหญิง คะแนนอยู่ใน ระดับ 83.20 และหลังการอบรมพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาทั้งหมดมีคะแนนสูง มากขึ้นในทุกด้านรวมทั้งพบว่าคะแนนของนักศึกษาหญิงสูงกว่านักศึกษาชายในทุกด้านทั้งก่อน และหลังการอบรม

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามเพศ ก่อนและหลังการฝึกอบรมของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

พฤติกรรมทางจริยธรรม	ก่อนอบรม					
	ชาย (n=41)		หญิง (n=157)		t	p
	\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. ด้านระเบียบวินัย	42.39	3.35	43.49	3.55	-1.78	.076
2. ด้านความกตัญญูทดแทน	51.12	3.66	51.64	3.73	-.80	.425
3. ด้านความซื่อสัตย์	19.95	2.28	20.80	2.11	-2.26	.025*
4. ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่	18.95	2.45	19.34	1.91	-1.08	.280
5. ด้านความตรงต่อเวลา	14.10	1.53	14.75	1.56	-2.37	.019*
รวม	146.51	9.66	150.15	9.99	-2.09	.038*
พฤติกรรมทางจริยธรรม	หลังอบรม					
	ชาย (n=41)		หญิง (n=157)		t	p
	\bar{x}	s	\bar{x}	s		
๑. ด้านระเบียบวินัย	45.61	3.60	47.64	3.72	-3.13	.002**
๒. ด้านความกตัญญูทดแทน	54.88	5.44	56.72	3.97	-2.03	.047*
๓. ด้านความซื่อสัตย์	21.54	2.77	22.97	1.76	-3.15	.003**
๔. ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่	20.58	2.23	21.62	1.72	-2.75	.008**
๕. ด้านความตรงต่อเวลา	15.44	2.24	16.88	1.71	-3.86	.000**
รวม	159.71	13.77	165.69	10.09	-2.60	.012*

**p < .01 * p < .05

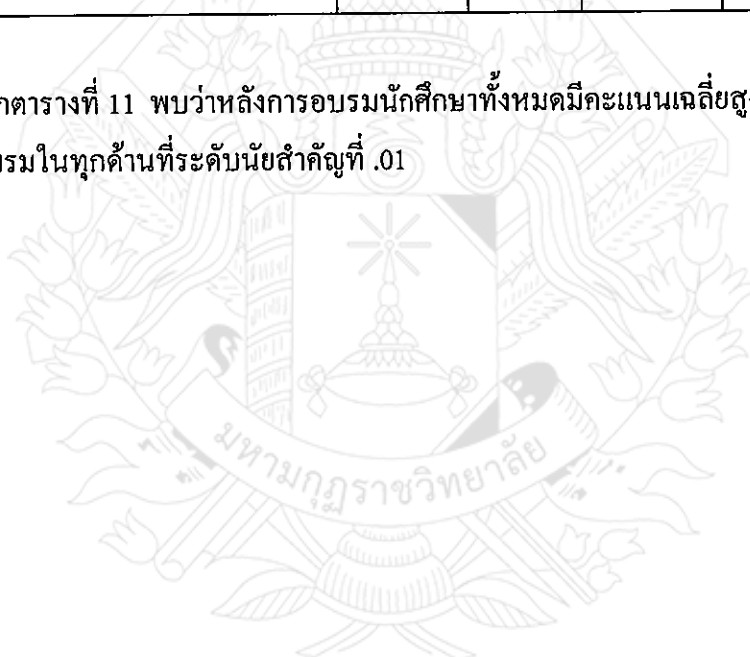
จากตารางที่ 10 พบว่าก่อนการอบรมคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาทั้งหมดมีความแตกต่างกันอยู่เพียง 2 ด้าน คือด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความตรงต่อเวลา ส่วนหลังการอบรมพบว่าคะแนนเฉลี่ยมีความแตกต่างกันทั้ง 5 ด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 และที่ .01 และพบว่าค่าเฉลี่ยของนักศึกษาหญิงสูงกว่านักศึกษาชายในทุกด้าน

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบคะแนนรวม คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักศึกษาทั้งหมด ที่เข้าอบรม

พฤติกรรมทางจริยธรรม	ก่อนอบรม (n=198)		หลังอบรม (n=198)		t
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	
1. ด้านระเบียบวินัย	43.26	3.53	47.22	3.78	-16.42**
2. ด้านความกตัญญูกตเวที	51.53	3.71	56.34	4.36	-16.12**
3. ด้านความซื่อสัตย์	20.63	2.17	22.67	2.08	-12.98**
4. ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่	19.26	2.03	21.40	1.88	-14.76**
5. ด้านความตรงต่อเวลา	14.61	1.57	16.58	1.92	-14.29**
รวม	149.39	10.01	164.45	11.18	-22.78**

**p<.01

จากตารางที่ 11 พบว่าหลังการอบรมนักศึกษาทั้งหมดมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการอบรมในทุกด้านที่ระดับนัยสำคัญที่ .01

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน
 ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่เข้าอบรม จำแนกตามข้อเสนอแนะของ
 นักศึกษา

ข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน	จำนวน/คน
นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและเผยแพร่ต่อ	27
เป็นโครงการที่ดีควรจัดอีก เพราะได้รับประโยชน์มาก	24
ควรปรับปรุงเรื่องน้ำใช้ให้เพียงพอ	15
ควรเพิ่มห้องน้ำ	15
ควรเพิ่มพัดลมในห้องพัก	12
ควรเพิ่มเวลาพักผ่อน	8
จัดได้ดีทุกอย่างไม่ต้องปรับปรุง	7
ขอให้ปรับปรุงเรื่องอาหาร เพิ่มอาหาร	6
ควรมีกิจกรรมนันทนาการให้มากขึ้น	6
ควรมีวิทยากรกันขงแจก	5
ควรมีกิจกรรมที่เข้มงวดและเสริมความรู้ให้มากขึ้น	4
ประทับใจวิทยากรและควรมีวิทยากรมากกว่านี้	3
ควรปรับปรุงการนำเสนอเช่นเปิดเพลงพระคุณแม่ให้มากขึ้น	3
ควรจัดอบรมแค่ 1 คืน 2 วัน	2
น่าจะมีของขาย	1
ควรจัดกิจกรรมให้เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์	1

จากตารางที่ 12 พบว่านักศึกษาก่อนใหญ่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและเผยแพร่ต่อ
 รองลงมามีความเห็นว่าเป็นโครงการที่ดีควรจัดอีก เพราะได้รับประโยชน์มากตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของเยาวชนที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 396 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 198 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างมีระบบ ร้อยละ 50 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเก็บ และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าตัวกลางเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสถิติค่าที่

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม

5.1.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 79.30 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.51 มีอายุระหว่าง 19 – 21 ปี ร้อยละ 93.44 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 24.24 ศึกษาในโปรแกรมวิชาการศึกษาศาสตรบัณฑิต ร้อยละ 77.78 ศึกษาหลักสูตร 5 ปี ร้อยละ 99.50 มีความสนใจในเรื่องจริยธรรม และร้อยละ 99.50 เคยปฏิบัติธรรมในศาสนา

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม และการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ 5 ด้าน คือด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูคุณเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และด้านความตรงต่อเวลา (ดังแสดงในตารางที่ 8-11)

5.1.2 พฤติกรรมทางจริยธรรมจากค่าคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมและระดับคุณภาพในแต่ละด้าน พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับดีในทุกด้าน ทั้งนักศึกษาชาย และหญิง ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์สุจริตที่นักศึกษาหญิง มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในระดับที่ดีมาก จากการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม ก่อนและหลังการอบรม จำแนกตามเพศ พบว่า ก่อนการอบรมพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาชาย-หญิงอยู่ในระดับร้อยละ 70 ขึ้นไป ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักศึกษาหญิง คะแนนอยู่ในระดับสูงกว่าร้อยละ 80 และหลังการอบรมพบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาทั้งหมด มีคะแนนเฉลี่ยสูงมากขึ้นในทุกด้าน รวมทั้งพบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาหญิงสูงกว่านักศึกษาชายในทุกด้าน ทั้งก่อนและหลังการอบรม นอกจากนี้ยังพบว่าก่อนการอบรมคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาชาย-หญิง มีความแตกต่างกันทางสถิติวิจัยอยู่เพียง 2 ด้าน คือด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความตรงต่อเวลา ส่วนหลังการอบรมพบว่าคะแนนเฉลี่ย มีความแตกต่างกันทั้ง 5 ด้าน ที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 และที่ .01 โดยค่าเฉลี่ยของนักศึกษาหญิงสูงกว่านักศึกษาชายในทุกด้าน ส่วนการเปรียบเทียบคะแนนรวม คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของนักศึกษาทั้งหมดที่เข้ารับการอบรม พบว่าหลังการอบรมนักศึกษาทั้งหมดมีคะแนนเฉลี่ย สูงกว่าก่อนการอบรมในทุกด้าน ที่ระดับนัยสำคัญที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

5.1.3 ข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ต่อ รองลงมาเห็นว่าเป็น โครงการที่ดี ควรจัดอีกเพราะได้รับประโยชน์มาก ตามลำดับ

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 จากผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาก่อนเข้าอบรมทั้ง 5 ด้านมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี และหลังเข้าอบรมก็มีคะแนนเฉลี่ยสูงมากยิ่งขึ้นในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (the theory of experiential learning) ของ Kolb¹ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของแต่ละบุคคล มี 4 ขั้นตอนคือ 1.

¹ สุวิมล ว่องวาณิช, การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 107.

ลักษณะประสบการณ์เชิงรูปธรรม เป็นการเข้าไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ แต่วัน
 มักยึดความรู้สึกของตนเองเป็นหลักมากกว่าการใช้แนวคิดอย่างมีระบบในการจัดการปัญหาต่าง ๆ 2.
 ลักษณะการไตร่ตรอง เป็นการทำความเข้าใจประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบด้วยการสังเกตและไตร่ตรอง
 จากหลาย ๆ แง่มุม เป็นการเรียนรู้จากการเฝ้าดูและการฟัง 3. ลักษณะสรุปเป็นหลักการนามธรรม เป็น
 การเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลและความคิดมากกว่าการใช้ความรู้สึกในการเข้าใจปัญหาและ
 สถานการณ์ที่ได้พบ สามารถสร้างความคิดรวบยอดใหม่ ๆ ซึ่งบูรณาการสิ่งที่สังเกตได้เข้าไปใน
 ทฤษฎี ยึดการวางแผนอย่างมีระบบและพัฒนาทฤษฎีและความคิดมาช่วยแก้ปัญหา เป็นการเรียนรู้ด้วย
 ความคิด 4. ลักษณะการทดลองปฏิบัติจริงเป็นการนำเอาแนวคิดทฤษฎีที่สรุปได้ไปใช้ในการตัดสินใจ
 และแก้ปัญหาเป็นการแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติและคำนึงถึงเฉพาะสิ่งที่ทำไปแล้วได้ผลจริง จึงเป็นการ
 เรียนรู้จากการกระทำ ซึ่งสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประสิทธิภาพของโครงการฝึกอบรม
 จริยธรรมแก่เยาวชน และเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ที่ว่าหลังการเข้ารับการอบรมนักศึกษา
 จริยธรรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรม ซึ่งถือว่าการเกิดประสิทธิผลจริงและการที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้
 อาจเนื่องมาจาก ในปัจจุบันสถานศึกษาต่างๆ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ
 ระดับอุดมศึกษาตื่นตัวในการที่จะอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนมากขึ้น ตามนโยบาย “ความรู้คู่
 คุณธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ถามผู้เข้าอบรมซึ่งร้อยละ 99.50 ตอบว่ามีความสนใจ
 ในเรื่องจริยธรรมและร้อยละ 99.50 เคยปฏิบัติธรรมในศาสนา (อาจจะเคยเข้าค่ายอบรมคุณธรรม
 จริยธรรมหรือเคยได้รับการอบรมทางด้านจริยธรรมมาก่อน อาจจะเป็นช่วงระหว่างที่ศึกษาในระดับ
 ประถมศึกษา หรือส่วนมากเคยในช่วงศึกษาระดับมัธยมศึกษา) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ
 สำราญ นิลทอง ที่พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ส่วนใหญ่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ
 จริยธรรมในชีวิตประจำวันมาก ไม่ว่าจะพิจารณาจากนักเรียนทั้งหมด หรือจำแนกตามเพศของนักเรียน
 หรือตามอาชีพของผู้ปกครอง²

5.2.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม จำแนกตามเพศ
 ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาชายทั้งก่อนและหลังการ
 อบรมในทุกด้าน โดยก่อนการอบรมมีความแตกต่างกันทางสถิติวิจัยอยู่เพียง 2 ด้าน คือ ด้านความ
 ซื่อสัตย์สุจริต และด้านความตรงต่อเวลา ส่วนหลังการอบรมพบว่าคะแนนเฉลี่ยมีความแตกต่างกัน
 ทั้ง 5 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการขัดเกลา

² สำราญ นิลทอง, ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2522, หน้า 113.

ทางสังคม (Socialization) ที่สุพัตรา สุภาพ ได้จำแนกการขัดเกลาทางสังคมออกเป็น 2 วิธี คือ การขัดเกลาโดยตรงและการขัดเกลาโดยอ้อม³ ในที่นี้สอดคล้องกับการขัดเกลาโดยตรง ซึ่งเป็นการขัดเกลาที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ เป็นการบอกว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ อะไรผิด อะไรถูก เป็นต้น จะพบเห็นในครอบครัว โรงเรียน วัด ซึ่งจะออกมาในรูปของการบอกเล่า สั่งสอน ชมเชย และดุคำ เป็นต้น ในการวิจัยครั้งนี้สถาบันศาสนาเป็นผู้ดำเนินการขัดเกลา และมีการอบรมสั่งสอนในรูปกฎระเบียบที่แตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง เช่น ในสังคมไทยผู้ชายจะมีอิสระไม่ถูกกฎระเบียบเข้มงวดควบคุมมากเท่าผู้หญิง ซึ่งเป็นผลมาจากการปลูกฝังค่านิยม ตลอดทั้งเป็นวัฒนธรรมประเพณีไทยแต่โบราณ จึงเป็นผลให้ผู้หญิงมีพื้นฐานทางจิตใจที่อ่อนโยน สุภาพ เรียบร้อย และเชื่อฟังผู้ใหญ่มากกว่าผู้ชาย นำไปสู่การมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่แตกต่างกันและผลการวิจัยยังสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรมจำแนกตามเพศ และเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ว่าเพศที่แตกต่างกันมีจริยธรรมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงเดือน พันธุนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจฉิม ที่พบว่าการพัฒนา ลักษณะต่าง ๆ ของหญิงเปรียบเทียบกับชาย ปรากฏว่าหญิงมีการพัฒนาทางภาษาได้เร็วกว่าชาย ทำให้มีความฉลาดและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่าชาย ซึ่งทำให้หญิงเข้าใจกฎที่เป็นข้อเรียกร้องทางสังคมได้เร็วและมากกว่าชาย นอกจากนี้การวิจัยต่าง ๆ ยืนยันว่าหญิงมีการคล้อยตามสังคมสูงกว่าชาย กล่าวคือในวัยก่อนและระหว่างวัยรุ่น หญิงจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชาย แต่เนื่องด้วยลักษณะการยึดมั่นต่อสังคม จึงทำให้การพัฒนาจริยธรรมของหญิงช้าลงในวัยรุ่นตอนปลาย⁴

5.2.3 ข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันและเผยแพร่ต่อ รองลงมาเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี ควรจัดอีกเพราะได้รับประโยชน์มากตามลำดับ

ในการเข้าค่ายคุณธรรมมีการอบรมให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบผู้เข้าค่ายตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมและข้อเสนอแนะตารางที่ 12 ข้อ 1 และ 2 ยืนยันว่าการฝึกอบรมเกิดประสิทธิผลในระดับที่น่าพอใจ

³ สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 50.

⁴ ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, จริยธรรมของเยาวชนไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2520), หน้า 16-17.

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้พบว่านักศึกษาที่เข้าอบรมโดยภาพรวมก่อนการอบรมมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี และหลังเข้าอบรมก็มีคะแนนเฉลี่ยมากยิ่งขึ้น ดียิ่งขึ้น และเมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศแล้วก็พบว่า นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาชายในทุกด้าน จากการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีผู้เข้าอบรมแต่พอสมควรไม่มากหรือน้อยไป เพราะถ้ามีคนมากไปอาจจะทำให้เกิดปัญหาเรื่องที่พัก ห้องน้ำ และเรื่องอาหาร
2. ควรมีงบประมาณเพียงพอ และควรมีอาหารว่างก่อนนอนบริการผู้เข้าอบรม เนื่องจากผู้เข้าอบรมอยู่ในวัยรุ่นจึงมีความต้องการอาหารมากกว่าคนปกติ
3. ระยะเวลาในการฝึกอบรม ควรพอเหมาะพอดี ประมาณ 3 วัน 3 คืน ถ้าระยะเวลาน้อยไปการฝึกอบรมก็ไม่ค่อยได้ผลมากนัก แต่ถ้าระยะเวลายาวไปก็อาจไม่มีเวลาหรือเกิดการเบื่อหน่ายขึ้นได้เช่นกัน

5.3.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สถาบันการศึกษาควรเสริมกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักศึกษาชาย หรือนักศึกษาทั้งหมดยิ่งขึ้น โดยอาจจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทั้งพระและฆราวาสมาให้การอบรมเป็นคราว ๆ
2. สถาบันการศึกษาควรให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคม เช่น การช่วยเหลือเด็ก คนพิการ หรือคนชรา ซึ่งจะมีส่วนทำให้จิตใจของนักศึกษาอ่อนโยนมีเมตตา มีความเสียสละและเกิดจิตสำนึกต่อสังคมยิ่งขึ้น
3. ควรมีกิจกรรมต่อเนื่อง เพื่อติดตามพฤติกรรมของเยาวชนที่ผ่านการอบรมในโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมเพียงอย่างเดียว อาจจะไม่เพียงพอ จึงควรนำวิธีอื่นๆ มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมก่อนและหลังการเข้าอบรม เป็นต้น

2. ควรมีการติดตามผล โดยมีแบบสอบถามไปยังพ่อแม่ หรือครูอาจารย์ว่านักศึกษาที่เข้าอบรมมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไหม ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

3. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ของนักศึกษาด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดู ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อจะได้ทราบว่าตัวแปรต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้าอบรมหรือไม่ อย่างไร

4. ควรมีการวิจัยเรื่องนี้ซ้ำอีก โดยทำการศึกษาคุณลักษณะพฤติกรรมทางจริยธรรมด้านอื่นๆ เช่น ความเมตตากรุณา ความอดทนอดกลั้น การประหยัดอดออม และควรสร้างแบบทดสอบให้ครอบคลุมเนื้อหาในแต่ละคุณลักษณะทางจริยธรรมในหลายแง่มุม เพื่อจะได้ทราบพฤติกรรมทางจริยธรรมที่สมบูรณ์ของนักศึกษา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ 11,20,25. กรุงเทพฯ : กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2514.

กรมวิชาการ. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2523.

คณะกรรมการโครงการอนุสรณ์สุนทรภู่. ประชุมโองการสุนทรภู่. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2532.

คุณ โทจันทร์. พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ : โอเอสพรีนติ้งเฮาส์, 2537.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2520.

ประพัฒน์ โพธิ์กลางคอน. จริยธรรมกับชีวิต. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา สถาบันราชภัฏ เชียงใหม่, 2542.

แปลก สนธิรักษ์ และวิทย์ วิศวเวทย์. ศีลธรรม ส.543. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2522.

พระธรรมญาณมุนี. พระธรรมญาณมุนี 84. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2531.

พุทธทาสภิกขุ. จริยธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร, 2545.

พระธรรมปิฎก. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541.

พระพุทธโฆษาจารย์. อุโบสถศีล. พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). การพัฒนาตนเอง. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดทำ แผนพัฒนา จิตใจ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2528.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลัตถ์ที่ปิ่นแปล เล่ม 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า, กรมพระยา. นวโกวาท. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2526.

_____ . เบญจศีล เบญจธรรม. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518.

_____ . อุปสมบทวิธีและบูรพกิจสำหรับภิกษุใหม่. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2515.

วคิน อินทสระ. จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2529.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. อุโบสถศีล. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518.

สมบุรณ์ ศาลยาชีวิน. รายงานวิจัยพัฒนาการการใช้เหตุผลทางจริยธรรม. เชียงใหม่ : สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542.

สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2509.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. วิวัฒนาการวรรณคดีบาฬีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

สุวรรณ สถาอานันท์. เทพยุทธแห่งยุคสมัย : เงินในศาสนา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2541.

สุวิทย์ รุ่งวิสัย. ปัญหาสังคม. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.

_____ . พันธะทางสังคม. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532.

สุวิมล ว่องวานิช. การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2546.

แสง จันทร์งาม. พุทธศาสนวิทยา. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, 2544.

อานนท์ อาภาภิรมย์. ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2517.

อมรา พงศาพิชญ์. สังคมศึกษา 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539.

สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์

จ่านวย วิมะลิน. การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัด

นนทบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาตรี. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509.

พระจิตติชัย มาตย์วงศ์. การพัฒนารูปแบบกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาจริยธรรม

เยาวชน ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2547.

ชายณรงค์ ณ เชียงใหม่, พ.ด. จริยธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2533.

ทรงศักดิ์ อ่อนพึ้ง. มโนทัศน์ทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ในเขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2528. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

ประภาศรี จิตรภักดี. การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคใต้.

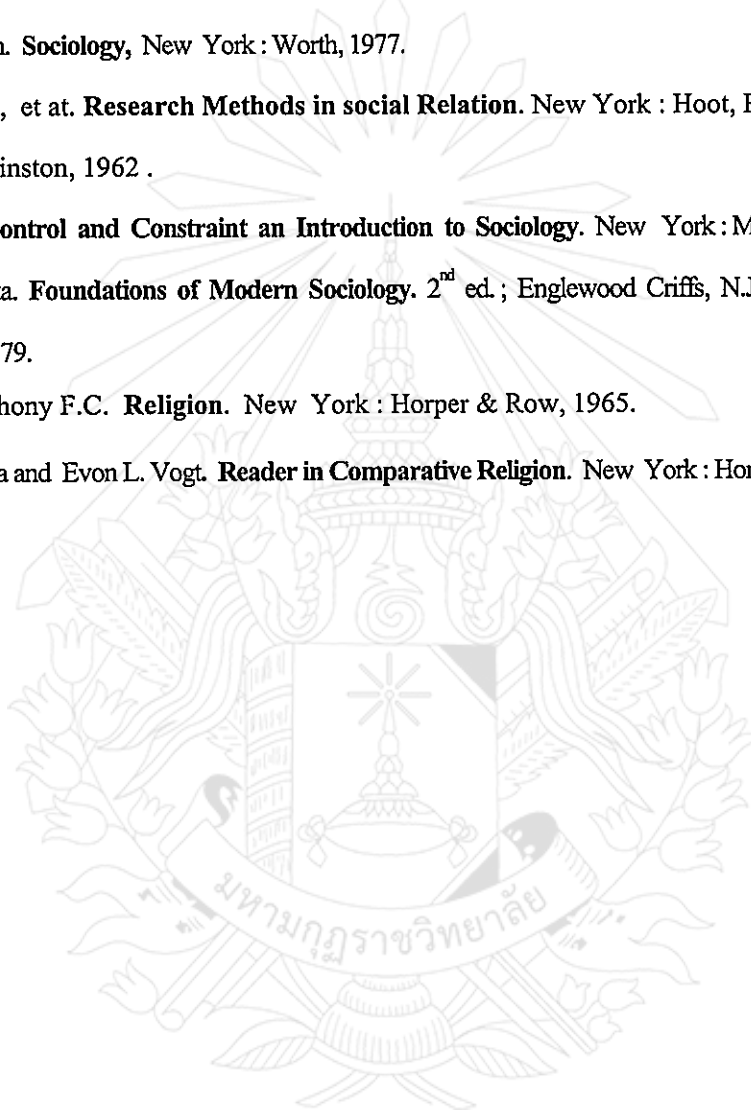
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522.

พรพิมล สันติหิรัญภาค. การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- ในกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2522.
- พระมหาเกษม ชินวิโส. ทศนะของนักศึกษาศาสนาบันราชภัฏอุบลราชธานี ที่มีต่อพระภิกษุ และ
พระพุทธรูปศาสนาพุทธโลกาภิวัตน์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542.
- บุภาพร จุนเจืองาน. “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในภาคกลาง”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2522.
- วิมล เสวตกนิษฐ. “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในภาคเหนือ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2522.
- สมจิตต์ ภาติกร และคณะ. มูลเหตุของใจเสภาพทำให้โทษและสารเสพติดของเด็กชายวัยรุ่น
อ.เมือง จ.เชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการสัมมนาเรื่องจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522.
- สำราญ นิลทอง. “ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดศรีสะเกษ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2526.
- สิวลี ศิริไล. การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ จริยธรรม และเกณฑ์ตัดสินปัญหา
จริยธรรมทางการแพทย์ในสมัยปัจจุบัน, ฉบับปรับปรุงแก้ไข. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
มานุษยศาสตร์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.
- สุรพล นาควานิช. “การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุรุทยา. บทบาท ปัญหา และอุปสรรคของสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก
จ.เชียงใหม่ในการบำบัดแก้ไขสงเคราะห์เด็กและเยาวชนก่อนและหลังการปลดปล่อย.
ภาควิชารัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531.
- เกลิยวพันธ์ ขจรผดุงกิตติ. แนวคิดการสอนจริยธรรม. ครูสาร. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (ธันวาคม-
มกราคม 2523) : 99-100.

ภาษาอังกฤษ

- Brown, Francis J. **Educational Sociology**. Tokyo : Charler B.Tuttle, 1970.
- Horton, Paul B. and Leslie Hunt. **Sociology**. New York : McGraw-Hill, 1977.
- Lundberg, George A. and Others. **Sociology**. New York : Horper & Row, 1968.
- Piajet, Jean. **The Moral Judement of the Child**. New York : Collier Book, 1962.
- Robertson, Ian. **Sociology**, New York : Worth, 1977.
- Selltiz Claire, et at. **Research Methods in social Relation**. New York : Hoot, Rinehart and Winston, 1962 .
- Sites, Paul. **Control and Constraint an Introduction to Sociology**. New York : Macmillan, 1975.
- Spencer, Metta. **Foundations of Modern Sociology**. 2nd ed. ; Englewood Criffs, N.J.: Prantice-Hall, 1979.
- Wallace, Anthony F.C. **Religion**. New York : Horper & Row, 1965.
- William Lessa and Evon L. Vogt. **Reader in Comparative Religion**. New York : Horper & Row, 1965.

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ตรวจสอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม

1. อาจารย์ ดร.ณัฐมนตรี สันติทฤษฎีกร	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประพัฒน์ โพธิ์กลางดอน	อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เขียน วันทนียตระกูล	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ข

แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม

“ประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน ณ ศูนย์อุทยานธรรม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”

แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมนี้ ทำขึ้นเพื่อเก็บและรวบรวมข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ จึงขอความร่วมมือมายังนักศึกษาทุกท่าน โปรดตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เป็นจริงที่สุด เพราะข้อมูลของนักศึกษาจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการทำสารนิพนธ์ และเพื่อการปรับปรุงการฝึกอบรมให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

คำชี้แจงในการตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม

แบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมมีทั้งหมด 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม มีจำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมและการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ 5 ด้าน คือ ด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และด้านความตรงต่อเวลา มีจำนวน 38 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะของนักศึกษาที่มีต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวพรพรรณ สุจริตวณิช

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป มีจำนวน 7 ข้อ

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย / ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ 1. 16-18 ปี 2. 19-21 ปี
 3. 22-25 ปี 4. อื่นๆ.....
3. ศาสนา 1. พุทธ 2. คริสต์
 3. อิสลาม 4. อื่นๆ.....
4. ขณะนี้นักศึกษา กำลังศึกษาในโปรแกรมวิชา.....
5. นักศึกษาเรียนหลักสูตร 1. 4 ปี 2. 5 ปี 3. 2 ปี
6. ความสนใจในเรื่องจริยธรรม 1. สนใจ 2. ไม่สนใจ

หมายเหตุ : ความสนใจในจริยธรรม หมายถึง จริยธรรมพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้ เช่น ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูต่อบุคคล เป็นต้น

7. การปฏิบัติธรรมในศาสนา 1. เคย 2. ไม่เคย

หมายเหตุ : ปฏิบัติธรรม หมายถึง การเข้าวัดทำบุญทำกุศล ฟังธรรม รักษาศีล ตลอดจนเคย
เข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม

ตอนที่ 2

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม และการเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดพฤติกรรมทางจริยธรรมของผู้เข้ารับการอบรม จำแนกตามเพศ 5 ด้าน คือ ด้านระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบต่อน้ำที่ และด้านความตรงต่อเวลา มีจำนวน 38 ข้อ

ที่	พฤติกรรมทางจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ด้านระเบียบวินัย					
	1.1 นักศึกษาข้ามถนนตรงทางม้าลายมากน้อยเพียงใด					
	1.2 นักศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เพียงใด					
	1.3 นักศึกษาเข้าคิวซื้ออาหารในมหาวิทยาลัยบ่อยครั้งเพียงใด					
	1.4 นักศึกษาแต่งกายถูกระเบียบของมหาวิทยาลัยเพียงใด					
	1.5 นักศึกษาชอบทำสิ่งต่างๆ ตามความพอใจของตนเองโดยไม่คำนึงสิ่งอื่น คนอื่นเพียงใด					
	1.6 นักศึกษาทิ้งขยะในถังที่ภาารโรงเตรียมไว้ให้บ่อยครั้งเพียงใด					
	1.7 นักศึกษาจอดรถในที่ที่ห้ามจอดบ่อยครั้งเพียงใด					
	1.8 นักศึกษาปฏิบัติตามกฎจราจรมากน้อยเพียงใด					
	1.9 นักศึกษารักษาความสะอาดของที่พักและสาธารณสถานมากน้อยเพียงใด					
	1.10 นักศึกษาช่วยกันรักษาและไม่ทำลาย สาธารณสมบัติมากน้อยเพียงใด					

ที่	พฤติกรรมทางจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	1.11 นักศึกษาช่วยกันรักษาและไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อมมากนักน้อยเพียงใด					
2	ด้านความกตัญญูตเวที					
	2.1 ต่อพ่อ – แม่					
	2.1.1 นักศึกษาช่วยงานพ่อ –แม่มากนักน้อยเพียงใด					
	2.1.2 เมื่อพ่อ-แม่เจ็บป่วยนักศึกษานำให้การดูแล มากนักน้อยเพียงใด					
	2.1.3 นักศึกษาเชื่อฟังพ่อ-แม่มากนักน้อย เพียงใด					
	2.1.4 นักศึกษาทำตามคำสอนของพ่อ-แม่มากนักน้อย เพียงใด					
	2.1.5 นักศึกษาเคารพรักพ่อ-แม่มากนักน้อย เพียงใด					
	2.1.6 นักศึกษาเคยทำให้พ่อ-แม่ผิดหวัง เสียใจ บ่อยครั้งเพียงใด					
	2.1.7 นักศึกษาได้ทำให้พ่อ-แม่ภาคภูมิใจในตัว นักศึกษามากน้อยเพียงใด					
	2.2 ต่อครู-อาจารย์					
	2.2.1 นักศึกษาเคารพนับถือครู-อาจารย์มากนักน้อย เพียงใด					
	2.2.2 นักศึกษาเชื่อฟังครู-อาจารย์มากนักน้อย เพียงใด					
	2.2.3 นักศึกษาทำตามคำสอนของครู-อาจารย์ มากนักน้อยเพียงใด					

ที่	พฤติกรรมทางจริยธรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	2.2.4 นักศึกษาให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ครู-อาจารย์เสนอมากน้อยเพียงใด					
	2.2.5 นักศึกษาได้ทักทายหรือแสดงความเคารพครู-อาจารย์เมื่อพบกันนอกมหาวิทยาลัย มากน้อยเพียงใด					
	2.2.6 นักศึกษาเคยทำให้ครู-อาจารย์ผิดหวังและหนักใจในตัวนักศึกษามากน้อยเพียงใด					
3	ด้านความซื่อสัตย์สุจริต					
	3.1 เมื่อนักศึกษาพบกระเป๋าตังค์ที่ไม่ใช่ของตนเองหล่นอยู่ นักศึกษาจะนำส่งให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู-อาจารย์หรือตำรวจมากน้อยเพียงใด					
	3.2 นักศึกษาเคยทุจริตในการสอบบ่อยครั้ง เพียงใด					
	3.3 ถ้าแม่ค้าทอนเงินให้นักศึกษาเกินนักศึกษาจะรีบส่งคืนแม่ค้าบ่อยครั้งเพียงใด					
	3.4 นักศึกษาได้ปฏิบัติตามคำกล่าวที่ว่า “ถึงยากจนก็ไม่ขอคดโกงใคร” บ่อยครั้งเพียงใด					
	3.5 คนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต น่ายกย่องเพียงใด					
4	ด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่					
	4.1 นักศึกษาทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนดมากน้อยเพียงใด					
	4.2 นักศึกษาขาดเรียนบ่อยครั้งเพียงใด					
	4.3 นักศึกษาใช้จ่ายประหยัดมากน้อยเพียงใด					
	4.4 นักศึกษาเคยขีดเขียนโต๊ะเรียนผนังห้อง หรือห้องน้ำบ่อยครั้งเพียงใด					

ที่	พฤติกรรมทางจริยธรรม	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	4.5 นักศึกษาดังใจเรียนมากน้อยเพียงใด					
5	ด้านความตรงต่อเวลา					
	5.1 นักศึกษาเข้าเรียนตรงต่อเวลามากน้อยเพียงใด					
	5.2 นักศึกษาเคยผิดนัดบ่อยครั้งเพียงใด					
	5.3 นักศึกษาส่งงานให้อาจารย์ตรงต่อเวลามากน้อยเพียงใด					
	5.4 นักศึกษากลับบ้านตรงต่อเวลามากน้อยเพียงใด					

ภาคผนวก ก

โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1. หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันวิถีชีวิตของเยาวชนไทย ในด้านการดำเนินชีวิตตลอดจนแนวคิดได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามาก โดยขาดความยั้งคิด มีพฤติกรรมในการลอกเลียนแบบ ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมของเยาวชนไทย ได้เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ขาดคุณธรรมจริยธรรมที่พึงงามที่บรรพบุรุษของคนไทยได้สร้างสมกันมานาน

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอีกแห่งหนึ่ง ที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติ โดยมีความเป็นเลิศทั้งทางด้านวิชาการและมีคุณธรรมจริยธรรมในด้านวิชาชีพ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีความเสียสละ สามารถใช้ปัญญาและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงเล็งเห็นความสำคัญและคุณประโยชน์ ในการจัดโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่นักศึกษา เพื่อปลูกจิตสำนึกความรู้ความคู่คุณธรรมให้กับนักศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีคุณค่า จึงจัดโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ขึ้น

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษา สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม

2.2 เพื่อให้ให้นักศึกษานำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

2.3 เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เกิดความร่วมมือในการสร้างสรรค์ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของไทย

2.4 เพื่อให้นักศึกษาเกิดความสัมพันธ์อันดี และความสามัคคีในหมู่คณะ

2.5 เพื่อสร้างบัณฑิตให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของสังคม

3. ระยะเวลา

รุ่นที่ 1 วันที่ 2 - 4 กรกฎาคม 2547 จำนวน 168 คน

รุ่นที่ 2 วันที่ 23- 25 กรกฎาคม 2547 จำนวน 228 คน

4. สถานที่

ณ ศูนย์อุทยานธรรม ตำบลน้ำป่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

5. วิทยากร

จากศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

6. ผู้เข้าร่วมโครงการ

นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 396 คน

7. ผู้รับผิดชอบโครงการ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

8. อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

8.1 ผศ.เพิ่มศักดิ์ สุริยจันทร์

8.2 อาจารย์ปภัส นัตริยาลักษณ์

8.3 อาจารย์สนทยา สวัสดิ์

8.4 ประธานโปรแกรมวิชา คณะครุศาสตร์ ทุกโปรแกรมวิชา

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 ทำให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม

9.2 ทำให้นักศึกษาตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ การดำรงตนในการอยู่อย่างมีคุณภาพและเกิดจิตสำนึกในการร่วมอนุรักษ์เอกลักษณ์ของไทย

9.3 ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ที่ดี และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในหมู่คณะและสามารถนำไปสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมต่อไป

ภาคผนวก ง

กำหนดการการอบรมโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

วันที่ 1 ของการอบรม

เวลา 16.00น.	ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเดินทางถึงค่าย เจ้าหน้าที่ต้อนรับ จัดกลุ่ม นำเข้าที่พัก
เวลา 16.45น.	อบรมการปฏิบัติเบื้องต้น, ฝึกมารยาทชาวพุทธ
เวลา 17.15 น.	ชี้แจงกฎระเบียบการอบรม, พิธีเปิดการอบรม
เวลา 18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
เวลา 19.00 น.	สวดมนต์ เจริญภาวนา แนะนำพระวิทยากร สนทนาธรรม
เวลา 21.00น.	ชมภาพยนตร์ธรรมะ
เวลา 22.00น.	เข้านอน

วันที่ 2 ของการอบรม

เวลา 04.00 น.	ตื่นนอน ทำภารกิจส่วนตัว
เวลา 05.00 น.	ทำวัตรสวดมนต์เช้า เจริญภาวนาพัฒนาจิตใจ
เวลา 05.30 น.	ฝึกโยคะ ธรรมะรับอรุณ
เวลา 06.00น.	พบพระพี่เลี้ยงปฏิบัติธรรมเดินจงกรม สนทนาธรรม
เวลา 07.00 น.	ทำความสะอาดสถานที่
เวลา 07.30 น.	รับประทานอาหาร
เวลา 08.30 น.	พัก
เวลา 09.00 น.	ธรรมะบรรยาย
เวลา 10.00 น.	ปฏิบัติธรรม เจริญภาวนาพัฒนาจิตใจ
เวลา 11.30 น.	รับประทานอาหาร
เวลา 12.00 น.	พัก
เวลา 13.00 น.	กิจกรรมสัมพันธ์

เวลา 14.00 น.	เวียนฐานฟังบรรยายธรรม 4 ฐาน ๆ ละ 30 นาที
เวลา 16.00 น.	กิจกรรมเกมส์ ฐานการเวียนฐาน
เวลา 16.30 น.	พักอาบน้ำ
เวลา 18.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
เวลา 19.00 น.	ทำวัตรสวดมนต์ เจริญภาวนาพัฒนาจิต
เวลา 20.00 น.	กิจกรรมธรรมะวาไรตี้ (สัมภาษณ์ข่าวค่ายและตอบปัญหา)
เวลา 22.00 น.	แม่เมตตา เข้านอน

วันที่ 3 ของการฝึกอบรม

เวลา 04.00 น.	ตื่นนอน ทำภารกิจส่วนตัว
เวลา 05.00 น.	ทำวัตรสวดมนต์เช้า เจริญภาวนาพัฒนาจิต
เวลา 05.30 น.	ฝึกโยคะ ธรรมะรับอรุณ
เวลา 06.00 น.	พบพระพี่เลี้ยงปฏิบัติธรรมเดินจงกรม สันทนาธรรม
เวลา 07.00 น.	ทำความสะอาดสถานที่
เวลา 07.30 น.	รับประทานอาหาร
เวลา 09.00 น.	กิจกรรมทักษะชีวิต
เวลา 10.00 น.	บรรยายเรื่อง ความกตัญญู
เวลา 11.00 น.	ประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดวิเคราะห์ปัญหา
เวลา 12.00 น.	รับประทานอาหาร
เวลา 13.00 น.	ทำความสะอาดสถานที่ เก็บสัมภาระ
เวลา 13.30 น.	ตัวแทนกลุ่มรายงานผลการฝึกอบรม
เวลา 15.00 น.	พิธีปิด มอบวุฒิบัตร และปิดการอบรม
เวลา 16.00 น.	เดินทางกลับบ้าน

หมายเหตุ กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

ภาคผนวก จ

รายนามวิทยากรผู้อบรมโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

1. พระมหาอุดร	ฐานุตตโร	ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
2. พระจิตติชัย	จิตติชโย	เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
3. พระสมบุรณ์	ปุรณบุญโญ	พระนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
4. พระวิทยา	อาภิญโญ	พระนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
5. พระชัยชนะ	โชติบุญโญ	พระนักศึกษาศรีวิชัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
6. พระสุนทร	สุภาโส	พระนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
7. พระอุบล	สิริมงคล	พระนักศึกษามหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ฉ

รูปภาพโครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวพรพรรณ สุจิตวณิช
วัน เดือน ปี เกิด	วันจันทร์ ที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2506
ชาติภูมิ	อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน	23/3 ซอย 1 ถนนวังสิงห์คำ ตำบลช้างม้อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
การศึกษา	
พ.ศ. 2540	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รุ่นที่ 16
พ.ศ. 2548	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศาสนศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา รุ่นที่ 1
หน้าที่การงาน	
พ.ศ. 2535 – ปัจจุบัน	เป็นบรรณาธิการ หนังสือ “อริยธรรม”
พ.ศ. 2542	เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์วิปัสสนาเฉลิมพระเกียรติ “อุทยานธรรม” อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2542 – 2545	เป็นประธานกรรมการมูลนิธิกลุ่มศรัทธาธรรม
พ.ศ. 2545 – ปัจจุบัน	เป็นรองประธานกรรมการและเลขานุการมูลนิธิกลุ่มศรัทธาธรรม
ปัจจุบัน	เป็นตัวแทนประกันชีวิตของบริษัทอเมริกันอินเตอร์เนชั่นแนล แอสชูรันส์ จำกัด (เอ.ไอ.เอ) เป็นตัวแทนประกันวินาศภัยของบริษัท คิว.บี.อี จำกัด